

Hva slags velferdsstat gir mest livskvalitet?

En empirisk test av nyliberale, konservative og sosialdemokratiske prediksjoner

Aksel Braanen Sterri

Masteroppgave ved Institutt for statsvitenskap, Det samfunnsvitenskapelige fakultet

UNIVERSITETET I OSLO

18. mai, våren 2012

Hva slags velferdsstat gir mest livskvalitet?

En empirisk test av nyliberale, konservative og sosialdemokratiske prediksjoner

© Aksel Braanen Sterri

2012

Hva slags velferdsstat gir mest livskvalitet? En empirisk test av nyliberale, konservative og sosialdemokratiske prediksjoner

Aksel Braanen Sterri

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Hvordan bør samfunnet organiseres for at befolkningen skal ha det så bra som mulig? Svaret på dette spørsmålet er avhengig av om du spør tilhengere av en nyliberal, en konservativ og en sosialdemokratisk teori. Denne oppgaven forsøker å teste empirisk disse teoriens prediksjoner om sammenhengen mellom velferdsstaten og befolkningens subjektive livskvalitet. Dette gjøres med en panelstudie av 23 land i perioden mellom 1972 og 2002. I oppgaven kombineres aggregerte surveydata for livskvalitet med både institusjons- og disaggregerte utgiftsmål for å operasjonalisere velferdsstaten. Som hovedmetode brukes en Fixed Effects Vector Decomposition-modell som både gir mer effektive estimater og som kontrollerer for landspesifikke forhold.

De empiriske analysene gir mest støtte til den sosialdemokratiske teoriens prediksjoner. En stat som tilbyr befolkningen flere sosiale rettigheter har høyere livskvalitet i befolkningen. Både en velferdsstat som tar over familiens tradisjonelle omsorgsoppgaver, og en velferdsstat som gir arbeiderne et alternativ utenfor markedet gjennom sjenerøse trygdeordninger, henger positivt sammen med befolkningens livskvalitet. Disse sammenhengene opprettholdes selv om det kontrolleres for økonomisk vekst og arbeidsledighet. De er også robuste for valg av metode, enkelte land, perioder og valg av indikatorer.

Det er spesielt hjelpen til de svakeste som forklarer sammenhengen mellom velferdsstaten og befolkningens livskvalitet. Og det er i stater med universelle velferdsordninger som hjelper alle at befolkningen har det best. I den eksplorative fasen av oppgaven antydes noen mekanismer velferdsstaten kan virke gjennom. Også disse mekanismene testes ved hjelp av paneldata. Disse analysene antyder at velferdsstaten påvirker folks livskvalitet ved å bedre folks helse, fordele godene jevnere, øke deres tillit til hverandre og gjennom å øke deres frihet og følelse av kontroll over eget liv.

Forord

Er masteroppgaven sluttproduktet av en tjuufemårig studie av verden; et lite bidrag i rekken av ting som fyller livet med innhold og mening; eller en start på et nytt liv – et liv hvor masteroppgaven kun blir sett på som de første famlende steg. Det er grunn til å tro at masteroppgaven fyller alle disse roller, og det får betydning for hvem som bør takkes.

Ser jeg isolert på arbeidet med masteroppgaven er det spesielt én person som fortjener mer takk enn noen andre. Min faste følgesvenn gjennom årene på Blindern, intellektuell sparringspartner og treningskamerat, Magnus Bergli Rasmussen, har vært den variabelen som korrelerer høyest med faktorene kvalitet og leveringstidspunkt for denne oppgaven. I mine mørkeste øyeblikk lurer jeg på om jeg har egne selvstendige tanker, eller om det kun er måneder gamle innspill fra Magnus jeg har drovtygd lenge nok til å ta for mine egne.

To andre *nødvendige* årsaksfaktorer er mine eminente veiledere, professor Ottar Hellevik og stipendiat Tor Otterholt. Uten deres tålmodighet og fruktbare tilbakemeldinger hadde sluttproduktet – om i det hele tatt levert – vært av en merkbart lavere standard enn det er i dag. Andre som har bidratt med direkte gjennomlesning hele eller deler av manus, og som derfor fortjener en spesiell takk, er Lars Petter Berg, Tore Wig, Emil Aas Stoltenberg, Tommy Knutsen, Erika Braanen Sterri, Ole Martin Moen, Nils August Andresen, Øivind Bratberg og Anders Ravik Jupskås. Også Chloe Beate Steen fortjener takk for varm støtte i de mest hektiske perioder.

Løfter vi blikket øker mengden som fortjener takk med en faktor i femte potens. Det gjør at alle som korrelerer med dette sluttproduktet ikke kan nevnes. Men noen selvsagte kandidater er familien. Mamma Mari; pappa Bjørgulv; søster Erika; min ekstramor i de senere år, Lena; og min brødre fra andre mødre, Emil Skjelland og Jacob Næss, har alle formet forfatteren av dette produktet og dermed produktet selv.

I min akademiske reise på Blindern de siste seks årene, er det spesielt Tore Wig, Emil Aas Stoltenberg, Per Anders Torvik Langerød, Magnus Rasmussen og Ørjan Nordheim Skår jeg vil trekke fram som verdige en spesiell takk. Foruten diskusjoner, hytteturer og lange kvelder med dere hadde denne forfatteren hatt et liv fylt med merkbart mindre affektiv og kognitiv velvære.

Sist, men ikke minst, vil en takk rettes til fire herrer av stort kaliber. Først til professor Kees van Kersbergen for innspill på en tidlig fase på et seminar i Oslo, og professor Oddbjørn Knutsen for å legge til rette for dette møte. Også professorene Benjamin Radcliff og Alexander Pacek fortjener en stor takk for å bistå en ung masterstudent med datasett og replikasjonsfiler. Alle feil og mangler er selvfølgelig kun mine egne.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag.....	4
Forord	6
Innholdsfortegnelse	7
1 Innledning	12
1.1 Struktur og funn	14
2 Velferdsstat og livskvalitet	16
2.1 Hva er livskvalitet?	16
2.1.1 Affektiv og kognitiv velvære.....	16
2.1.1 Indikatorer	17
2.2 Velferdsstat	23
2.2.1 Velferdsstat som sosiale rettigheter	23
2.2.2 Markedsfortrengning.....	24
2.2.3 Familiefortrengning.....	26
3 Hvordan påvirker velferdsstaten livskvalitet?	28
3.1 Litteratur.....	29
3.1.1 Utgiftsmål	29
3.1.2 Institusjonsmål.....	31
3.1.3 Hvilke faktorer påvirker livskvaliteten?.....	33
3.2 Teori.....	38
3.2.1 Teoriene og de mellomliggende variablene	39
3.2.2 Målsetning og forbehold	40
3.2.3 Nyliberalismen	41
3.2.4 Konservatismen.....	44
3.2.5 Sosialdemokratiet.....	48
3.2.6 Oppsummering.....	52
4 Forskningsdesign.....	54
4.1 Avhengig variabel: Livskvalitet	54
4.1.1 World Values Survey.....	54
4.1.2 Eurobarometeret	55

4.2	Forklaringsvariabel: Velferdsstaten	57
4.2.1	Markedsfortrengende.....	57
4.2.2	Familiefortrengende.....	61
4.3	Mellomliggende variabler.....	62
4.4	Kontrollvariabler.....	63
4.5	Data, enhet for analysen	64
4.6	Hvorfor kvantitativ metode?.....	65
4.7	Paneldata – for og i mot.....	66
4.7.1	Et potensielt panacea	66
4.7.2	Sykdommer.....	66
4.7.3	Beck og Katz-medisinen.....	66
4.7.4	Medisinens bieffekter.....	67
4.7.5	Botemidlet.....	68
5	Resultater.....	70
5.1	Hva er sammenhengen?.....	70
5.1.1	Prais-Winsten regresjon.....	70
5.1.2	FEVD-modeller.....	73
5.1.3	Robuste resultater.....	74
5.1.4	Oppsummering.....	76
5.2	Hvilke velferdsordninger har betydning?	76
5.2.1	Universalisme og svake grupper.....	77
5.2.2	Intervensjon eller frigjøring?.....	78
5.2.3	Oppsummering.....	80
5.3	Velferdsstatens mekanismer.....	81
5.3.1	Markedsfortrengende velferdsstat.....	82
5.3.2	Familiefortrengende velferdsstat.....	86
5.3.3	Oppsummering.....	90
5.4	Begrensninger	92
6	Konklusjon.....	94
7	Bibliografi	98
8	Appendiks.....	114

Figurer

Figur 1 Økonomisk velstandsnivå og livskvalitet.....	17
Figur 2 Markedsfortrengende velferdsstat.....	26
Figur 3 Familiefortrengende stat.....	27
Figur 4 Nyliberale prediksjoner om effekten av en markedsfortrengende velferdsstat.....	43
Figur 5 Nyliberale prediksjoner om effekten av en familiefortrengende velferdsstat.....	44
Figur 6 Konservative prediksjoner om effekten av en markedsfortrengende velferdsstat.....	46
Figur 7 Konservative prediksjoner om effekten av en familiefortrengende velferdsstat.....	48
Figur 8 Sosialdemokratiske prediksjoner om effekten av en markedsfortrengende velferdsstat.....	50
Figur 9 Sosialdemokratiske prediksjoner om effekten av en familiefortrengende velferdsstat.....	52
Figur 10 WVS: Utviklingen i tilfredshet med livet og lykke over tid.....	55
Figur 11 Eurobarometeret: Utviklingen i tilfredshet med livet over tid.....	56
Figur 12 Markedsfortrengning over tid.....	58
Figur 13 Erstatningsratene over tid.....	60
Figur 14 Familiefortrengning over tid.....	62
Figur 15 Bivariat sammenheng, velferdsstat og livskvalitet.....	71
Figur 16 Bivariat sammenheng, markedsfortrengning, BNP og frihet.....	84
Figur 17 Bivariat sammenheng, universalisme og tillit.....	85
Figur 18 Bivariate sammenheng, familiefortrengning, økonomisk vekst og tillit.....	88

Tabeller

Tabell 1 Innvendinger og svar, subjektiv livskvalitet som indikator.....	23
Tabell 2 Oversikt over litteraturen.....	33
Tabell 3 Effekten av kontrollvariabler og mellomliggende variabler på livskvalitet.....	37
Tabell 4 Velferdsstatens antatte effekt på de mellomliggende variablene.....	40
Tabell 5 Oppsummering: De tre teoriene antatte effekt av velferdsstaten på livskvalitet.....	53
Tabell 6 Oppsummering av teoriene hypoteser.....	53
Tabell 7 Deskriptiv statistikk: Lykke- og tilfredshetsvariablen, World Values Survey.....	54
Tabell 8 Deskriptiv statistikk: Tilfredshet med livet, Eurobarometeret.....	56
Tabell 9 Informasjon om primærvariablene i analysen.....	57
Tabell 10 Deskriptiv statistikk: Markedsfortrengning disaggregert.....	59
Tabell 11 Deskriptiv statistikk: Universalisme.....	60
Tabell 12 Deskriptiv statistikk: Familiefortrengning.....	61
Tabell 13 Informasjon om kontrollvariabler og mellomliggende variabler.....	63
Tabell 14 Deskriptiv statistikk: Kontrollvariabler og mellomliggende variabler.....	64
Tabell 15 Prais-Winsten og OLS-regresjon.....	72
Tabell 16 FEVD-modeller.....	74

Tabell 17 FE-modell. Prais-Winsten regresjon.....	75
Tabell 18 Baklengs, stegvis FEVD-modell. Disaggregerte utgifter på livskvalitet.....	79
Tabell 19 Markedsfortrengning og frihet, tillit, arbeid, ulikhet og BNP.....	82
Tabell 20 Oppsummering av resultatene for markedsfortrengning.....	86
Tabell 21 Familiefortrengning og frihet, tillit, helse, arbeid og ulikhet.....	87
Tabell 22 Oppsummering av resultatene for familiefortrengning.....	89
Tabell 23 Oppsummering av resultatene for velferdsstaten.....	90
Tabell 24 Hypotesenes antakelser om effekt på livskvalitet.....	91
Tabell 25 Deskriptiv statistikk: Forklaringsvariabler.....	114
Tabell 26 PW-modell, uten kontrollvariabler.....	114
Tabell 27 Markedsfortrengende velferdsstats sammenheng med BNP.....	114
Tabell 28 Markedsfortrengning (disaggregert) og livskvalitet.....	114
Tabell 29 PW-modell, alternativt ulikhetsmål.....	115
Tabell 30 PW- og FE-modell. Avh. variabel: Barnedødelighet.....	115

1 Innledning

Det er meningsløst i denne kontekst å diskutere hva stater *bør* gjøre skilt fra hva den faktisk *kan* gjøre, og fullstendig upassende og uetisk å forsøke å svare på hva den *kan* gjøre uten samtidig å reflektere over hva den *bør* gjøre (Rothstein 1998, 9).

Få vil være uenig i at menneskelig velvære er et av flere viktige mål for både individene selv og for hvordan vi utformer våre samfunn. Hvilke mål vi setter oss for å utforme våre politiske institusjoner bør være styrt av normative vurderinger om hva som er det beste for mennesker, men disse vurderingene må igjen basere seg på det vi vet om hvilke institusjoner som i realiteten viser seg å nå de målene.¹ En av pionerene innen moderne livskvalitetsforskning, N. M. Bradburn (1969, 233, min oversettelse), formulerte dette på følgende måte i sitt hovedverk *The Structure of Subjective Well-Being*:

Så fremt vi har en bedre forståelse av hvordan mennesker kommer fram til en bedømmelse av sin lykke og hvordan sosiale krefter er relatert til disse, er vi i en bedre posisjon til å formulere og utøve effektiv velferdspolitikk.

Denne oppgaven søker å få svar på hvilke samfunn som gjør det best i å oppnå menneskelig velvære, mer presist hvordan de ulike velferdsstatsutformingene i industrialiserte land henger sammen med befolkningens selvrapporterte livskvalitet.

Oppgaven spenner over et bredt lerret både i tema og i sin metodiske tilnærming. Det er derfor viktig at det er helt klart hva oppgaven forsøker å gjøre og hva den ikke forsøker å gjøre. Innenfor hva Tomasi (2012, upublisert, 96-98) kaller politisk argumentasjon retter denne oppgaven seg inn mot politisk teori. De tre nivåene som utgjør politisk argumentasjon er politisk filosofi, politisk teori og praktisk politikk.² *Politisk filosofi* omhandler de grunnleggende normative spørsmål som hva det gode liv er og hva målet for staten er. Det er på dette nivået at teorier som utilitarisme og deontologisk liberalisme befinner seg (Kymlicka 2002). I denne oppgaven legges det til grunn at *ett* (av potensielt flere) viktig kriterie for hvordan vi utformer samfunnet, er at befolkningen skal ha det bra. Dette anses som et nærmest selvinnløsende premiss for oppgaven, og de filosofiske innvendingene mot et slikt syn vil ikke besvares. *Praktisk politikk* utleder, på bakgrunn av de politiske teoriene, hvordan lover, institusjoner og produksjonen og fordelingen av goder mellom ulike sfærer i samfunnet skal fordeles. Det er mulig at resultatene i denne oppgaven får konsekvenser for hvordan vi bør utforme politikken, men selve implementeringsproblematikken vil være utenfor denne oppgavens rammer. Her vil fokuset være rettet mot politisk teori.

I *politisk teori* vurderes ulike regimer, eller teorier, opp mot de gitte moralske standarder som diskuteres i politisk filosofi. En politisk teori vil trekke på antakelser om effekten av blant annet økonomi, familien og

¹ Se Rothstein (1998) for et eksemplarisk forsøk på nettopp dette.

² Tomasi (2012, upublisert, 96) kaller dette "public policy".

de politiske institusjoner, og danne et enhetlig syn på hvilket samfunn som best oppnår det gitte målet. For denne oppgavens formål, er det ikke nødvendig å konstruere slike teorier. Snarere vil det trekkes på tre allerede eksisterende teorier, en nyliberal, konservativ og sosialdemokratisk teori. Nybrottsarbeidet i denne oppgaven er å gjøre teoriens antakelser om sammenhengen mellom velferdsstaten og befolkningens livskvalitet så eksplisitte at de kan testes empirisk. Og det er denne empiriske studien av teoriene, som er oppgavens hovedformål. Helt konkret søker oppgaven å teste følgende problemstilling:

Er det den nyliberale, den konservative eller den sosialdemokratiske teorien som har rett i sine antakelser om hvilken samfunnsutforming som er best for å maksimere befolkningens livskvalitet?

Valget av velferdsstaten skyldes at de moderne stater forsøker på å bedre menneskets velvære, i stor grad, organiseres gjennom velferdsordningene de gir til befolkningen. Det er om velferdsstatens rolle og begrensninger de politiske og ideologiske stridskampene i moderne industrialiserte stater ofte står: Hva skal være staten, markedet og familiens rolle i å fordele og produsere viktige goder i menneskers liv? Hvordan en organiserer velferdsstaten henger på det normative spørsmålet om hvordan samfunnet bør organiseres på best mulig måte for å sikre menneskelig velvære. Mer konkret vil oppgaven forsøke å svare på tre ting: Hvilken velferdsstat lykkes i å gi befolkningen et best mulig liv, hva kjennetegner den og gjennom hvilke mekanismer virker den?

For å teste forskningsspørsmålet, utledes konkrete og testbare hypoteser fra de tre politiske teoriene. Hypotesene testes så med paneldata på 23 land over en periode mellom 1972 og 2002. Her svarer oppgaven på spørsmål som: Er det best med en universell eller behovsprøvd velferdsstat? Er det hvor sjenerøs eller universell velferdsstaten er som har betydning for folks livskvalitet? Er det ved å øke folks frihet, tillit eller levestandard at velferdsstaten kan ha en påvirkning på livskvalitet, eller er det ved å bedre deres helse?

Et mål for oppgaven er å bygge bro mellom velferdsstatslitteraturen, livskvalitetsforskningen og politisk teori, for på den måten å kunne gi et bidrag til alle tre. Ved å utvikle teorier om hvordan velferdsstaten påvirker befolkningens livskvalitet og ved å teste konkrete hypoteser på bakgrunn av disse, kan vi oppnå flere ting. For det første får det konsekvenser for hvilken samfunnsutforming vi *bør* ønske oss, et tema for politisk teori. De empiriske analysene indikerer at det er bedre for befolkningens livskvalitet om en stat har en mer omfattende velferdsstat med stort innslag av universelle velferdsordninger. For det andre lærer vi noe om hvilken effekt velferdsstatens utforming har på befolkningens livskvalitet. Dette gir innspill til både velferdsstatslitteraturen som forsøker å si noe om effekter av institusjoner på menneskers liv og til livskvalitetsforskningen som forsøker å kartlegge hvilke faktorer som berører menneskers velvære. Denne oppgaven viser at velferdsstaten har en signifikant og substansiell sammenheng med livskvalitet. Flere resultater presenteres under.

1.1 Struktur og funn

Opgaven har fire deler. I kapittel 2 vil jeg definere livskvalitet og argumentere for hvorfor subjektiv livskvalitet er en egnet indikator for å vurdere hva som er en god velferdsstat. Deretter vil velferdsstatsbegrepet diskuteres og defineres. Velferdsstaten vil teoretisk defineres som omfanget av sosiale rettigheter som gis til befolkningen og operasjonaliseres som hvor stor rolle den spiller i å produsere velferdsgoder, sett i forhold til markedet og familien.

I kapittel 3 vil den eksisterende forskningen på området og dens teoretiske og metodologiske svakheter presenteres. Her vil det også redegjøres for hvilke faktorer som tidligere har vist seg å påvirke folks livskvalitet. Det er flere av disse faktorene som vil inkluderes i analysen. Frihet, tillit, helse, arbeidsdeltakelse og likhet vil inngå som mellomliggende variabler, siden det er grunn til å tro at disse vil påvirkes av velferdsstaten. BNP inngår som kontrollvariabel, siden den ved sitt fravær vil kunne gi spuriøse sammenhenger. Arbeidsledighetsraten inngår også som kontrollvariabel, både for å kontrollere for effekten av konjunktursvingninger og fordi den er vist å være en av de viktigste negative faktorene for livskvalitet. Deretter utarbeides tre teorier basert på kjente politiske ideologier, henholdsvis nyliberalisme, konservatisme og sosialdemokrati. Fra disse vil det utledes konkrete, testbare hypoteser om hvordan velferdsstaten påvirker befolkningens livskvalitet.

I kapittel 4 presenteres forskningsdesignet. Her vil det redegjøres både for enheter og operasjonaliseringen av variablene. Her vil også den foretrukne metoden for analysen, paneldataanalyse med en Fixed Effects Vector Decomposition modell (FEVD), presenteres. Fordelen med denne metoden er at vi kan øke antall frihetsgrader og kontrollere for bakenforliggende variabler. Fordelen med FEVD-modellen er at den både gir mer effektive estimater enn andre metoder for saktevirkende forklaringsfaktorer, samt at den kontrollerer for landspesifikke forhold.

I kapittel 5 testes de tre teoriene med en panelstudie av 23 land i perioden fra 1972 til 2002.³ Dette kapitlet deles i tre. Den første delen tester det overordnede spørsmålet: Henger velferdsstatens inntreden i markedet og familiens sfære positivt eller negativt sammen med befolkningens livskvalitet? I tråd med den sosialdemokratiske teoriens antakelser, gir data robust støtte for at det er en tydelig positiv sammenheng mellom velferdsstatens inntreden og befolkningens livskvalitet. Med andre ord: Jo mer omfattende velferdsstat, jo høyere livskvalitet. Andre og tredje del tester de konkrete hypotesene utledet av teoriene. Først ser oppgaven nærmere på hvilke aspekter innenfor den markeds- og familiefortrengende velferdsstaten som forklarer sammenhengen mellom velferdsstat og livskvalitet. Også i denne delen finner den sosialdemokratiske teorien mest støtte. Velferdsstatens bidrag til å hjelpe de svakeste ser ut til å ha en positiv sammenheng med befolkningens livskvalitet, og dette aspektet ved velferdsstatens ivaretas mest

³ Datsettet brukt i denne oppgaven er en samling datasett, oversendt av professor Benjamin Radcliff per epost, som er utvidet med en rekke andre data fra kilder som OECD og Penn World Table.

effektivt ved å tilby alle borgere universelle velferdsordninger. I den tredje delen vil sammenhengen mellom velferdsstaten og de mellomliggende variablene testes. I denne analysen finnes ingen støtte for den konservative og den nyliberale teoriens hypoteser om velferdsstatens påvirkning på forhold som tillit, arbeid, likhet, frihet og helse. Derimot finner den, i tråd med den sosialdemokratiske teorien, at en velferdsstat som gir sosiale rettigheter til befolkningen og fortrenger markedet og familien henger positivt sammen med tilliten, den økonomiske likheten og helsetilstanden i befolkningen, samt folks følelse av frihet. Disse analysene må riktig nok ses som tentative grunnet datamangel og dels uklare årsaksforhold.

2 Velferdsstat og livskvalitet

I dette kapitlet forsvarer to ting. Det første er at livskvalitet bør forstås som en opplevd størrelse. Det andre er at svaret folk gir, på spørsmålet om hvor tilfreds de er med sine liv i spørreundersøkelser, er den beste tilgjengelige indikatoren på denne subjektive livskvaliteten. Til slutt vil velferdsstaten defineres. Her vil det argumenteres for at velferdsstaten bør forstås som dens evne til å gi sosiale rettigheter til befolkningen og at dette innebærer en fortrenkning av både markedet og familien. Jo mer fortrenkning, jo mer er de sosiale rettighetene utviklet.

2.1 Hva er livskvalitet?

Livskvalitet vil defineres som en subjektiv størrelse, som avgjøres av personen selv. Som Næss (2011a, 15) formulerer det: ”Vi definerer livskvalitet som psykisk velvære, som en opplevelse av å ha det godt.”

2.1.1 Affektiv og kognitiv velvære

Det er vanlig å dele livskvalitet inn i to komponenter: affektiv og kognitiv velvære (E. Diener 1984). Affektiv velvære er tilstedeværelsen av positive følelser og fraværet av negative følelser. Jo flere positive følelser og jo færre negative, jo større affektiv velvære. Kognitiv velvære er folks evaluering av eget liv. To beslektede begreper i litteraturen er lykke og hedonisme på den ene siden og tilfredshet med livet eller livskvalitet på den annen (Luhmann, Hofman, et al. 2012, 594). Det er nå klart at dette er to ulike konstrukter. Lucas og medarbeidere (1996) har konstruktvalidert begrepene i en studie basert på Campbell og Fiskes (1959) diskrimantvaliderings-metode, og bekreftet den teoretiske inndelingen. Flere studier har også vist at de to aspektene påvirkes ulikt av faktorer som inntekt og er ulike i hvor stabile de er over tid (Eid and Diener 2004, Luhmann, Schimmack and Eid 2011, Schimmack, Schupp and Wagner 2008). Kahneman skiller mellom det opplevende og det huskende selvet. Det opplevende selvet er summen av positive og negative følelser vi opplever, mens det huskende selvet er hvordan vi evaluerer situasjonen i ettertid. Kognitiv velvære avgjøres av det huskende selvet, mens det opplevde selvet bestemmes av den affektive velværen (D. Kahneman, A. Krueger, et al. 2004, Kahneman and Deaton 2010, Kahneman and Krueger 2006).

Forskjellen mellom affektiv og kognitiv velvære kan illustreres med følgende eksempel: En professor som jobber med vanskelige matematiske problemstillinger blir bedt om å skrive ned hvor bra hun har det med jevne mellomrom i løpet av dagen. Det viser seg at når professoren fordyper seg i det intellektuelle arbeidet så rapporterer hun å ha det dårligere enn når hun er hjemme og lager mat eller når hun driver med mer tanketomme sysler i sin åtte ukers sommerferie. Hun har dermed lavere affektiv velvære i sin professorgjerning. Likevel rapporterer professoren at hun er svært tilfreds med livet. Hun forklarer det med at arbeidet hun gjør er svært meningsfullt og viktig og at hun finner glede i å ta del i det. Det er derfor ikke feriene, men professorgjerningen som gir henne kognitive velvære.

Det er likevel strenge antakelser som må oppfylles for at BNP skal være en fullgod indikator på livskvalitet. En økning i den aggregerte velstanden må antas å kanaliseres til befolkningen gjennom økt tilgang til goder, som igjen må antas å gi økt livskvalitet. Det er hovedsakelig to faktorer som gjør BNP mindre egnet som indikator for livskvalitet. For det første vil økonomisk vekst når den kombineres med økende ulikhet, ikke komme større deler av befolkningen til gode. Dette er tilfellet for perioden mellom 1972 og 2002 som studeres i denne oppgaven (OECD 2011). For det andre viser en overveldende mengde studier at BNP ikke er noen fullgod *proxy* over tid mellom verken BNP og sosiale indikatorer eller BNP og subjektiv livskvalitet (Stiglitz, Sen and Fitoussi 2009, Kahneman and Krueger 2006).

Sosiale indikatorer

En annen måte å nærme seg det underliggende teoretiske begrepet på, er å bruke sosiale indikatorer som på en mer direkte måte kartlegger folks levekår. Dette kan være indikatorer som helse, levealder og lignende (Tåhlin 1990, Johansson 2002, Alkire 2002).⁴ Ifølge disse teoriene er det ikke nok med penger for å leve fullverdige liv. Man trenger også sikkerhet, venner, familie, utdanning og andre grunnleggende ingredienser. Psykologisk forskning har kartlagt stadig mer av faktorene som gjør at vi har det bra. For eksempel viser det seg at det å ha god helse, gode relasjoner, status og høy inntekt er forbundet med høyere subjektiv livskvalitet (Doherty og Kelly 2010, Argyle 2003). Denne måten å måle livskvalitet på er mer nyansert og har den fordelen at vi må foreta færre antakelser enn med BNP-målet, hvis hensikten er å finne fram til en subjektiv vurdering av livskvalitet. Man trenger ikke lenger å gå innom BNP's antatte effekt på folks ressurser – man kan måle disse direkte. Det viser seg at de sosiale indikatorene korrelerer høyt med subjektiv livskvalitet (Anand, Hunter og Smith 2005), noe som indikerer at de sosiale indikatorene relativt god begrepsvaliditet. Fordelen med dette målet sammenliknet med BNP er at det går mer direkte på personene det gjelder, for eksempel ved å ta høyde for den ulike fordelingen av goder i et samfunn.

Det er imidlertid noen svakheter ved bruken av sosiale indikatorer som indikator på befolkningens livskvalitet. For det første kan det sås tvil om begrepsvaliditeten. Til tross for at noen har alle de nødvendige ressurser for å leve et godt liv, er det ikke sikkert at de faktisk har det bra. Med andre ord, det er ingen nødvendig sammenheng mellom å inneha alle tenkelige ressurser som vi antar vil påvirke livskvaliteten og ens vurdering og opplevelse av eget liv som bra eller dårlig. For det andre er det store metodologiske utfordringer forbundet med bruken av indikatorene. Det er vanskelig å avgjøre hvilke indikatorer som skal inkluderes og ekskluderes, og hvordan de ulike inkluderte indikatorene skal vektas. Det er en tvilsom antakelse å mene at alle verdsetter og responderer på alle ting på lik måte (Elster and Roemer 1991). Denne innsigelsen finner støtte i en studie av Bjørnskov og medarbeidere (2008) som viser at høye offentlige utgifter reduserer tilfredsheten med livet for mennesker som definerer seg på høyresiden av politikken, mer enn de på venstresiden. Også Di Tella og MacCulloch (2005) viser i en studie av

⁴ Denne retningen har fått et filosofisk forsvar i Amartya Sen (1999) og Martha Nussbaum (2000) med deres kapabilitetsteorier (Nussbaum og Sen 1993).

OECD-land i perioden 1975 til 1992 at det er forskjell på folk på venstre- og høyresiden når det kommer til hvordan arbeidsledighet og inflasjon påvirker deres tilfredshet med livet. Mens folk på venstresiden rapporterer større negativ livskvalitet ved høyere arbeidsledighet, responderer folk på høyresiden sterkere på høyere inflasjon. Di Tella og medarbeidere (2001) finner lignende trekk også på landnivå. Her finner de at befolkningen i USA responderer mer negativt på inflasjon, mens man i Europa responderer mer negativt på arbeidsledighet. Som med BNP viser Kahneman og Krueger (2006) at slike sosiale indikatorer i større grad fanger opp de kognitive aspektene ved velvære og i mindre grad de affektive elementene.

Survey

Ultimately, the quality of life must be in the eye of the beholder, and it is there that we seek ways to evaluate it (A. Campbell 1972, 442).

En metode som har økt i bruk siden slutten av 1960-tallet har vært å spørre folk om hvor lykkelige de er eller hvor tilfredse de er med livene sine. En rekke surveyundersøkelser inkluderer nå slike spørsmål. Blant annet World Values Survey har to spørsmål, et som går på hvor tilfreds respondenten er med livet sitt og et som går på hvor lykkelig respondenten anser seg for å være. Den første er: ”Alt i alt, hvor tilfreds er du med livet ditt i disse dager, og skalaen går fra 1 til 10: fra ikke tilfreds til tilfreds.” Det andre er et spørsmål som går mer direkte på lykke: ”Alt i alt, vil du si at du er veldig lykkelig, ganske lykkelig, ikke så veldig lykkelig eller ikke lykkelig i det hele tatt.”

En fordel med denne metoden er at du får vite hvordan folk sier de oppfatter sine egne liv. Altså er du potensielt nærmere å måle den subjektive livskvaliteten som denne oppgaven søker å kartlegge. Den umiddelbare validiteten er derfor høy. Det er likevel en utfordring å få et troverdig innblikk i folks indre anliggender, i deres opplevelse av deres egen livskvalitet. Nedenfor vil målets validitet og reliabilitet diskuteres. En oppsummering finnes i Tabell 1 nedenfor.

Reliabilitet

En rekke innvendinger kan reises mot målets reliabilitet. Reliabilitet er hvor konsistent målet er. Hvis resultatene spriker mellom hver gang måleinstrumentet brukes på samme fenomen har det lav reliabilitet (Moum og Mastekaasa 2011, 59). En grunn til å sette spørsmålstegn ved surveymålets er at det har en relativt lav test-retest reliabilitet innenfor et så kort tidsrom som en time og en dag. Dette er et mål på hvor høyt et svar i en spørreundersøkelse korrelerer med svaret i det neste. (Krueger og Schkade 2007, 5-7, Andrews og Whitley 1976, Kammann og Flett 1983). Det skyldes at små, irrelevante hendelser påvirker svarene folk gir. Folks svar varierer med været og om de finner et ubetydelig pengebeløp rett før de blir spurt hvor bra de har det (Schwarz and Clore 1983, Schwarz 1987, Kahneman and Krueger 2006, 6). For det andre er det et spørsmål om vi kan sammenligne subjektive størrelser mellom personer. Spesielt i økonomien har det siden Paul Samuelson (1938, Wong 2006 [1978]) lanserte sin *revealed preference theory* vært stor skepsis mot å tro på folks subjektive oppfatninger. Dette er relevante innvendinger. Dette er en

relevant innvending hvis målet er å sammenlikne to personer. Da vil vi ikke vite om svaret til den ene personen er påvirket av om det er sol ute eller om det faktisk reflekterer indre forhold. Innvendingen svekkes når vi sammenlikner nok mennesker. Dette er de store talls lov, som tilsier at ulike ikke-systematiske faktorer som påvirker svarene vil konvergere mot den empirisk korrekte verdi (Stock and Watson 2012, 89). Dette gjelder så lenge vi antar at det ikke er systematiske forskjeller mellom land når det kommer til tidspunkt eller metode for utspørringen (Di Tella and MacCulloch 2006, Gilbert 2006, D. Kahneman, A. B. Krueger, et al. 2004, 432).

En annen innvending er om ikke respondenten tilpasser svarene i møte med intervjuer, såkalt sosialt ønskelig svargivning (*social desirability bias*) (Fisher 1993). Sosialt ønskelig svargivning oppstår fordi vi ønsker å framstå som populære og vellykkede i møte med andre. I det minste ønsker vi å skjule det hvis vi ikke har det bra. Dermed kan man i spørreundersøkelser se en tendens til at respondentene oppvurderer de ting som de forventer vil stille dem i et godt lys og nedvurderer de ting som vil stille dem i et dårlig lys (Fisher 1993). Det er to svar på denne innvendingen: For det første er dette kun et stort problem hvis det er systematiske skjevheter mellom land. Når vi studerer endringer vil en slik konstant skjevhet ikke bidra til annet enn å forskyve hele skalaen og dermed ikke påvirke resultatene for analysen. Men dette gjør at vi må være spesielt varsomme for endringer i hvordan spørreundersøkelsene gjennomføres på tvers av land og over tid. Flere studier viser likevel at sosialt ønskelig svargivning ikke er et stort problem for disse målene (Myers and Diener 1996, Konow and Earley 2008, Moom og Mastekaasa 2011, 61-2).

Validitet

Det er spesielt tre validitetsinnvendinger som det er verdt å se nærmere på. Et grunnleggende spørsmål er om folk har tilgang på informasjon om egen velvære. Med andre ord, om svarene fanger opp det underliggende teoretiske konstruktet. Dette er begrepets validitet (2006). Denne innvendingen kan deles i to: i et spørsmål om *adaptive preferanser* og i et spørsmål om respondentene faktisk svarer på det de blir spurt om. Kort sagt er svaret på begge innvendingene at målet kan brukes. Men selv om målene kan brukes er det likevel et spørsmål om de er tverrkulturelle. Her er svaret mer usikkert, men for denne analysen er likevel målet godt.

Adaptive preferanser

Adaptive preferanser er når folk tilpasser sine preferanser etter den situasjonen de lever i. Da vil det å spørre dem om hvor bra de har det gi lite verdifull informasjon. Er det slik at vi etter en viss tid tilpasser oss alle tenkelige situasjoner? I en tidlig studie fant Brickman og medarbeidere (1978) at både antatt negative og positive opplevelser, som å havne i rullestol eller vinne i lotto, kun hadde en kortsiktig effekt på folks tilfredshet med sine liv. Dette er blitt omtalt som den hedonistiske tredemøllen (Brickman and Campbell 1971). En liknende tanke finner vi hos Lykken og Tellegen (1996). De opererer med en såkalt *set point* teori der mennesker antas å ha et genetisk bestemt lykkenivå som man uansett finner tilbake til. I en tvillingstudie fant de at rundt 50 prosent av variasjonen skyldtes gener og at arvbaheten i den stabile

komponenten utgjorde 80 prosent. Utdanning, helse, inntekt, religion og andre sosiale indikatorer forklarte til sammen tre prosent av variasjonen (Lykken and Tellegen 1996).

Det er imidlertid grunn til å tvile på at omstendigheter ikke påvirker oss. For det første kan ikke genetiske forskjeller forklare de betydelige forskjellene i livskvalitetsnivå mellom land (Stevenson and Wolfers 2008). For det andre viser flere longitudinelle studier at en rekke forhold har signifikant effekt på livskvalitet både over korte og lengre perioder (Clark, Diener, et al. 2008, Lucas, *Adaptation and the set-point model of subjective well-being: Does happiness change after major life events?* 2007). For det tredje viser studier som har sett på test-retest-reliabiliteten at korrelasjonen svekkes med årene, og at den er nede i 0,3 etter ti år. Hadde livskvalitet vært et trekk ved personligheten din skulle en forvente en høyere korrelasjon over tid (Moum og Mastekaasa 2011, 59). En fjerde innvending er at til tross for at vi tilpasser oss negative og positive hendelser i løpet av en viss tid, er de forrykningene ikke uten betydning. Hvis en hendelse gjør oss litt mindre lykkelige i to år, er det en effekt av betydning.

Vet vi hvor bra vi har det?

Det kan som nevnt også settes spørsmålstegn ved om vi faktisk svarer på hvor bra vi har det når vi blir spurt om hvor lykkelige vi er eller hvor tilfredse vi er med livene våre. De dataene forskerne benytter seg av er svar på spørsmål som inngår i et større arsenal av spørsmål i en surveyundersøkelse. Dette er store spørsmål, og når responsen på et slikt spørsmål kommer i løpet av noen sekunder, kan det spørres om det er en god vurdering som blir gitt (Vittersø, Oelmann and Wang 2009). Vittersø kommer med følgende kritikk av disse indikatorene:

Den menneskelige hjerne har rett og slett ikke kapasitet til å gjennomføre en omfattende evaluering på så kort tid. Det vi fanger opp med slike målinger må med andre ord være en slags heuristikk, et spontant inntrykk hjernen får tilgang på i løpet av et sekund eller to (J. Vittersø 2011, 17).

Til tross for at disse indikatorene ikke gir noe perfekt mål, er det likevel grunn til å feste tillit til dem ut fra en helhetsvurdering. Det kan argumenteres for at vi går rundt med en følelse av hvor vi har det, og at vi faktisk gir et godt svar på spørsmålet. En indikator på det kan være at spørsmålet gir intuitiv mening for folk, noe som reflekteres i at det knapt er noen som ikke velger å svare på spørsmålet i spørreundersøkelser (Veenhoven 2000b, 270). Som nevnt har målet også høy konvergensvaliditet, noe som tilsier at målet fanger opp noe reelt. Målene korrelerer med arbeidsledighet som igjen korrelerer med depresjon, skilsmisse og avhengighet (Di Tella and MacCulloch 2006, 28). Luttmer (2004) har også sammenlignet subjektiv velvære med depresjon, dårlig appetitt og søvn (som han antok var mindre utsatt for vilkårlige svingninger og tilpasninger – adaptive preferanser), og fant de samme resultater. De kan derfor sies å ha høy konstrukt- eller konvergensvaliditet (Moum and Mastekaasa 2011, 63-4, Adcock og Collier 2001). Konow og Earley (2008) viser også at svarene er stabile over tid. Disse studiene indikerer

også at slike tilfredshetsmål fanger opp noen av de affektive aspektene ved subjektiv velvære og dermed er den best tilgjengelige indikatoren vi har, også for det aspektet (J. Vittersø 2011, 12).

Kulturforskjeller

En annen innvending er om det er mulig å sammenlikne slike subjektive størrelser på tvers av kulturer og på tvers av tidsperioder. Svarer mennesker i Japan på det samme som mennesker i Norge når de blir spurt om hvor lykkelige de er eller hvor tilfreds de er med livet sitt, eller er det kulturelle forskjeller som gjør at slike spørsmål blir oppfattet på en helt annen måte. Hvis det sistnevnte er sant reflekterer ikke svarene det underliggende teoretiske konstruktet. Diener og Oishi (2006) har påpekt problemet med å sammenligne subjektiv livskvalitet på tvers av forskjellige kulturer. Flere studier viser at sosialt ønskelig svargivning foregår i større grad i søramerikanske land enn i nordamerikanske. Dette kan gi systematiske skjevheter i resultatene. Det er også funnet større forskjeller når man varierer spørsmålene mellom amerikanske og asiatiske studenter (S. Oishi 2010, Næss 2011b, 227). Et siste problem i den forbindelse kan være et oversettelsesproblem: at begrepene lykke og tilfredshet med livet betyr ulike ting i ulike kulturer (Harkness, Fons J.R. og Mohler 2003).

Det er flere svar på disse innvendingene. For det første er ikke dette et problem som kun plager subjektive resultater. Det kan også være kulturelle forskjeller i hvordan folks livskvalitet påvirkes av objektive indikatorer som inntekt, egen helse og utdanning. For det andre vil problemet antas å være mindre på tvers av landene for denne oppgaven som legger til grunn en *most similar system design* enn for mange andre studier som inkluderer flere land (Lijphart 1975). For det tredje ser det ut til å være en biologisk konstant når det kommer til våre emosjoner. Paul Ekman har i flere studier vist at det genuine Duchenne-smilet⁵ er korrelert med subjektiv velvære og at dette gjenfinnes på tvers av kulturer (O'Sullivan, Ekman and Friesen 1988, Ekman and Friesen 1971). For det fjerde har Veenhoven (2000b, 270) studert validiteten til spørsmålene på tvers av kulturer og finner ingen tegn til oversettingsproblemer. Hvis det var tilfelle burde vi sett ulik rangering av land for ulike livskvalitetsbegreper. Veenhoven viser at dette ikke er tilfelle og at rangordningen for de ulike landene og de ulike målene er tilnærmet identisk. Som en ytterligere sjekk ble det brukt spørsmål på to ulike språk i tospråklige land og de fant ingen tegn til en "lingvistisk bias".

⁵ Ekman (1989) har omtalt smilet som oppstår ved spontane gledesøyeblikk som Duchenne-smilet, etter den franske anatomikeren Duchenne de Boulogne. Dette smilet finnes igjen i alle kulturer og kan vanskelig forfalskes.

Konklusjon

Til tross for at målene ikke perfekte, er det likevel grunn til å konkludere i tråd med Frey og Stutzer (2010, 559): ”Hittil anser vi [selvrapportert livskvalitet] som den beste empiriske proxyen for konseptet individuell velferd brukt i økonomisk teori, som er vidt tilgjengelig.” Å ta på alvor folks evaluering av sin livskvalitet vil dermed fungere som en indikator som kan gi en mer helhetlig vurdering av velferdsstatens suksess enn andre, mer objektive mål.

Tabell 1 Innvendinger og svar, subjektiv livskvalitet som indikator

Problem	Respons
Reliabilitet: Påvirket av irrelevante ting, sosialt ønskelig svargivning.	De store talls lov, samt lite funn for sosialt ønskelig svargivning.
Validitet: Sammenlikningsproblemer på tvers av kulturer, innsikt i egen velvære, adaptive preferanser	Sammenlikningsproblemer er utvalgsavhengig. Høy konvergensvaliditet og test-retest-reliabilitet.

2.2 Velferdsstat

Med det sosiale elementet mener jeg hele rekkevidden, fra retten til grunnleggende økonomisk velferd og trygghet, til retten til å ta del i hele den sosiale arven og til å leve et liv som et sivilisert vesen, avgjort av samfunnets standarder (Marshall 1992 [1950], 8).

Som det vil komme frem av litteraturgjennomgangen i kapittel 3 er det ofte mangel på en teoretisk forankret definisjon av velferdsstaten.⁶ Dette har ført til stor variasjon i hvordan velferdsstaten operasjonaliseres, noe som får konsekvenser for hvilke sammenhenger en finner mellom velferdsstaten og befolkningens livskvalitet i studiene som foreligger. I denne oppgaven vil velferdsstaten forstås som ”den samlingen av institusjoner som sikrer borgerne sosiale rettigheter”, og anses som en av hovedsakelig tre sfærer som produserer og fordeler goder i samfunnet. Disse sfærene er markedet, familien og velferdsstaten, og utgjør til sammen ”velferdsmiksen” i et samfunn (Powell og Barrientos 2004).⁷ Familien, markedet og velferdsstaten kan sies å være alternative arenaer for fordelingen og produksjonen av goder i et samfunn. Barnepass kan stå som eksempel: Enten tar hver familie ansvar for å passe sine egne barn, eller så kan barnepass kjøpes på markedet. En tredje mulighet er at staten tilbyr barnepass gjennom for eksempel barnehager.

2.2.1 Velferdsstat som sosiale rettigheter

For T. H. Marshalls (1992 [1950]) var velferdsstaten et middel for å sikre *alle* borgere sosiale rettigheter. Sosiale rettigheter var for Marshall (1992 [1950], 20) den siste del i en rettighetsutvikling som startet med å

⁶ Se også Veit-Wilson (2000), Green-Pedersen (2004) og Clasen og Siegel (2008).

⁷ Den såkalt tredje, eller frivillig sektor, inkluderes ikke eksplisitt i det teoretiske rammeverket (Laville 2004). Disse inkluderes i denne oppgaven innenfor markedet. Det kan tenkes å være ulikheter i hvordan bruker møter disse tjenestene, men velferdsstaten vil likevel fortrenge denne sfæren på lik linje som markedet og familien.

gi borgerne sivile rettigheter for deretter å utvides til å gjelde politiske rettigheter. Et eksempel på en sivil rettighet er eiendomsretten, mens en politisk rettighet er stemmerett i politiske valg. Som med de politiske er ikke de sosiale rettighetene noe du enten har eller ikke har. Politiske rettigheter kan være mer eller mindre utvidete (Dahl 1991). Dette gjelder, som vil redegjøres mer for under, like fullt for sosiale rettigheter. Grunnleggende sett kan sosiale rettigheter forstås som en rett til de nødvendige sosiale goder gitt i kraft av å være borger, uavhengig av ditt bidrag til fellesskapet, slik stemmerett gis til alle over en viss alder. Det sosiale borgerskapet og de sosiale rettighetene som følger med det, ”utgjør selve grunnideen i velferdsstaten”, skal vi tro velferdsstatsforskningens mest sentrale teoretiker Esping-Andersen (1990, 21).

Eksempelet med barnepass kan illustrere hvordan velferdsstaten og de sosiale rettighetene kan fortrenge familien og markedet. I de skandinaviske landene subsidieres barnehage og det tilbys gratis offentlig skolegang, og er dermed noe alle barn, uavhengig av familiens prioriteringer eller kjøpekraft, har rett på. Når noe gis som en rettighet, reduseres markedet eller familiens rolle i å produsere eller fordele godet. Sosiale rettigheter kan derfor også defineres negativt, som graden av fortrenkning av familien og markedet. Jo mer som overtas av markedet, jo mindre til velferdsstaten og familien og jo mer som tas av velferdsstaten jo mindre til marked og familie. Vi kan også få ulike konstellasjoner hvor ansvaret fordeles mellom stat og marked, med mindre plass til familien, eller hvor familien og markedet fordeler ansvaret uten at staten griper inn.

To ytterligere spesifiseringer må gjøres før de to aspektene, markeds- og familiefortrengende velferdsstat, defineres. Det er for det første slik at en og samme velferdsordning kan fungere både markeds- og familiefortrengende. Gis arbeidsledighetstrygd som en individuell ordning vil den på den ene side fortrenge markedet som fordeler av materielle goder gjennom inntekt. På den annen side vil den kunne fortrenge familien siden den ene parten ikke lenger trenger å være avhengig av fordelingen innad i familien. Det er likevel god grunn til å skille begrepene siden de tre teoriene har ulike antakelser om deres effekt på livskvaliteten, samt fordi de spiller ulike roller i å sikre befolkningens velferd (Goodin 1988, kap. 1). For det andre er det ytterligere presiseringer som kan gjøres innenfor begge aspektene av velferdsstaten. Sjenerøsiteten og hvor universelle ordningene er henger tett sammen, men er likevel teoretisk to ulike dimensjoner som kan antas å ha ulik effekt på livskvalitet. Jo mer universelle og sjenerøse ordningene er, jo mer er de sosiale rettighetene utvidet. Dette skillet vil det redegjøres for mer i detalj nedenfor.

2.2.2 Markedsfortrengning

Uten en velferdsstat er hvert enkelt individ avhengig av å tjene til livets opphold i arbeidsmarkedet, eller leve på overføringer innad i familien eller sivilsamfunnet. Dette har vært en vanlig situasjon i alle land før framveksten av velferdsstatene på slutten av 1800-tallet. Innad i familien måtte man dele byrden ved å tjene nok penger i markedet og med å passe barn og stelle i hjemmet. Ønsker man eller makter man ikke å selge sin arbeidskraft på arbeidsmarkedet så vil en måtte være avhengig av at andre ønsker å dele av sine

goder, eller i verste fall risikere å ikke overleve. Karl Marx (1970 [1844], 102) omtalte dette som at vi er varer på markedet, som er avhengige av å selge vår arbeidskraft for å overleve. I tråd med Esping-Andersens (1990) forståelse av velferdsstaten kan man se på den som et middel for å ”dekommodifisere” arbeideren, altså å gjøre arbeideren mindre avhengig av å være en vare på arbeidsmarkedet.

Med utviklingen av velferdsstaten i det tjuende århundret har man fått en rekke ordninger som gir befolkningen et inntektsgrunnlag også utenfor arbeidsmarkedet, og dermed dekommodifiserer arbeiderne. Eksempler på slike ordninger er sykeforsikring, arbeidsledighetstrygd og pensjon. De fungerer som et sikkerhetsnett i den betydning at de fanger opp de som i hele eller deler av livet ikke har muligheten til å arbeide (G. Esping-Andersen 1990, 36-37).

Universelle og behovsprøvde ordninger

Det er ingen av de moderne, industrialiserte stater som ikke tilbyr slike ordninger. Det er likevel stor variasjon i hvor mange som omfattes av ordningene, hvordan de gis og hvor mye av inntekten som erstattes ved fravær fra arbeidsmarkedet (Scruggs 2007). Hvordan og til hvem ordningene gis kan gjøres på ulike måter, men to idealmodeller er mulig å skissere. Ordningene kan være *universelle* og gis på bakgrunn av statsborgerskap eller de kan være *behovsprøvde* og gis kun til de som ikke greier å ordne forsikring på markedet. Den sistnevnte fortrenger markedet i mindre grad enn den førstnevnte, alt annet likt. Med behovsprøvde ordninger er befolkningen antatt å forsikre seg mot arbeidsledighet, sykdom eller for pensjonsalderen på markedet, hvis de ønsker det. Staten trer kun inn for de som ikke makter det, med andre ord de med lav inntekt eller de som på en eller annen måte kan dokumentere at de ikke greier å livnære seg på annen måte (Rothstein 1998). Ekstremversjonen av denne type behovsprøvde ordninger er de engelske fattiglovene av 1834, hvor det kun var svært fattige som ble sikret hjelp og kun i kontrollerte former i såkalte arbeidshus (Lindert 1998). Marshall (1992 [1950], 15, min oversettelse) illustrerer forskjellen mellom slike behovsprøvde og universelle velferdsordninger:

Fattigdomslovene behandlet de fattiges krav, ikke som en del av deres rettigheter som borgere, men som et alternativ til dem – krav som bare kunne møtes hvis de sluttet å være borgere i noen sann forstand av ordet.

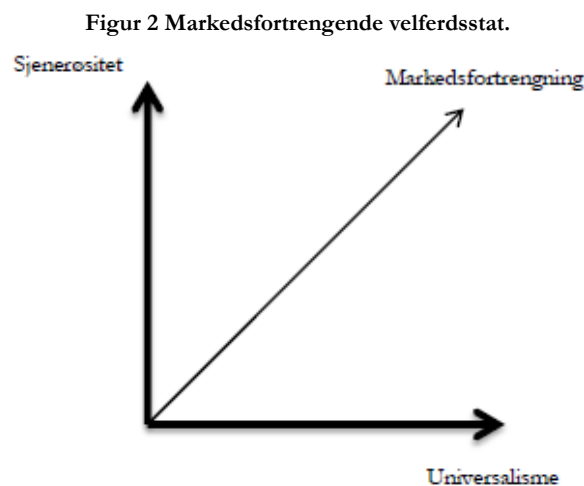
Med universelle velferdsordninger fortrenger staten markedet som leverandør av forsikring mot livsrisiko i større grad.⁸ Her er alle forsikret gjennom offentlige ordninger, om enn i ulik grad avhengig av deres bidrag gjennom inntekten (Rothstein 1998, Scruggs and Allan 2006). Konklusjonen er at jo flere som har krav på ordningene, jo mer universelle er de, noe som innebærer at de sosiale rettighetene er mer utviklet.

⁸ En alternativ måte å forstå universelle velferdsordninger er som en flat utbetaling, som for eksempel kan ta form som en borgerlønn. Uavhengig av om du er rik eller fattig, eller om du hadde høy eller lav inntekt, får du en gitt sum som du kan forvalte som du vil (van Parijs 1997). Dette er ikke hva som menes med universalisme i denne oppgaven.

Sjenerøse velferdsstater

Det er helt nødvendig å se graden av universalisme i sammenheng med hvor sjenerøse ordningen er. Jo høyere nivå på ordningene, jo mer utbygd er de sosiale rettighetene du har krav på. Hvis nivået på overføringene er så lave at de uansett må suppleres med private ordninger, fortrenger velferdsstaten markedet i mindre grad. Hvor sjenerøse ordningene er, vil avhenge av tre elementer ved ordningene. For det første om en må vente for å få tilgang på dem. Et eksempel er karensdager hvor en ikke får betalt sykefravær før etter en eller flere dager. For det andre hvor lenge man har krav på overføringene. Om overføringene stopper etter noen uker eller varer så lenge fraværet fra arbeidsmarkedet varer, vil avgjøre hvor mye staten fortrenger markedet. Det tredje og mest sentrale elementet er hvor mye av arbeidsinntekten som erstattes ved fravær fra arbeidsmarkedet. Om hele inntekten erstattes når du er arbeidsledig har staten i større grad fortrenget markedet enn hvis halvparten av inntekten erstattes.

Ulike aspekter kan kombineres. For eksempel kan en velferdsstat være universell, men lite sjenerøs. Det kunne for eksempel være å sikre alle en svært lav minimumsinntekt. En annen tenkelig modell er en svært sjenerøs, men også behovsprøvd velferdsstat. For eksempel kan svært mye gis til noen som ikke har inntekt i det hele tatt. Velferdsstater som skårer høyt både på universalisme og sjenerøsitet, er de skandinaviske landene. Velferdsstater som skårer høyere på sjenerøsitet enn universalisme er landene i kontinentaleuropa (G. Esping-Andersen 1999, 79). I Figur 2 illustreres hvordan graden av markedsfortrengning er avhengig av sjenerøsiteten og universalismen i ordningene.

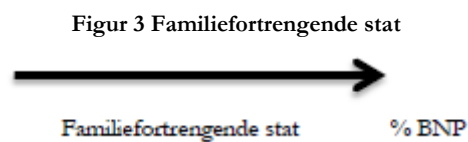

Graden av markedsfortrengning øker med både universalisme- og sjenerøsitetsgraden.

2.2.3 Familiefortrengning

Det er ikke bare markedet som fortrenses av velferdsstaten, også familien får en mindre rolle som produsent og fordeler av goder når velferdsstaten øker i omfang. At markedet fortrenses fanger derfor ikke opp hele det sosiale rettighetsbegrepet. Stephens (2010, 514) argumenterer for at vår definisjon av velferdsstaten må romme alle offentlige humankapitalinvesterende ordninger og tjenester som bidrar til å

øke menneskers ressurser.⁹ Ordninger som faller innunder denne kategorien er utdanning, arbeidsmarkedsaktiviseringstiltak,¹⁰ helsetjenester og familietjenester som barnehage, eldreomsorg med mer. Med innføringen av disse ordningene tar staten over mer av produksjonen og fordelingen av goder som tradisjonelt har tilhørt familien som oppdragelse og utdanning av barna, pass av de eldre, pleie av de syke og det å komme seg i arbeid. Når velferdsstaten fortrenger familien på disse områdene overtar den både en del av omsorgsbyrdene og produksjonen av humankapital. Omsorgsbyrden lettes ved barnepass og eldreomsorg. Humankapitalproduksjonen skjer ved å tilby skolegang og hjelp til å finne arbeid. Orloff (1993) og andre feministiske forskere har kritisert Esping-Andersen (1990) for å fokusere for mye på hvordan velferdsstaten fortrenger markedet og for lite på hvordan velferdsstaten fortrenger familien, noe de opplever som en frigjøring (Sainsbury 1999). Orloffs (1993) poeng er at kvinner har vært avhengig av fordelingen og produseringen av goder innad i familien, og at velferdsstaten har spilt en rolle i å fortrenge familien. Jo større andel av BNP som statene bevilger til disse tiltakene og jo større andel av befolkningen som dekkes av dem, jo mer fortrenger den familiens rolle som velferdsleverandør. I Figur 3 er den enkle sammenhengen mellom andel BNP og familiefortrengende stat illustrert.

⁹ For en innføring i humankapital, se Coleman (1988).

¹⁰ For en innføring i arbeidsmarkedsaktiviseringstiltak, se Armingeon (2007) og Bonoli (2010). En metaanalyse av effektene finnes i Kluve (2006).

3 Hvordan påvirker velferdsstaten livskvalitet?

[E]ffektstudier [har] ikke vært kernen i politologisk og sosiologisk velferdsstatsforskning (Green-Pedersen, Klitgaard og Nørgaard 2004, 20).

Denne oppgaven inngår i en forskningstradisjon som studerer effekten av institusjoner på mikroforhold, med andre ord hvordan folk påvirkes av de ulike strukturene de lever innenfor. Velferdsstatens sammenheng med befolkningens selvopplevde livskvalitet er en relativt fersk del av dette forskningsfeltet. Et talende eksempel er at *The Oxford Handbook of the Welfare State* (Castles, Leibfried, et al. 2010) ikke har ett eneste bidrag med dette som tema. I de siste årene har det likevel rukket å komme en rekke bidrag som studerer sammenhengen mellom velferdsstat og livskvalitet.

I tidligere studier av sammenhengen mellom velferdsstaten og befolkningens livskvalitet har fokuset i stor grad vært på empiri framfor teori. Dette har gjort det vanskelig å enes om sammenhengene er kausale eller om de skyldes tilfeldigheter eller bakenforliggende faktorer. Fraværet av teori har også gjort at forskningsfeltet har lite å si om det som er inne i den svarte boksen. Hvis det er en sammenheng mellom velferdsstaten og folks livskvalitet, gjennom hvilke mekanismer virker den? Denne oppgaven vil forsøke å forene den mikroorienterte psykologiske livskvalitetslitteraturen med det makroorienterte økonomiske og sosiologiske forskningsfeltet. Ved å trekke på den psykologiske, økonomiske og sosiologiske livskvalitetslitteraturen, og formulere testbare hypoteser om sammenhengen mellom velferdsstat og befolkningens livskvalitet på bakgrunn av disse, kan vi få innsikt i hvilke mekanismer velferdsstaten kan påvirke folks livskvalitet gjennom.

I dette kapitlet vil litteraturen presenteres i to deler. I den første delen vil det foretas en gjennomgang av de studiene som foreligger på sammenhengen mellom velferdsstat og subjektiv livskvalitet. Disse vil inndeles etter sitt valg av uavhengig variabel. Det er operasjonaliseringen av velferdsstaten som varierer mest mellom bidragene og som får størst betydning for resultatene de finner. Denne litteraturgjennomgangen vil brukes til å peke på både teoretiske og metodologiske svakheter i litteraturen og vil fungere som et springbrett for analysen i denne oppgaven. I den andre delen vil livskvalitetslitteraturen mer generelt presenteres. Formålet med denne gjennomgangen er å trekke fram faktorer som er vist å påvirke folks livskvalitet, samtidig som de kan antas å bli påvirket av velferdsstatens utforming. Frihet, tillit, helse, arbeid og ulikhet vil fungere som mellomliggende variabler i analysen.

I kapitlets andre del presenteres teoriene. Her utvikles en nyliberal, en konservativ og en sosialdemokratisk teori, basert på ideologi og politisk teori. Denne teoretiseringen vil følge Elster (2007) og argumentere for at en teori som søker å si noe om et makrofenomens påvirkning på folks indre anliggender må være konsistent med funn på mikronivå. Når økt frihet for enkeltmennesket er vist å påvirke livskvaliteten positivt, kan ikke en teori om velferdsstatens påvirkning på livskvalitet anta årsakssammenhenger som impliserer det motsatte. Konkrete og testbare hypoteser vil derfor utledes om sammenhengen mellom

velferdsstaten og de mellomliggende variablene, for å kunne si noe om hvordan velferdsstaten påvirker befolkningens livskvalitet. Hypotesene vil springe ut av de ulike teoriens grunnverdier.

3.1 Litteratur

Konklusjonen er at vi rett og slett ikke vet og at mer forskning trengs før vi kan enes om resultatene (Stefansson 2008, 11).

Det er få studier som har sett på sammenhengen mellom velferdsstaten forstått som graden av sosiale rettigheter og befolkningens livskvalitet. De få studiene som foreligger bruker enten lite presise operasjonaliseringer av velferdsstaten, eller de fokuserer kun på ett aspekt ved den. Denne litteraturgjennomgangen vil dele inn litteraturen etter dens valg av forklaringsvariabler. Det er her den største forskjellen mellom studiene ligger og det kan kaste lys over grunnene til de ulike resultatene som forekommer. Med visse unntak viser studiene med utgiftsmål ingen, eller negativ, sammenheng mellom velferdsstaten og befolkningens livskvalitet, mens studier med institusjonsmål viser positiv sammenheng.

3.1.1 Utgiftsmål

Det er rett og slett ikke slik at lykke korrelerer med velferdsstaten. For å bruke Marshalls (1963) termer: lykke er relatert til "sivile" og "politiske" rettigheter, men ikke til "sosiale" rettigheter (Veenhoven 2000a, 15).

Ruut Veenhoven var den første som studerte sammenhengen mellom velferdsstat og subjektiv livskvalitet. I flere arbeider argumenterer han for at antakelsen om sammenhengen mellom de to mangler rot i virkeligheten. Han mener antakelsen skyldes våre fordommer og at vi blir lurt av begrepet velferdsstaten som har konnotasjoner til velferd og velvære. Veenhoven fant i en tverrsnittsstudie at den antatt positive sammenhengen mellom velferdsstat og et aggregert mål på livskvalitet¹¹ skyldtes velstandsnivået i landene og ikke velferdsstaten selv. Når BNP inkluderes i analysen blir sammenhengen mellom velferdsstat og livskvalitet ikke-signifikante. Det samme finner han for fordelingen av livskvalitet. Det er ingen sammenheng mellom velferdsstat og ulik fordeling av livskvalitet i befolkningen (Veenhoven 1990, 2000b, Veenhoven og Ouweneel 1995).

Senere studier bekrefter Veenhovens funn. Bjørnskov og medarbeidere har i flere studier vist at offentlige utgifter enten har ingen eller til og med *negativ* effekt på befolkningens livskvalitet. I en tverrsnittsstudie av 74 land med data fra World Values Survey finner de en tydelig *negativ* sammenheng mellom offentlige utgifter og livskvalitet, der livskvalitet operasjonaliseres som svaret på spørsmålet om hvor tilfreds respondentene er med livet på en skala fra 1-10. De finner *ingen* sammenheng mellom andelen sosiale utgifter og livskvaliteten i befolkningen (Bjørnskov, Freher and Fischer 2007). I en annen omfattende

¹¹ Livskvalitet ble operasjonalisert som gjennomsnittet av svar på tre spørsmål fra World Values Survey. Et spørsmål om andelen positive og negative følelser en har opplevd de siste ukene, ett om hvor tilfreds personen er med livet sitt, alt i alt, og et spørsmål om hvor lykkelig personen er, alt i alt (Veenhoven 2000a, 39).

studie bekreftes disse funnene. Her viser Bjørnskov og medarbeidere (2008, 151) at offentlige utgifter henger negativt sammen med livskvalitet, og at den er dobbelt så sterk for høyreorienterte velgere.

Di Tella og MacCulloch (2005, 18) finner på sin side en positiv, men ikke-signifikant, sammenheng mellom offentlige utgifter og livskvalitet (, operasjonalisert som tilfredshet med livet) i en panelanalyse av ti OECD-land. Flavin og medarbeidere (2011) finner på sin side en signifikant positiv sammenheng i en tverrsnittsstudie med data fra den siste bølgen i World Values Survey. De finner at både aggregert utgiftsnivå og utgifter til velferdsstaten er positivt korrelert med tilfredshet med livet.

Svakheter

Validitetsproblemer

Et problem med disse studiene er at deres definisjon av velferdsstaten er teoretisk svak. De nevnte studiene følger Veenhoven i å definere velferdsstaten som ”et kollektivt forsikringssystem” (Veenhoven 2000a, 8) og operasjonaliserer det som andelen av økonomien som går med til velferdsstatsformål (Veenhoven 2000a, 39). Det er et velkjent faktum at aggregerte utgifter er en dårlig indikator på velferdsstaten (Scruggs 2007). Som Esping-Andersen påpekte allerede i 1990 sier aggregerte utgifter lite om velferdsstatens utforming eller hvordan ordninger gis til befolkningen. Ifølge Esping-Andersens (1990, 19, 21) var det ingen av velferdsstatens bevegende aktører som ”kjempet for utgifter *i seg selv*”; utgiftsnivået er et epifenomen til det teoretiske begrepet velferdsstaten. Konkret for denne analysen, er det grunn til å dele Esping-Andersens skepsis til aggregerte utgiftsmål. For det første er ikke utgiftsnivået egnet til å skille mellom de markeds- og familiefortrengende aspektene ved velferdsstaten. For det andre er det grunn til å tro at selve utformingen av velferdsstaten har påvirkning på befolkningens livskvalitet, ikke bare hvor mye penger som brukes på den. For det tredje lider utgiftsmål av at de drives av fenomener en vil anta er negative for folks livskvalitet, som dårligere helse, høyere arbeidsledighet og et ineffektivt helsesystem, som vil føre til mer utgifter til helse og arbeidsmarkedsaktiviseringstiltak. I det siste eksemplet drives utgiftene av fluktasjoner på arbeidsmarkedet. En eventuell negativ effekt av arbeidsmarkedsaktiviseringstiltak på andelen arbeidsledige vil være vanskelig å tolke siden en høyere andel arbeidsledige vil drive opp utgiftene som går med til tiltakene (Scruggs 2007).

Utelatt variabelskjevhet

Et annet problem for både Veenhoven og Bjørnskovs studier er at svært ulike land sammenlignes, noe som øker faren for utelatt variabelskjevhet og faren for at den avhengige variabelen ikke fanger opp det samme underliggende fenomenet alle steder (Achen 2002). Når flere land inkluderes i analysen er det flere mulige bakenforliggende variabler som kan tenkes å påvirke resultatene. Spesielt Veenhoven er sårbar for denne kritikken siden han studerer få land og inkluderer få kontrollvariabler. Det er derfor en fare for at Veenhoven begår en type II-feil; at de ikke-signifikante resultatene skyldes mangelen på data og ikke trekk ved virkeligheten (Skog 2004, 207). Også for Bjørnskov og medarbeidere er det et problem at analysen

inkluderer land som er svært forskjellige. Både Bjørnskov og Veenhoven risikerer dermed utelatt variabelskjevhet når det ikke kontrolleres for bakenforliggende variabler ved å inkludere dummyvariabler for hvert land (faste effekter) i analysen (Wilson and Butler 2007, 104, Plümper, Troeger og Manov 2005, 239). Det er som nevnt i gjennomgangen av målet også et spørsmål om den avhengige variabelen i studiene kan sammenlignes på tvers av så forskjellige land, grunnet kulturelle forskjeller (Diener and Oishi 2006).

Dataproblemer

En tredje innvending gjelder dataproblemer. Veenhoven (2000a) inkluderer land med svært skjeve utvalg i analysen. Chile, Kina, India, Mexico og Nigeria som kom med i 1989-93-bølgen i World Values Survey hadde utvalg hvor høyere utdannede og urbane var sterkt overrepresentert. Det samme gjelder Argentina som var med allerede i 1981-4-bølgen. Spesielt Nigeria, Kina og India er tydelige uteliggere som med all sannsynlighet har drevet Veenhovens resultater (Stevenson and Wolfers 2008, 8 og figur 2).

3.1.2 Institusjonsmål

Vi konkluderer derfor med Einstein at sosialismen ... gir oss muligens det beste håpet for å bedre menneskets tilstand (Pacek and Radcliff 2008a, 273).

En annen gren av litteraturen har operasjonalisert velferdsstaten med institusjonsmål basert på Esping-Andersens (1990) mye siterte studie. Når det brukes institusjonsmål, er det flere funn som svekker Veenhoven og Bjørnskovs resultater. Radcliff (2001) finner i en tverrsnittsstudie med data fra World Values Survey en robust positiv sammenheng mellom sjenerøse velferdsstater, operasjonalisert som en dekommodifiseringsindeks kalkulert fra Esping-Andersen (1990), og tilfredshet med livet. Disse funnene bekreftes av Pacek og Radcliff (2008a, 2008b) med paneldata både fra World Values Survey og Eurobarometeret. Her defineres livskvalitet som gjennomsnittsverdien på spørsmålet om hvor tilfreds en er med livet og velferdsstaten operasjonaliseres ved hjelp av Scruggs' (2004) sjenerøsitetsindeks og Hicks' (1999, 196) "sosiale lønn", definert som lønnen en arbeider som er hindret fra å ta del i arbeidsmarkedet tjener kun i kraft av å være borger. De operasjonaliserer dette som brutto gjennomsnittlig erstatningsrate ved arbeidsledighet.

Svakheter

Validitetsproblemer

Disse studiene bruker institusjonsmål som indikator på velferdsstaten forstått som sosiale rettigheter. Som jeg vil redegjøre for under er dette et framskritt hvis målet kun er å definere det markedsfortrengende aspektet ved velferdsstaten. Det er likevel mangelfullt når målet er å si noe om hele velferdsstaten. Disse studiene har ingen indikator for å fange opp det familiefortrengende aspektet ved velferdsstaten. Ved siden av redegjørelsen i kapittel 2 er det spesielt tre grunner til at dette aspektet er viktig. For det første er

det i stor grad størrelsen på den familiefortrengende delen av velferdsstat som skiller de kontinentale fra de skandinaviske velferdsstatene (G. Esping-Andersen 1999). For det andre er dette en viktig del av de moderne velferdsstater. Dette aspektet er også blitt viktigere og viktigere utover i perioden for denne studien hvor nye risikoer blir viktigere og viktigere. De nye risikoene er blant annet et økt antall enslige mødre og et mer usikkert og ferdighetskrevenende arbeidsmarked (Armingeon og Bonoli 2006). For det tredje er det grunn til å tro at denne delen av velferdsstaten, som tilrettelegger for endrede familieforhold, vil påvirke befolkningens livskvalitet. Det er et mål for denne studien å se på begge disse aspektene ved velferdsstaten, og dermed utvide fokuset fra tidligere studier og slik få et mer helhetlig bilde på velferdsstatens effekt på livskvalitet.

Black box

Det er også gjort svært lite for å utvikle eller teste teorier om mekanismene velferdsstaten antas å virke gjennom. Vi sliter derfor fortsatt med et *black box* problem i litteraturen. Det er et mål for denne studien å bote på denne mangelen på teoretisering på to måter. For det første presenteres faktorer som er vist å påvirke befolkningens livskvalitet. For det andre utvikles tre teorier som sier noe om hvordan velferdsstaten vil kunne påvirke livskvaliteten gjennom disse mellomliggende variablene.

Ikke robuste resultater

Det er også tvil om robustheten i resultatene til de som har funnet positive sammenhenger mellom velferdsstaten og befolkningens livskvalitet. I en tidsseriestudie med data fra Eurobarometeret, finner Stefansson (2008) ingen robust sammenheng mellom velferdsstaten, operasjonalisert ved hjelp av Scruggs (2004) sjenerøsitetsindeks, og befolkningens livskvalitet. Uenigheten skyldes både ulike modellspesifikasjoner og at Stefansson inkluderer en kontroll for BNP, mens Patek og Radcliff (2008a) utelater det. I tabell 2 er litteraturen klassifisert på deres valg av uavhengig og avhengig variabel, hvilke teoretiske aspekter ved velferdsstaten de sier noe om og hvilken sammenheng de finner mellom velferdsstat og befolkningens livskvalitet. Det ser ut til at ”juryen fortsatt er ubestemt”, som Flavin og medarbeidere skriver i 2011.

Tabell 2 Oversikt over litteraturen.

Studier	Utgiftsmål		Avhengig var		Teoretisk		Resultat
	Tot	Diff	Tilfreds	Lykke	Marked	Familie	
Veenhoven 2000a	X		X	X	X		Ingen
Di Tella og MacCulloch	X		X		X	X	Ingen
Bjørnskov 2007	X		X		X	X	Ingen/neg
Bjørnskov 2008	X		X		X	X	Ingen/neg
Stefansson 2008	X		X		X	X	Ingen/pos
Flavin 2011	X		X		X	X	Positiv
Pacek og Radcliff 2008			X	X			Positiv
Radcliff 2001			X	X	X		Positiv

De ulike studiene redegjort for i litteraturen klassifisert etter: 1) hvilke(t) velferdsstatsmål og livskvalitetsmål de bruker, 2) hvilke teoretiske aspekter de fanger opp og 3) resultatene

3.1.3 Hvilke faktorer påvirker livskvaliteten?

Denne delen av oppgaven vil redegjøre for hvilke faktorer som er vist å påvirke livskvaliteten.

Livskvalitetslitteraturen har etter hvert blitt svært omfattende. Det er ikke et mål i denne oppgaven å foreta en fullstendig gjennomgang av forskningsfeltet, men heller trekke fram noen viktige faktorer som er vist å påvirke folks livskvalitet. Et annet utvalgsriterie er at de enten må antas å bli påvirket av velferdsstatens utforming eller at de selv påvirker både velferdsstaten og livskvaliteten, og dermed vil kunne påvirke resultatene ved sitt fravær.¹² De mellomliggende variablene velferdsstaten kan tenkes å virke gjennom er vår følelse av frihet, arbeid, tilliten til våre medmennesker, fordelingen av godene i samfunnet og helsetilstanden vår. Kontrollvariablene er økonomisk vekst og arbeidsledighet. BNP er en potensiell bakenforliggende variabel, mens arbeidsledighet er vist å være en av de sterkeste negative korrelatene med livskvalitet.

Frihet

Et av de viktigste aspektene ved våre liv og et sentralt tema i både filosofi og politiske ideologier er frihet. Filosofene Amartya Sen og Martha Nussbaum (1993) har begge utviklet teorier om livskvalitet kun dedikert frihet. Som det vil redegjøres for mer i teoridelen vil velferdsstaten antas å påvirke folks frihet på en rekke områder. Frihet vil derfor inkluderes som mellomliggende variabel i analysen. Frihet og selvbestemmelse har vist seg å være viktige ingredienser for at folk skal leve gode liv (Verme 2009). Disse mikromekanismene er bekreftet i landstudier. Både Inglehart (2008, 2010) og Veenhoven (2000b) har i komparative studier funnet en positiv sammenheng mellom frihet og livskvalitet. Der Veenhoven testet politisk, økonomisk og individuell frihet med objektive indikatorer, brukte Inglehart og medarbeidere (2008) et subjektivt frihetsmål fra World Values Survey i perioden mellom 1981 til 2007. I en studie av 52 land fant de en tydelig sammenheng mellom selvrapportert valgfrihet og selvrapportert livskvalitet. Denne

¹² For gode gjennomganger se Næss og medarbeidere (2011), Frey og Stutzer (2002), Kahneman og medarbeidere (2003) og Diener og medarbeidere (1999).

oppgaven følger Inglehart og medarbeidere (2008) og inkluderer en subjektiv frihetsindikator fra WVS som mellomliggende variabel i analysen.

Tillit

Tillit, eller sosial kapital, er vist å henge sammen med livskvalitet både gjennom direkte og indirekte effekter. Det er samtidig grunn til å tro at velferdsstatens utforming vil ha betydning for tilliten. Rothstein (2011, Rothstein and Stolle 2002) er en av mange forskere som har sett på sammenhengen mellom politiske institusjoner og tillit, og selv om årsaksmekanismen mellom tillit og politiske institusjoner er vanskelig å isolere grunnet kausale feedback-mekanismer, er det funnet støtte for at de politiske institusjonene er med å påvirke folks tillit til hverandre. Tillit vil derfor inngå som en mellomliggende variabel i analysen. Tillit vil kunne påvirke befolkningens livskvalitet ved å redusere frykt. Et samfunn hvor frykt for fremmede preger hverdagen, vil ikke overraskende kunne virke negativt for folks livskvalitet. Det kan også påvirke velstanden og effektiviteten i politiske beslutninger ved at både økonomiske og politiske transaksjoner går mer effektivt. Stater preget av høyere tillit har mer fungerende demokratiske institusjoner, mer økonomisk vekst, mindre kriminalitet og mindre korrupsjon (Putnam, Leonardi og Nanetti 1993, Bjørnskov 2004, Uslaner 2002, Rothstein 2011, 147, Zack og Knack 2001). Putnam (2001) viser det samme i en studie fra USA, at stater med høyere tillit skårer bedre på en rekke områder som toleranse, økonomisk likhet, helse, kriminalrater, bedre skoler og bedre forhold for barn. En indikator fra WVS som måler folks generelle tillit til sine medborgere inkluderes som mellomliggende variabel.

Ulikhet

Mann: "Hvordan går det med barna?" Annen mann: "Sammenlignet med hva?" (Frankfurt 1987, 21)

De siste årene har det vært mye fokus på ulikhetens effekt på folks livskvalitet. Med økende ulikheter i samtlige industrialiserte stater, har dette nådd politisk så vel som forskningens interesse (OECD 2011). Velferdsstaten bidrar ikke bare til omfordeling av midler mellom generasjoner, men også mellom inntektsgrupper (Korpi and Palme 1988, Mahler and Jesuit 2006, Scruggs og Allan 2006, Brady 2005). Ulikhetens effekt på livskvalitet er på den annen side omdiskutert. Wilkinson og Pickett (2010) viser i en gjennomgang av forskningsfeltet at ulikhet henger negativt sammen med fysisk og mental helse, barnedødelighet, overvekt, tillit og en rekke andre faktorer som er antatt å påvirke folks livskvalitet. Flere mekanismer kan forklare en sammenheng mellom økonomisk ulikhet og livskvalitet. Hvis folk vurderer egen velvære etter hvor bra stilt andre i samfunnet er, vil økende ulikheter kunne gi redusert livskvalitet ved at flere vil være dårligere stilt i møte med de få rike (Layard 2005). Det er heller ikke unaturlig å tenke at å dekke grunnleggende behov gir mer livskvalitet enn det å dekke luksusbehov, og at inntekt derfor har fallende grensenytte (Næss 2011c, 211). I en studie fra USA i perioden 1972 til 2008 fant Oishi og medarbeidere (2011) en negativ sammenheng mellom inntektsulikhet og livskvalitet. Sammenhengen skyldtes ikke lavere inntekt, men av følelse av urettferdighet og en mangel på tillit. Dette får støtte i en

psykologisk eksperimentstudie som viser at rettferdige avtaler fører til høyere selvrapportert livskvalitet og til aktivering i flere belønningssentre i hjernen (Tabibnia, Satpute og Lieberman 2008).

Det er likevel en rekke studier som sår tvil om sammenhengen mellom ulikhet og livskvalitet. I tverrsnittstudier av flere land har verken Veenhoven (2000b) eller Bjørnskov og medarbeidere (2008) funnet signifikante sammenhenger. Også innad i land har man sett på mangel på bevis for den fallende grensenytten av inntekt. I Norge viser Hellevik (2008, 2011) at inntekt har en lineær sammenheng med økt livskvalitet. Med andre ord ser livskvalitetseffekten av inntekt ikke ut til å avta med størrelse. I en oppsummering av litteraturen konkluderer Næss (2011b, 231) med at "[d]et er ... svakt belegg for at graden av inntektsulikhet i et land har betydning for befolkningens psykiske velvære." Til tross for de sprikende resultatene i litteraturen, vil ulikhet inkluderes som en mellomliggende variabel i analysen, for å se om det er noen sammenheng mellom henholdsvis velferdsstaten og ulikheten og livskvalitet i de data som benyttes i denne analysen.

Helse

God helse nevnes både av folk selv som en av de viktigste forutsetningene for et godt liv, og er vist å være en viktig faktor i å forklare folks livskvalitet (Campbell, Converse og Rodgers 1976, Hellevik 2008). Det er også grunn til å anta at helsetilstanden i befolkningen vil avhenge av velferdsstatens utforming. Den vil derfor inngå som en mellomliggende variabel i analysen. På individnivå finner Helliwell (2003, 231) i en analyse gjort med World Values Study-data at selvrapportert helse er den beste predikatoren for høy livskvalitet. Det er riktignok store problemer med å bruke et subjektivt helsemål til å forklare subjektiv livskvalitet. I en norsk tvillingstudie viser Røysamb og medarbeidere at store deler av sammenhengen skyldtes felles gener, og at det er grunn til å tro at den høye korrelasjonen mellom subjektiv livskvalitet og subjektiv helse skyldes personlighetstrekk. Bang Nes og Tambs (2011,123) konkluderer i en gjennomgang av forskningsfeltet med at "[s]ubjektive helseindikatorer [derfor ikke er] særlig pålitelige mål på den faktiske helsetilstanden." Det er også vanskelig å avgjøre årsaksretningen. Folk med et positivt syn på livet er også vist å ha lavere risiko for, og bli fortere frisk etter, sykdom (Lyubomirsky, King and Diener 2005, Pressman and Cohen 2005). Det har samtidig vært vanskelig å påvise en sammenheng mellom objektive helsemål og livskvalitet (Okun and George 1984, Diener, Suh, et al. 1999). Det er likevel grunn til å tro at den objektive helsetilstanden i et samfunn har en positiv effekt på folks livskvalitet. Om barnedødeligheten i et land er høy sier det noe om det objektive helsenivået i befolkningen, og om samfunnets evne til å sikre grunnleggende behov for borgerne. Så i stedet for å bruke selvrapportert helse som deler av litteraturen har gjort, vil barnedødelighet inngå som mellomliggende variabel i analysen.

Arbeid

En svært viktig faktor i å påvirke folks livskvalitet er arbeid og arbeidsledighet. I denne oppgaven vil andelen av befolkningen i arbeid fungere som mellomliggende variabel, mens arbeidsledigheten¹³ vil inngå som kontrollvariabel. Den nyliberale og den sosialdemokratiske teorien har motstridende syn på hvilken velferdsstat som vil påvirke arbeidsdeltakelsen. Nivået på arbeidsledigheten på sin side er sterkt drevet av konjunktursvingninger i økonomien og vil derfor anses som noe som ikke i så stor grad er innenfor statenes kontroll å påvirke (Barnichon og Figura 2010).

Arbeid er vist å henge positivt sammen med livskvalitet. På individnivå er det flere grunner som kan forklare sammenhengen. For det første er arbeid den viktigste kilden til materiell velstand i folks liv. De som ikke arbeider har lavere inntekt enn de som arbeider, alt annet likt. Det å ha tilgang på tilstrekkelig med goder til å leve verdige liv er viktig for mennesker, og har en positiv effekt på folks livskvalitet (Næss 2011c). For det andre er arbeidsplassen et sted hvor folk møter venner og kjente, og hvor folk opplever mestring og selvrealisering. Arbeid er også sterkt knyttet opp til vår identitet og status i samfunnet (Waddel og Burton 2006, Lau 2011, 215). På samfunnsnivå vil arbeid ha en positiv effekt ved å påvirke velstandsnivået i befolkningen. Jo flere som er i arbeid, jo større skatteinntekter, jo bedre offentlig tilbud.

Arbeidsledighet er på sin side en av de sterkeste negative faktorene for folks livskvalitet (Helliwell 2003, , 341, Clark, Diener, et al. 2008). På individnivå kan den negative effekten av arbeidsledighet forklares med et tap av verdighet, respekt og følelse av mestring ved *ikke* å kunne livnære seg av egen inntekt, ved siden av tap av materielle goder (Clark, Diener, et al. 2008, Lau 2011). Arbeidsledighet kan også ha en negativ effekt på samfunnsnivå ved at bekjente og familiemedlemmer må håndtere en ekstra byrde og en ekstra usikkerhet i tilværelsen. Høyere arbeidsledighetsrater vil også ha sosiale ringvirkninger ved at det øker jobbusikkerheten, noe som er påvist å være negativt korrelert med folks mentale helse (Sjöberg 2010). Arbeidsledighet vil også fungere som kontroll for konjunktursvingninger (Rothstein 2011, 134).

Økonomi

En faktor som allerede har vært diskutert i kapittel 2 er økonomi. Økonomi er kanskje den mest studerte uavhengige variabel i den sosiologiske og økonomiske livskvalitetsforskningen (Stevenson and Wolfers 2008, Stiglitz, Sen and Fitoussi 2009, Clark, Diener, et al. 2008), og er som Veenhoven (2000a) viser essensiell å kontrollere for. Velferdsstatens størrelse vil potensielt samvariere med økonomisk vekst ettersom en rik stat har muligheten til å bruke mer på velferdsordninger. Effekten av økonomi påvirker befolkningens livskvalitet både direkte og indirekte. Det finnes unntak fra regelen om at rike land har høyest livskvalitet, spesielt i Sør-Amerika, men trenden er klar: Et lands økonomiske velstand har en positiv sammenheng med befolkningens livskvalitet (Diener and Biswas-Diener 2008, Næss 2011b, 228).

¹³ Arbeidsledighet defineres som andelen av arbeidsstyrken som er utenfor jobb. Dette innebærer at man er på leting etter jobb. En husmor som ikke ønsker jobb er heller ikke en del av arbeidsledighetsraten, men vil redusere antallet i arbeidsstyrken.

Dette er ikke overraskende. Økonomisk vekst statene større styringskapasitet og dermed muligheten til å gi mer trygghet og et større velferdstilbud til innbyggerne. Økonomisk vekst påvirker også individene direkte ved at folk får mer penger å rutte med. Hvis vi kan dekke våre grunnleggende behov øker livskvaliteten (Næss 2011d, 72-3).

Det er en stor litteratur som diskuterer om økonomisk vekst kun påvirker befolkningens livskvalitet under et visst velstandsnivå. Dette er kjent som Easterlin-paradokset og henspiller på det paradoks at BNP henger positivt sammen med livskvalitet på tvers av land, men at livskvalitetsnivået i en rekke land har vært stabilt over tid til tross for en stor økning i velstanden (Easterlin 1974, 1995, 2010). I en grundig gjennomgang av de tilgjengelige data viser Stevenson og Wolfers (2008) at paradokset ikke er så mye av et paradoks likevel. Det er riktig nok ingen tydelig sammenheng mellom økonomisk vekst og befolkningens livskvalitet, men det er derimot en tydelig sammenheng mellom logtransformert økonomisk vekst og livskvalitet. Dette indikerer at en lik prosentvis økning vil påvirke befolkningens livskvalitet uavhengig av velstandsnivå. Denne oppgaven følger derfor Stevenson og Wolfers og inkluderer et mål for log BNP som kontrollvariabel.

Det er også en rekke andre variabler som er vist å korrelere med livskvalitet, som demokrati, individualistisk kultur og korrupsjon (Rothstein 2011, Helliwell 2003, Helliwell og Huang 2008, Bjørnskov, Dreher and Fischer 2008, Triandis 2000). På grunn av relativt få observasjoner er det lite hensiktsmessig å inkludere for mange variabler (Achen 2002). Det er også liten grunn til å tro at disse variablene vil variere i stor grad mellom landene i analysen, og er noe av grunnen til å velge et slikt *Most similar system design* som er valgt her. I tabell 3 er den antatte sammenhengen mellom variablene presentert i denne delen og befolkningens livskvalitet presentert.

Tabell 3 Effekten av kontrollvariabler og mellomliggende variabler på livskvalitet

Forklaringsvariabler	Påvirkning på livskvalitet
Ulikhet	Uviss
Tillit	Positiv
Frihet	Positiv
Helse	Positiv
Arbeid	Positiv
Kontrollvariabler	
BNP	Positiv
Arbeidsledighet	Negativ

3.2 Teori

Ingen mengde statistisk informasjon, uansett hvor komplett og eksakt, kan i seg selv forklare økonomiske fenomener. Hvis vi ikke skal gå oss vill i den overveldende og forvirrende massen av statistisk data som nå blir gjort tilgjengelig, trenger vi veiledning og hjelp av et kraftig teoretisk rammeverk. Uten det er ingen signifikant forklaring og koordinering av våre observasjoner mulig (Frisch 1933, 2).

I det følgende vil tre politiske teorier om hvilken ”velferds-miks” som antas å virke mest positivt for befolkningens livskvalitet utvikles. De tre teoriene er en nyliberal, en konservativ og en sosialdemokratisk teori og er inspirert av politiske ideologier. Dette er ikke samfunnsvitenskapelige teorier i tradisjonell forstand som sier noe eksplisitt om årsakssammenhenger og hjelper oss å predikere uobserverbare relasjoner. Det er derimot politiske ideologier med mål både om å besvare hva som er de viktigste verdier i et menneskets liv og hvilket samfunn som er best i å nå disse, henholdsvis det Tomasi (2012, upublisert, 96-98) omtaler som politisk filosofi og politisk teori. Snarere enn å være teorier om hvordan mennesket fungerer, som teorien om rasjonelle aktører (Aakvaag 2008), trekker disse teoriene på en rekke, ofte uuttalte forventninger om hvordan strukturer og aktører interagerer. Årsaken til å velge akkurat disse tre politiske ideologiene som bakgrunn for teoriutviklingen er flere. For det første har de antakelser om hvordan velferdsstaten påvirker mennesket. For det andre har de klare normative vurderinger basert på de empiriske antakelsene. Dette får direkte konsekvenser for hvilke politiske tiltak som utformes. En tredje grunn er at alle teoriene har klangbunn i dagens politiske debatt, noe som gjør oppgaven mer relevant. En fjerde grunn er at valget resonnerer med resten av velferdsstatlitteraturen. Esping-Andersen (1990) mener å finne tre ulike velferdsstatstyper basert på de tre ideologiene¹⁴ og i en gjennomgang av velferdsstatens kritikere, og dermed formere, i *The Oxford Handbook of the Welfare State*, er det disse ideologiene som nevnes (King og Ross 2010).

En målsetning med denne teoridelen er å utlede konkrete hypoteser om ett aspekt ved disse ideologiene, nemlig deres antakelser om hvordan velferdsstaten vil påvirke folks livskvalitet. På den måten vil ideologienes antakelser kunne testes i møte med virkeligheten. Dette kan potensielt få store konsekvenser for mennesker som har en av disse ideologiene, samt for politikken som utformes på bakgrunn av dem. Uten tvil vil slike omgripende politiske ideologier romme flere elementer enn dette, men det er denne forfatterens privilegie å kunne velge hva som analyseres og ikke analyseres. Dette er et nybrottsarbeid med alt det medfører av mangler. Teoriene kan ses som stipulative og utgjøres av de hypotesene som fremsettes her. Det er likevel en målsetning at de resonnerer med den allmenne oppfatning av teoriene. I de foregående kapitlene er det forsøkt å redegjøres for hvorfor velferdsstaten og livskvaliteten er et interessant studieobjekt. Dette kapitlet forsøker nå å si noe om sammenhengen mellom dem.

¹⁴ Esping-Andersen (1990) finner i sin 1990-studie at statene kan deles inn i tre velferdsmodeller. En sosialdemokratisk i Skandinavia, en konservativ i kontinentaleuropa og en liberal i de anglosaksiske landene.

Den første *nyliberale* teorien er inspirert av markedsliberalerne Friedrich Hayek (1960, 1945 [1944]) og Milton Friedman (1962, 1980, 1991) og predikerer at det er bedre for befolkningens livskvalitet om familien og markedet får stå for så mye av produksjonen og fordelingen av goder som mulig. En markeds- og familiefortrengende velferdsstat vil virke negativt inn på folks frihetsfølelse, deres helse og redusere effektiviteten i økonomien og dermed skape mer arbeidsledighet. Den andre *konservative* teorien er inspirert av blant andre Jürgen Habermas (1986, 1990) og Michael Oakeshott (1975, 2011 [1962]). Den predikerer at en velferdsstat som beskytter mot markedet vil virke positivt på befolkningens livskvalitet ved å sikre familien, og dermed folks, frihet og tillit. En velferdsstat som intervensjonerer i familien vil derimot virke negativt ved å intervensjonere i folks frihet og redusere tilliten. En velferdsstat vil også redusere helsen i befolkningen ved å tilby dårligere løsninger enn det markedet eller sivilsamfunnet vil levere. Den tredje *sosialdemokratiske* teorien er blant annet inspirert av Phillip Pettit (1987) og Meyer og Hinchmann (2007). Den predikerer at en velferdsstat som frigjør mennesket både fra markedet og fra familien vil ha en positiv effekt på befolkningens livskvalitet. Velferdsstaten øker folks frihetsfølelse, den omfordeler midler til de som ikke har så mye fra før av, øker arbeidsdeltakelsen, bedrer helsen vår og øker tilliten til våre medmennesker.

3.2.1 Teoriene og de mellomliggende variablene

Av de nevnte variablene i litteraturgjennomgangen er det kun likhet som vil teoretiseres å ha ulik effekt på livskvaliteten. Alle teoriene er enige om at økt frihet, tillit, arbeid og bedre helse gir høyere livskvalitet, men de avviker i deres antakelser om hvilken velferdsstatsutførelse som virker positivt og negativt inn på disse. I tabell 4 er de ulike teoriernes antakelser om de ulike aspektene av velferdsstatens effekt på de mellomliggende variablene fremstilt. I de bokser hvor det kun er et spørsmålsteget sier ikke teorien noe om en antatt effekt. Plussene og minusene sier ingenting om en ønsket normativ tilstand, men sier noe om hva teorien vil anta om en positiv eller negativ empirisk sammenheng. For eksempel ser vi av tabellen at både den konservative og den nyliberale teorien antar at en omfattende velferdsstat vil redusere befolkningens frihetsfølelse, mens den sosialdemokratiske teorien vil anta det motsatte.

Tabell 4 Velferdsstatens antatte effekt på de mellomliggende variablene.

Velferdsstaten		Likhet	Frihet	Arbeid	Tillit	Helse
Markedsfortrengende	Konservativ	?	+	?	+	-
	Nyliberal	?	-	-	?	-
	Sosialdemokratisk	+	+	+	?	?
Familiefortrengende	Konservativ	?	-	?	-	-
	Nyliberal	?	-	-	?	-
	Sosialdemokratisk	+	+	+	+	+

De ulike teoriens prediksjoner om velferdsstatens påvirkning på de mellomliggende variablene. + betyr at det er antatt en positiv effekt. - betyr at det er antatt en negativ effekt. ? indikerer at teorien ikke antar noen sammenheng.

3.2.2 Målsetning og forbehold

Før teoriene utledes er det nødvendig å komme noen potensielle innvendinger i møte. For det første I tråd med Goodin (1988) er det ikke en målsetning i denne oppgaven at politiske partier som har tatt disse idéretningenes navn skal ha kjempet for de grunnleggende prinsipper som utledes i teorikapitlet, alle steder og til alle tider. For det andre, er det heller ikke et mål at de tre teoriene nødvendigvis skal overlappes med faktiske velferdsordninger i de ulike velferdsstatsmodellene, Esping-Andersen (1990) mener å finne, selv om de på mange områder vil gjøre det. Det er heller ikke et mål at alle tilhengere av de ulike politiske teoriene skal kjenne seg igjen i *alle* aspekter ved teorien. Teoriene kan ses på som stipulative, ved at teoriene er det de utledes til å være i denne analysen. Det er idégrunnlaget og de utledninger vi kan trekke av dem om velferdsstatens påvirkning på befolkningens livskvalitet som er viktige. Et siste forbehold gjelder teoriens forhold til virkeligheten. Friedman (1962), som i denne oppgaven brukes til å utlede en nyliberal teori, var en sterk kritiker av den amerikanske velferdsstaten. Likevel vil den nyliberale teorien anta at en amerikansk velferdsstat er bedre for livskvaliteten enn de andre velferdsstatene. En kunne tenke seg at en virkelig nyliberal teori ikke vil være mulig å teste siden teoriens idealsamfunn ikke har eksistert eller ikke eksisterer i de data vi har tilgang på. Men siden det er et mål for denne oppgaven å gjøre politisk filosofi relevant ved å teste dens antakelser på virkeligheten, vil det antas at en velferdsstat som ligger nærmere idealteorien vil foretrekkes framfor en som ligger langt unna. Det er derimot en målsetning at teoriene skal målbare grunnleggende verdier innenfor tre velkjente politiske ideologier og at de kommer med klare, testbare hypoteser om sammenhengen mellom velferdsstatens utforming og befolkningens livskvalitet.

3.2.3 Nyliberalismen

Spørsmålet gjenstår, om prisen vi må betale for realiseringen av noens rettferdighetsideal ikke er bundet til å gi mer misnøye og mer undertrykkelse, enn det som noen gang var forårsaket av det mye misbrukte frie spillet av økonomiske krefter (F. A. Hayek 1945 [1944], 65).

Nyliberalisme er et relativt nytt og omdiskutert begrep. Det er kommet inn i dagligtalen uten at det har et solid fundament i politisk teori. Det er likevel gjort forsøk. I en bok om nyliberalismens korte historie definerer Harvey (2005, 2) nyliberalisme som ”en teori om politiske økonomiske praksiser som antar at menneskelige velvære best blir sikret” med en minimalistisk stat. Markedet er den beste arena for nesten alle områder av et menneskes liv, som ”land, vann, utdanning, i helsesektoren, sosiale forsikringsordninger og miljø” og må om nødvendigvis skapes hvis de ikke eksisterer. ”Statlig intervensjon [i disse] må begrenses til et minimum”. Til tross for dens noe uklare ståsted i politisk teori er det grunner til å velge dette begrepet som utgangspunkt for en liberalistisk teori om velferdsstatens påvirkning på folks livskvalitet. Den første grunnen er for å skille det fra den mer velferdsvennlige liberale tradisjonen, som Tomasi (2012, upublisert) kaller ”høy liberalisme”. Denne siste tradisjonen, kanskje best kjent gjennom Rawls’ (1999 [1971]) arbeider, søker å forene individuell frihet og sosial rettferdighet. Hvor grensene mellom en sosialdemokratisk og en slik sosialliberal eller ”høy liberalisme” skal gå, er vanskelig å avgjøre. Den andre grunnen er for å trekke på teoretikere som sier noe eksplisitt om velferdsstaten. Den klassiske liberalismens grunntekster er utformet i perioden mellom 1600- og 1800-tallet og hadde av naturlige grunner lite å si om våre moderne velferdsstater. Friedman og Hayek er eksplisitte motstandere av en omfattende velferdsstat og passer derfor godt til å utlede en nyliberal teori om velferdsstatens påvirkning på befolkningens livskvalitet. En tredje grunn er at de nyliberale teoretikerne Friedman og Hayek er eksplisitt konsekvensorienterte liberalister, i motsetning til den deontologiske nyliberalisten Robert Nozick (1974, ix), som ser frihet som en grunnleggende rettighet uavhengig av konsekvensene den får (Shearmur 1986, Butler 2004, Blomgren 1997).¹⁵ De førstnevnte passer derfor godt til å utbrodere en nyliberalistisk teori om velferdsstatens innvirkning på folks livskvalitet.

Den nyliberale teorien har stort samsvar med det Tomasi (2012, upublisert, 32-3) kaller klassisk liberalisme, som forankrer økonomisk frihet på konsekvensialistisk grunnlag og ser resultatet av frie markedstransaksjoner som rettferdige.¹⁶ For en nyliberal teori er det menneskets frie valg på alle områder av livet som er rettesnoren å gå etter. Dette gjør at nyliberale vil ønske seg en velferdsstat som i minst mulig grad fortrenger både markedet og familien (Barry 1997, 332).

¹⁵ Det skal nevnes at det er preferansemaksimering som er Hayeks mål. Preferansemaksimering er ikke nødvendigvis det samme som livskvalitetsmaksimering siden våre preferanser kan villed oss, samt vi kan feile i implementeringen. Hayek forsvarer dette dels deontologisk, dels konsekvensialistisk. Hayek (1960, 18) skriver at ”det er sant at for å være fri må det bety frihet til å sulte, til å gjøre kostbare feil og til å ta valg som kan få døden til følge.” Men denne friheten er ikke utelukkende en verdi i seg selv for Hayek, som for Nozick (1974, ix). Den er forankret i et konsekvensialistisk rammeverk (Shearmur 1986, Butler 2004). Hayek (1976, 114) skriver blant annet at ”politikk ... må ha som mål å øke, for hvilken som helst person valgt tilfeldig, sannsynligheten for at de overordnede konsekvenser av politikken ... øker den personens sjanser for å nå sine mål.”

¹⁶ Det er kun det første, konsekvensialismen, som vil være et mål for denne oppgaven.

Markedsfortrengning

Det faktiske utfallet av nesten alle programmer som selges som forsøk på å hjelpe de fattige, gjør de fattige dårligere stilt (Friedman (1973), sitert i (2011, 121).

Det er først og fremst gjennom en *frihetseffekt* at en markedsfortrengende velferdsstat vil påvirke folks livskvalitet mest. Det er ”det frie” markedet som gir mennesket frihet til å ta egne valg. En markedsfortrengende velferdsstat vil redusere befolkningens livskvalitet ved å ta friheten fra enkeltmennesket gjennom å øke skattene og begrense vår valgfrihet til selv å prioritere hva vi ønsker å gjøre med pengene våre (Friedman og Friedman 1980, 64). En velferdsstat vil nødvendigvis måtte intervensjon i eiendomsretten og slik intervensjon i en grunnleggende rettighet og rettferdighetsnorm, nemlig at vi eier oss selv og de godene vi besitter og produserer. Friedman og Friedman (1980, 97) argumenter derfor for at statlig tvang ligger i selve velferdsstatens kjerne, og at de dårlige midlene vil korrumpere politikeres potensielt gode hensikter, og gjøre at sluttresultatet blir verre enn det var før. Friedman og Friedman (1980, 3) skriver i *Free to Choose*: ”Kombinasjonen av økonomisk og politisk *mak*t i de samme hender er en sikker oppskrift på tyranniet.” Hvert menneske bør være fritt til å gjøre hva det vil med både sin egen arbeidskraft og de godene de har, og det gjøres best på et marked fritt for restriksjoner (Friedman og Friedman 1980, kap. 1).

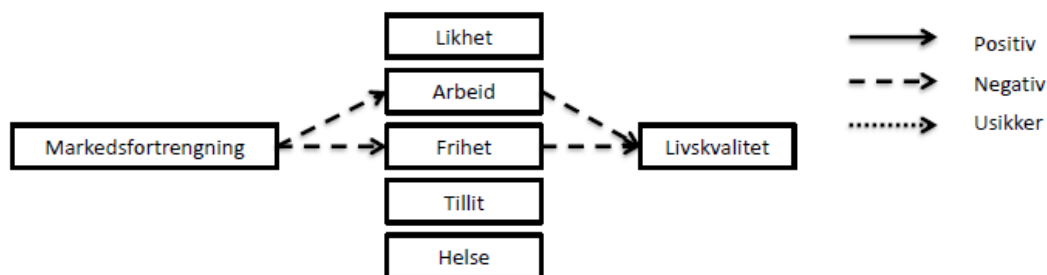
H1, Den nyliberale frihetstesens: En markedsfortrengende velferdsstat vil redusere befolkningens frihet og dermed deres livskvalitet.

En nyliberal teori vil også anta at en markedsfortrengende velferdsstat vil ha en negativ *levestandardeffekt* gjennom en økning i arbeidsledigheten grunnet ineffektiv produksjonen av goder i et samfunn og at arbeidsgivere som ønsker å tilby arbeid til en viss pris hindres det. En stor velferdsstat vil kreve en høyere skattlegging av befolkningen samtidig som den svekker insentivene for å jobbe (Friedman og Friedman 1980, 107). Begge faktorene antas å skape en mindre effektiv markedsøkonomi, noe som vil øke antallet mennesker som er arbeidsledige. Ved siden av å redusere ineffektiviteten i markedet vil også en stor velferdsstat kreve et stort statlig byråkrati, noe som vil føre til at inntektene blir brukt mindre effektivt. Siden ingen er like flinke til å bruke andres penger som de er til å bruke sine egne, vil offentlig forbruk nødvendigvis føre til sløsing (Friedman 1991). Sjenerøse velferdsordninger vil også gi en høyere minimumslønn i samfunnet, siden arbeiderne da vil ha et alternativ til markedet som vil sette minstestandarden (Pontusson 2005). Dette vil kunne skape mer arbeidsledighet siden bedriftene ikke kan skaffe seg arbeidskraft for en billig penge, og prismekanismene ikke vil kunne sende informasjonen like effektivt om hvilke sektorer som trenger arbeidskraft (Friedman og Friedman 1980, 19 og kap 8). En ytterligere negativ effekt relaterer seg til sløsing av ressurser. De godene som kommer noen til gode gjennom velferdsstaten vil måtte tas fra noen andre, og i prosessen forsvinner deler av den på grunn av byråkratiets ineffektivitet: ”Et stort byråkrati er i stor grad brukt for å skuffe papir framfor å tjene folket”,

som Friedman og Friedman (1980, 107) skriver. Slik vil velferdsstaten skape mer arbeidsledighet, føre til mer fattigdom og at færre goder produseres. Det vil dermed redusere den gjennomsnittlige livskvaliteten.

H2, Den nyliberale levestandardtesen: En markedsfortrengende velferdsstat vil redusere den gjennomsnittlige levestandarden i befolkningen og vil derfor redusere deres livskvalitet.

Figur 4 Nyliberale prediksjoner om effekten av en markedsfortrengende velferdsstat.

Familiefortrengning

En nyliberal teori vil ha et mer ambivalent forhold til en familiefortrengende stat. Igjen er det *frihetseffekten* som er den avgjørende. Her står likevel to prinsipper mot hverandre. Det bør være opp til individene i et samfunn å organisere sine liv som de selv ønsker, inkludert sitt familieliv. En velferdsstat som tar over oppgaver familien ønsker å produsere selv, vil derfor være et uønsket inngrep i folks frihet. På den annen side vil en familiefortrengende velferdsstat kunne gi frihet til enkeltindividet. Det er for eksempel ikke gitt at barns frihet sikres best av familien. Friedman og Friedman (1980, 32-3) skriver at: "Frihet er et holdbart mål kun for ansvarlige individer. Vi tror ikke på frihet for gale og for barn." Dette får konsekvenser siden "vi ikke kategorisk kan avvise paternalisme for de vi ikke anser som ansvarlige." Da er spørsmålet hvor ansvaret for barna skal ligge. For Friedman og Friedman er svaret ikke basert på prinsipper, men basert på hva som er mest hensiktsmessig, og det er foreldrene som er best egnet til å ta vare på barna siden de har den største interessen i deres velvære. Det kan likevel være ønskelig med statlig finansiert grunnutdanning som sikrer alle barn muligheter til å kunne greie seg på markedet.¹⁷

Men på grunn av statens manglende evne til å intervensere i folks liv på en måte som ikke reduserer folks frihet bør staten i all hovedsak holde seg til de sakene hvor familien, nærsamfunnet og markedet svikter. Friedman og Friedman (1980, 162). forsvaret en slik modell for utdanning:

Offentlig finansiering for de vanskeligstilte kan muligens bli værende, men dette er langt fra å ha et offentlig finansiert skolesystem for 90 prosent av barna fordi fem eller ti prosent av dem kanskje er vanskeligstilte.

¹⁷ På lang sikt ønsker Friedman og Friedman å redusere den offentlige finansieringen av utdanning siden denne ikke trengs lenger i et samfunn hvor økonomisk ulikhet forventes å reduseres.

En nyliberal teori vil derfor anta at en behovsprøvd velferdsstat vil være positivt for befolkningens livskvalitet siden den sikrer et minimumssikkerhetsnett for de som virkelig trenger det uten den negative *frihetseffekten* og den negative *levestandardeffekten*, som på lik linje med den markedsfortrengende velferdsstaten, kommer med de dyrere universelle ordningene (Hayek A. 1960, kap. 13). Denne kan også formuleres negativt i form av hypotese 3.

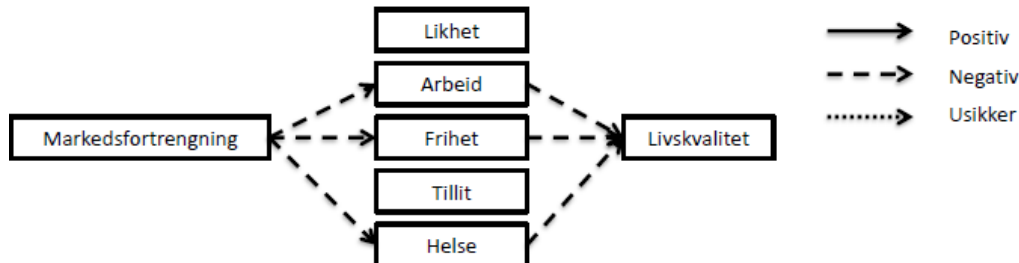
H3, Den nyliberale behovsprøvingsteses: En universell velferdsstat vil redusere befolkningens livskvalitet ved å redusere folks frihet.

Denne gjelder også for helsesektoren. En nyliberal teori vil ha liten tro på at staten kan gi et bedre og mer effektivt helsetilbud til befolkningen enn det markedet kan. En familiefortrengende velferdsstat antas derfor å påvirke befolkningens livskvalitet negativt gjennom en negativ *helseeffekt*.

H4, Den nyliberale helsetesen: En familiefortrengende velferdsstat vil være negativt for befolkningens livskvalitet ved å virke negativt på folkes helse.

I Figur 5 er sammenhengene gjort eksplisitt.

Figur 5 Nyliberale prediksjoner om effekten av en familiefortrengende velferdsstat.

3.2.4 Konservatismen

Det var ikke velferdsstaten som viste seg å være en illusjon, men forventningen om at en gjennom administrative midler kunne oppnå et frigjort liv (Habermas 1990).

En konservativ livskvalitetsteori vektlegger de nære relasjoner, som sivilsamfunnet og familiens, viktige rolle i å påvirke vår livskvalitet. Det er familien som er samfunnets kjerneinstitusjon og det er i sivilsamfunnet og i nabolaget vi finner folkene vi er glad i og føler tilhørighet til. Den kjente konservative tenkeren Edmund Burke formulerer det slik:

Uten sivilsamfunnet kunne ikke mennesket ved noen mulighet oppnådd den perfeksjon som naturen tillater, ei heller gjøre et fjernt og svakt forsøk på det (Burke 1987 [1790], 86).

En konservativ teori vil også være skeptisk til staten som middel for å nå ønskelige mål. Den eksisterende samfunnsorden er et resultat av et mylder av prosesser og har en rekke funksjoner, som sjelden er fullstendig tilgjengelig og forståelig for menneskene som lever innenfor den (Oakeshott 2011 [1962]). Den vil derfor foretrekke lite statlig fortrenkning av både markedet og familien.

Markedsfortrenkning

Både markedet og velferdsstaten er ifølge en konservativ teori en potensiell trussel mot familien (Scruton 1984, 95), noe som vil antas å ha en negativ *fribets-* og *tillitseffekt*. Det er denne skepsisen til markedsøkonomien som hovedsakelig skiller konservatismen fra nyliberalismen. En fri markedsøkonomi står i fare for å atomisere befolkningen og svekke følelsen av fellesskap og plikten til å ta del i samfunnet (Barry 1997, 332).

Til tross for at velferdsstaten har potensielt skadelige effekter, vil den kunne spille en rolle i å demme opp for markedets fortrenkning av familien ved å gi ordninger som bevarer institusjonene og strukturene i samfunnet. Det er på to måter velferdsstaten kan ha en positiv effekt på befolkningens livskvalitet. Det første er ved å gi et tilbud til de aller fattigste. Da fungerer velferdsstaten som *den barmhjertige samaritan*, og den vil både ha en positiv *levestandardseffekt* og en *tillitseffekt*. Et normativt konservativt forsvar for velferdsstaten begrunnes i å hjelpe de fattigste. Alle mennesker er del av et fellesskap, og hvis ikke de fattigste hjelpes, undergraves fellesskapet og solidaritetsfølelsen i samfunnet (Barry 1997, 335). Men for konservative er ikke staten et spesielt egnet virkemiddel for dette. Jürgen Habermas nevner tre negative konsekvenser ved en markedsfortrenkende velferdsstat. For det første er det store muligheter for at byråkrater kan bedrive vilkårlig maktutøvelse overfor mottakerne i systemet. For det andre vil leveringen av velferdsstatens tjenester fostre en overvåkings- og mistenksomhetslogikk siden det å gi slike tjenester vil måtte være forbundet med en kontroll av at de som mottar tjenestene faktisk har krav på dem. Dette er negativt for folks tillit og for deres følelse av frihet. For det tredje er det en overhengende fare for at ordningene skaper avhengighet framfor å fostre uavhengighet. Når staten overtar ansvaret med å sikre folk inntekt gjøres de avhengige av overføringene framfor at de finner eget arbeid i arbeidsmarkedet (Tweedy og Hunt 1994, 301). Dette er en overhengende fare ved alle slike ordninger. Derfor bør de forbeholdes de som ikke greier seg på markedet eller ved hjelp av sivilsamfunnet. For å oppnå dette vil konservative foretrekke en behovsprøvd ordning for ikke å skape et avhengighetsforhold til staten hos folk som ikke absolutt trenger det. Det er heller ikke ønskelig at folk som ikke trenger ordningene skal benytte seg av dem; et tydelig brudd på pliktfølelsen til å bidra som er absolutt nødvendig i en konservativ teori. Derfor vil behovsprøvde ordninger foretrekkes for å sikre seg mot slik adferd (Barry 1997, 336). Dette kan formuleres negativt i hypotese 5. Også den nyliberale teorien vil støtte denne hypotesen, men ikke gjennom tillitsmekanismen.

H5, Den konservative behovsprøvingstesen: En universell velferdsstat vil virke negativt for befolkningens livskvalitet ved at den svekker fellesskapsfølelsen, noe som reduserer tilliten.

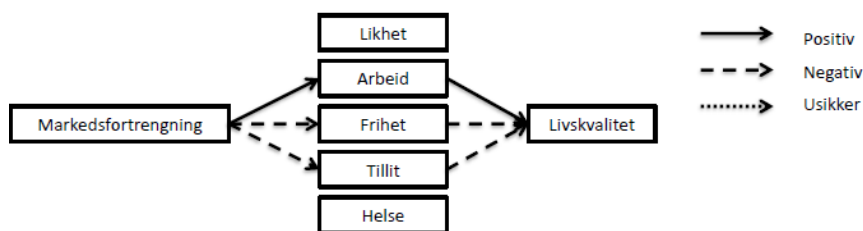
Den andre måten en markedsfortrengende velferdsstat kan virke positive på befolkningens livskvalitet på, er ved å være *statusbevarende*. De statushierarkier som eksisterer i et samfunn, er der for en grunn som ikke vi mennesker nødvendigvis har oversikt over. De har gjerne eksistert i lang tid og gjør at ulike mennesker fyller ulike funksjoner og at ting har en viss forutsigbarhet. Burke formulerer denne som en negativ reaksjon til den franske revolusjonen:

Aldri, aldri mer skal vi beholde den sjenerøse lojalitet til rang og kjønn, denne stolte underkastelse, denne verdige lydighet, denne underordning av hjertet som holdt i livet, til og med i treldom, ånden av opphøyet frihet (Burke 1987 [1790], 66).

At folk har faste roller i samfunnet vil antas å være positivt for fellesskapet og dermed tilliten. En markedsfortrengende velferdsstat har først og fremst en *levestandardseffekt* og en *tillitseffekt*. En konservativ teori vil ønske en velferdsstat som gir en sjenerøs inntektserstatning ved fravær fra arbeidslivet som sikrer arbeiderne og deres familier mot ulykke. Inntektserstatningen antas å ha en positiv levestandardseffekt, siden velferdsstaten vil antas å sikre familien i utrygge tider og gjøre at de kan opprettholde en ønsket levestandard. At de som har bidratt mye og har en viss inntekt, kan opprettholde den levestandarden ved fravær fra arbeidsmarkedet vil virke godt både for familien det gjelder, men har også en *tillitseffekt* ved at den bevarer samfunnsstrukturene som sikrer forutsigbarhet og orden, noe som vil antas å øke tilliten mellom mennesker.

H6, Den konservative statusbevaringstesen: En markedsfortrengende velferdsstat som gir sjenerøs inntektserstatning ved fravær fra arbeidsmarkedet vil være positivt for befolkningens livskvalitet gjennom en tillit- og levestandardseffekt.

Figur 6 Konservative prediksjoner om effekten av en markedsfortrengende velferdsstat.

Familiefortrengning

En velferdsstat som går langt i å fortrenge familien ved å overta produksjonen og fordelingen av viktige goder i et menneskes liv vil ifølge en konservativ teori virke negativt inn på befolkningens livskvalitet ved å skyve ut sivilsamfunnet, eller ”kolonialisere livsverden” i Habermas’ (1986) termer (Oström 2000).¹⁸

Dette vil virke negativt gjennom en *tillitseffekt*, en *fribetseffekt* og en *helseffekt*.

¹⁸ Det må nevnes at Habermas, selv om han var kritisk til velferdsstatens inntog i sivilsamfunnet, ikke delte de konservatives løsninger ved enten å redusere velferdsstaten til fordel for markedet eller familien (Habermas 1986, 9). Men kritikken er like fullt et godt utgangspunkt for en konservativ teori.

En konservativ teori mener at når velferdsstaten tar over sfærer som før var dominert av familien, som å gi barnehagetilbud til alle, eller institusjonalisere eldreomsorgen, så svekkes de nære relasjoner og friheten til å danne egne organisasjoner. Vi tar mindre vare på våre barn og våre foreldre, de viktigste relasjonene i våre liv. Dette finner empiriske støtte hos Robert Putnam (1993, 2000). Han ser på sammenhengen mellom medlemskap i organisasjoner og foreninger og sosial tillit, eller sosial kapital som han kaller det, og ser at denne øker med tettheten i ditt nettverk. At staten bruker midler på tiltak som skal hjelpe enkeltindividene å komme seg inn på arbeidsmarkedet, er for eksempel ikke ønskelige inngrep i folks frihet og den etablerte samfunnsorden. Det vil virke negativt ved at det intervensjoner i folks frihet til å leve sine egne liv, og redusere folks tillit til hverandre som skapes i de nære relasjoner. En familiefortrengende velferdsstat vil ha en negativ *tillitseffekt* ved å frata folk det viktige ansvaret det er å passe på seg selv og de rundt seg. Hvis staten tar over alle omsorgsoppgaver får vi et kaldere samfunn hvor folk bryr seg mindre om hverandre (Glazer 1988), og hvor tilliten reduseres.

H7, Den konservative tillitstesens: En familiefortrengende velferdsstat vil være negativt for befolkningens livskvalitet ved å redusere tilliten i samfunnet.

Mens en sosialdemokratisk teori, som vi vil se under, ser velferdsstaten som en måte å frigjøre mennesket fra arbeidet, vil en konservativ se den som enda en kraft som virker til å redusere verdien av sivilsamfunnet og mennesket. Slike familiefortrengende ordninger vil ifølge en konservativ teori virke intervensjoner i menneskers liv og dermed virke statusforrykkende. Dette vil ved siden av å bryte med den etablerte samfunnsorden ha en negativ *frihetseffekt* ved å være en unaturlig inngripen i menneskets frihet til å ta egne valg (Barry 1997). For det andre er staten feilbarlig og bør derfor ikke ha andre oppgaver enn å legge til rette for samfunnsstrukturene som eksisterer. Statlig ingeniørkunst vil ofte ende opp med å påføre mer skade enn det greier å gjøre ting bedre (Oakeshott 2011 [1962]). En familiefortrengende velferdsstat vil undergrave normer, gjøre folk avhengige av velferdsordningene og påføre samfunnet et økonomisk tap (Barry 1997, 332). En konservativ teori vil derfor anta at en velferdsstat som er lite familiefortrengende vil øke følelsen av frihet og øke tilliten i samfunnet. Denne kan formuleres negativt i hypotese 8.

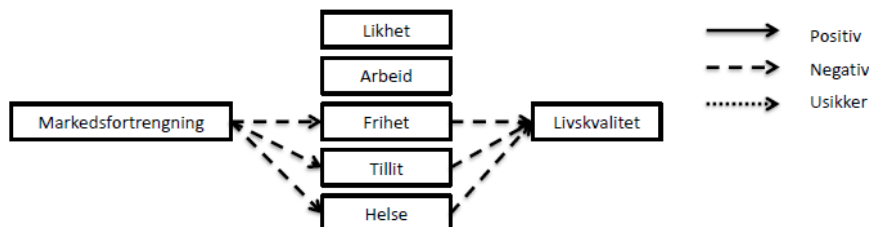
H8, Den konservative frihetstesens: En familiefortrengende velferdsstat vil være negativt for befolkningens livskvalitet ved å redusere frihetsfølelsen.

I likhet med den nyliberale teorien vil en konservativ teori foretrekke en privat modell i helsesektoren framfor at det gis som sosial rettighet. Dette kan formuleres som velferdsstatens negative *helseeffekt*. Det er vanskelig å allokere ressursene i et offentlig helsesystem hvor alle har rett på helsetjenester. Da er det bedre at markedsmekanismene slipper til for å øke innovasjonsevnen og la prisene allokere ressurser mest mulig effektivt (Barry 1997, 342-3).

H9, Den konservative helsetesen: En familiefortrengende velferdsstat vil være negativt for befolkningens livskvalitet ved å virke negativt på folkes helse.

I Figur 7 ser vi den konservative teorien gjort eksplisitt.

Figur 7 Konservativ prediksjoner om effekten av en familiefortrengende velferdsstat

3.2.5 Sosialdemokratiet

Kapitalen er hensynsløs med tanke på arbeiderens helse og lengde på livet, foruten under tvang fra samfunnet (Marx 2007 [1867], 296).

En sosialdemokratisk teori om velferdsstatens påvirkning på befolkningens livskvalitet kan hente inspirasjon fra blant andre Eduard Bernstein og Phillip Pettit. En velferdsstat som både fortrenger markedet og familien vil etter denne teorien gi en mer fornøyd befolkning. Dette vil skje gjennom en bedre fordeling av ressurser og goder i samfunnet. Det vil sikre flere mot ulykker, samtidig som det er mindre stigma forbundet med å være mottaker av velferdsytelser.

Noen grunnleggende tanker står sentralt i en sosialdemokratisk teori: For det første å fordele ressurser så alle har mulighet til å gjøre det de ønsker med sine liv (Pettit 1987). For det andre er det en tilstrekkelighetsteoretisk kjerne (Frankfurt 1987, Huseby 2010): Uavhengig av om folk er skyld i sin ulykke, skal alle sikres en verdig levestandard (Meyer og Hinchmann 2007, 23). For det tredje er det et proseduralt mål at alle skal behandles med verdighet og respekt i møte med statens institusjoner (Pettit 1987, 548, Dworkin 1977). Disse verdiene vil antas å øke befolkningens livskvalitet og vi vil se at disse verdiene får betydning for hvordan velferdsstaten bør utformes.

Markedsfortrengning

En markedsfortrengende velferdsstat er en velferdsstat hvor sikkerhetsnettet er solid og høyt hevet, i den forstand at store deler av inntekten blir erstattet ved fravær fra arbeidsmarkedet, samt at det investeres mye i de ordningene som gis. Som beskrevet av Esping-Andersen (1990) vil en mer sjenerøs velferdsstat gjøre arbeideren mer frigjort fra markedet, siden arbeideren da får et reelt alternativ til markedet. Dette kan kalles *den sosialdemokratiske frihetseffekten*.

H10, Den sosialdemokratiske frihetstesen: En markedsfortrengende velferdsstat vil være positivt for befolkningens livskvalitet ved å øke folks følelse av frihet

Uten et sikkerhetsnett blir arbeideren tvunget til å gå med på arbeidsgivers tøffe krav, siden fravær fra arbeidsmarkedet betyr fattigdom, sult og i siste fall død (Rothstein 1992). En velferdsstat med et solid sikkerhetsnett som øker vår evne til å opprettholde en sosialt akseptert levestandard i de perioder av livet hvor vi er utenfor arbeidsmarkedet, vil ifølge en sosialdemokratisk teori øke vår livskvalitet. Dette kan skje gjennom et knippe med mekanismer. For det første ved at vi har større tilgang på goder og slipper drastiske reduksjoner i vår levestandard, en *levestandardseffekt*. En sjenerøs arbeidsledighetstrygd vil også, ifølge en sosialdemokratisk teori, ha en positiv effekt på folks bevegelse i arbeidsmarkedet. Med arbeidsledighetstrygd kan en bruke tid til å finne seg ordentlig arbeid framfor å ta det første og beste.

H11, Den sosialdemokratiske levestandardtesen: En markedsfortrengende velferdsstat vil være positiv for befolkningens livskvalitet ved at de opprettholder levestandarden og kommer seg i arbeid.

Hvordan ordningene gis vil også antas å ha en effekt på befolkningens livskvalitet ifølge en sosialdemokratisk teori. Mens en konservativ teori frykter at staten svekker tradisjonelle familieinstitusjoner og –verdier, ved å innføre universelle ordninger, er disse ordningene essensielle i den sosialdemokratiske teorien (Pettit 1987, Goodin 1988, 5). En sosialdemokratisk teori vil anerkjenne Habermas' skepsis til stigmatiserende velferdsordninger som skaper avhengighet og skiller vanlige folk fra de som er utenfor. Men konklusjonen blir ikke å fjerne ordningene, men å gjøre de mindre stigmatiserende og avhengighetsskapende. Universelle ordninger øker, framfor å redusere, tilhørigheten til fellesskapet, ifølge en sosialdemokratisk teori.¹⁹ Pettit framhever det viktige i at ordningene må gis som rettigheter og ikke som følge av en byråkrats vilkårlige vilje for å sikre at alle møter systemet som verdige borgere.

Velferden [staten] tilbyr, må ikke bli fordelt på bakgrunn av en byråkrats vilkårlige vilje; den må bli fjernet fra viljens rekkevidde (Pettit 1987, 549).

En sosialdemokratisk teori vil mene at universelle velferdsordninger vil være positivt for befolkningens livskvalitet. Denne virker gjennom en *tillitseffekt* som oppnås ved en reduksjon i stigma forbundet med å motta ordningene og ved å kultivere en følelse av fellesskap og tilhørighet. Med ordninger hvor hele folket omfattes, slik det er med universelle ordninger, så vil ikke lenger mottakelsen av dem forbindes med stigma og utenforskap. Maktressursteoretikere som Esping-Andersen (1990) og Walter Korpi (1983) har

¹⁹ Her er det riktig nok stor forskjell mellom teori og praksis. Som blant annet Baldwin (1990) viser i en studie av Sverige og Danmark var sosialdemokratene først og fremst opptatt av å skaffe forsikring for arbeiderne, og ikke for hele folket. Dette støttes i en studie av Kangas (1991) som hevder at dekningen av andre grupper var perifer på den sosialdemokratiske agenda, mens behovsprøvede ordninger ofte ble sett på som positive siden de innebærte en fordeling fra rik til fattig.

formulert denne interessen sterkest.²⁰ Det er i arbeidernes interesse å maksimere uavhengigheten fra markedet, og dermed vil det også være i deres interesse å innføre universelle ordninger som gir alle et alternativ (G. Esping-Andersen 1990, 28). Dette formuleres i hypotese 12.

H12, Den sosialdemokratiske universalismetesen: Universelle velferdsordninger vil være positivt for befolkningens livskvalitet ved å øke tilliten.

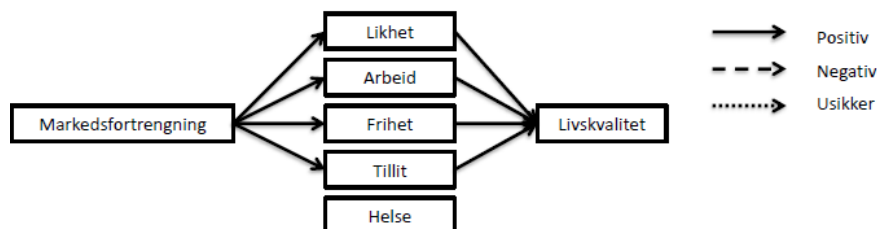
En universell og sjenerøs markedsfortrengende velferdsstat vil også antas å påvirke fordelingen av goder i et samfunn. Når innteksterstatningen er høy og mange dekkes av ordningene vil det offentlige tilbudet utkonkurrere det private markedet. Siden det er folk fra lavere inntektsgrupper som antas å være oftere syke, oftere miste jobben og pensjoneres tidligere, vil en offentlig ordning som ikke differensierer mellom risikogrupper bidra til å omfordele midler og dermed redusere ulikheten etter skatt og overføringer. Dette vil ifølge en sosialdemokratisk teori være positivt av hovedsakelig to grunner, nemlig *levestandardeffekten* og *tillitseffekten*. Den nyliberale og konservative teorien antar at en omfordeling vil virke negativt på grunn av ressursløseri og en intervensjon i menneskers frihet. Sosialdemokrater vil derimot mene at fordelingen av goder vil være livskvalitetsfremmende ved å øke levestandarden til flere. Når befolkningen er likere vil de også inkludere alle borgerne av staten i sitt moralske univers (Glover 2001, Rothstein 1998). En grunnleggende tanke i det sosialdemokratiske prosjekt er å gjøre alle til likeverdige borgere ved å redusere betydningen av klasse (Berman 2006). Eduard Bernstein skriver at

Sosialdemokratiet vil ikke bryte opp sivilsamfunnet og gjøre alle medlemmene til deler av arbeiderklassen; snarere arbeider den ustanselig for å reise arbeideren fra den sosiale posisjonen i arbeiderklassen til den som borger og slik gjøre borgerskapet universelt (Steger 1997, Bernstein sitert).

Hypotese 13a²¹ blir derfor:

H13a, Den sosialdemokratiske likhetsteser: En markedsfortrengende velferdsstat vil øke befolkningens livskvalitet ved å fordele midlene i samfunnet jevnere, noe som gir økt levestandard for flere og øker tilliten.

Figur 8 Sosialdemokratiske prediksjoner om effekten av en markedsfortrengende velferdsstat.

²⁰ Maktressursteoretikerne forklarer velferdsstatsutvikling med en teori om fordelingen av maktressurser i samfunnet, og er den teorien som har mest empirisk støtte for å forklare utviklingen i velferdsstaten både i sin gullalder og i de siste tiår (Rothstein 2011, kap. 6, Rasmussen 2012 [upublisert]).

²¹ Det er to likhetsteser i den sosialdemokratiske teorien. 13b følger under.

Familiefortrengende

En sosialdemokratisk teori vil også foretrekke en familiefortrengende velferdsstat, som ikke kun fungerer som et sikkerhetsnett, men som også fordeler og øker befolkningens humankapital. Dette vil gi flere mennesker muligheten til å delta i arbeidsmarkedet og samfunnet, noe som øker livskvaliteten til flere. Her er det flere spesifikke ordninger som potensielt vil ha ulike betydninger. Både et sjenerøst helsetilbud, eldreomsorg, barnehager, utdanning og arbeidsmarkedsaktiviseringstiltak er ordninger som fordeler muligheter og dermed friheten til å leve de livene folk ønsker. En sosialdemokratisk teori anser *ikke* en familiefortrengende velferdsstat som en kolonisering av livsverden, slik den konservative teorien gjør, men ser den heller som en frihetsskapende institusjon. Velferdsstaten fungerer *familiefrigjørende*²², siden familiemedlemmer ikke lenger trenger å være avhengig av familien som enhet for å leve sine egne liv som de vil.

Arbeid står sentralt i en sosialdemokratisk ideologi. Det å være i arbeid ses både som en nødvendig ingrediens for selvrealisering, men også for å bedre levestandarden (Berman 2006). En familiefortrengende velferdsstat vil ifølge en sosialdemokratisk teori kunne hjelpe folk i arbeid. Arbeidsmarkedsaktivisering er et slikt tiltak. Hvis det virker etter hensikten og får folk inn i arbeidslivet, er en åpenbar effekt økt levestandard. Et velutviklet eldreomsorgstilbud og subsidierte barnehager vil også antas å ha en positiv effekt på befolkningens mulighet til å delta i arbeidsmarkedet ved å lette omsorgsbyrden på familien og særskilt kvinnen.

H14, Den sosialdemokratiske arbeidstesens: En familiefortrengende velferdsstat vil øke befolkningens livskvalitet ved å øke andelen som kan ta del i arbeidsmarkedet.

Det er også andre effekter av de familiefortrengende velferdsordningene. Uavhengig av om arbeidsmarkedsaktivisering hjelper folk inn i arbeid eller ikke, kan den også gi en følelse av trygghet. Å vite at en får hjelp til omskolering hvis en mister jobben kan gi økt trygghetsfølelse og redusere stresset av å leve i usikre jobber. Det kan også gi en følelse av rettferdighet og avlaste noe av den personlige skylden for tap av arbeid. Arbeidsmarkedsaktiviseringstiltak kan i den forbindelse ses på som en skyldsanerkjennelse fra samfunnet, noe som øker tilliten mellom folk. Eldreomsorg vil gi en verdig alderdom til de som ikke har familie å lene seg på. Samtidig kan det lette familien for en omsorgsbyrde som ikke bare hemmer arbeidsevnen, men har en direkte negativ effekt på deres livskvalitet. Det å passe syke familiemedlemmer er vist å være negativt for livskvalitet og gi flere symptomer på depresjon (Dolan, et al., 2008, p. 103). Dette kan skyldes manglende frihet for familiemedlemmene og at det er tungt å se sine nærmeste ha store problemer. Eldreomsorg antas derfor å fungere positivt gjennom en *frihetseffekt*.

²² Familiefrigjørende er et annet begrep på defamiliserende (defamilization), brukt av Esping-Andersen (1999, 61).

H15, Den sosialdemokratiske frigjøringstesesen: En familiefortrengende velferdsstat vil øke befolkningens livskvalitet ved å gi økt trygghet, fjerne skyld og gjennom frigjøring fra omsorgsbyrden.

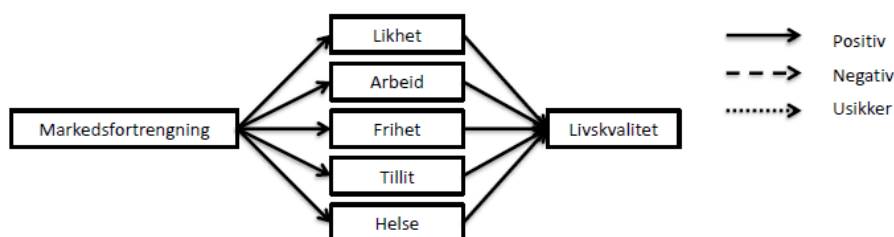
En ytterligere effekt kan kalles *helseeffekten*. Både det å sikre alle et *helsetilbud*, samt å gi flere muligheten til å livnære seg selv, vil antas å gi flere mennesker god helse.

H16, Den sosialdemokratiske helsetesen: En familiefortrengende velferdsstat vil øke befolkningens helse gjennom et velutviklet helsetilbud og frigjørende velferdsordninger.

Totalen av disse ordningene vil fordele midlene i samfunnet jevnere. Når helsetjenester, eldreomsorg og barnehager blir gitt som et tilbud til alle, prises ikke lenger store befolkningen ut av markedet. (Esping-Andersen, *The Incomplete Revolution: Adapting to Women's New Roles* 2009). Summen blir en omfordeling av godene i samfunnet, og dermed et likere samfunn. Altså vil hypotese 13 også gjelde for en familiefortrengende velferdsstat.

H13b, Den sosialdemokratiske likhetstesesen: En familiefortrengende velferdsstat vil øke befolkningens livskvalitet ved å fordele midlene i samfunnet jevnere, noe som gir økt levestandard for flere og øker tilliten.

Figur 9 Sosialdemokratiske prediksjoner om effekten av en familiefortrengende velferdsstat.

3.2.6 Oppsummering

De tre teoriene og deres antakelser om effekten av velferdsstaten på befolkningens livskvalitet oppsummeres i tabell 5 og 6. Vi ser at en nyliberal teori vil foretrekke en lite markeds- og familiefortrengende velferdsstat, men vil være mer negativ til den markedsfortrengende enn den familiefortrengende. Den konservative teorien vil være mer skeptisk til en familiefortrengende velferdsstat enn den nyliberale teorien, men mer positiv til en markedsfortrengende velferdsstat. En sosialdemokratisk teori anser både den markeds- og familiefortrengende velferdsstaten som positive.

Det er verdt å merke seg at tidligere studier som har påvist en sammenhenge mellom velferdsstat og befolkningens livskvalitet kun har brukt graden av markedsfortrengning som mål på velferdsstaten. I teoriutviklingen er det argumentert for at både en konservativ og en sosialdemokratisk teori predikerer en positiv sammenheng mellom markedsfortrengningsgraden og befolkningens livskvalitet. Der de to teoriene er ulike er i sin forklaring på hvorfor denne sammenhengen er der. Til tross for at Pacek og

Radcliff (2008a, 2008b) mener å finne støtte for at det er sosialismen som viser seg å være mest positiv, har de ikke grunnlag for å ta seieren fra konservatismen. Ved å utlede konkrete hypoteser om sammenhengene kan vi håpe å komme til en sikrere konklusjon om hvem som har rett på seieren.

Tabell 5 Oppsummering: De tre teoriens antatte effekt av velferdsstaten på livskvalitet.

	Nyliberal	Konservativ	Sosialdemokratisk
Markedsfortrengende	Veldig negativ	Ambivalent	Positiv
Familiefortrengende	Negativ	Veldig negativ	Veldig positiv

I tabell 6 er de ulike hypotesene og deres antatte effekt på livskvalitet klargjort.

Tabell 6 Oppsummering av teoriens hypoteser

Hypoteser	Teori	Velferdsstat	Antatt effekt
H1, Frihet	Nyliberal	Marked	Negativ
H2, Levestandard	Nyliberal	Marked	Negativ
H3, Behovsprøving	Nyliberal	Familie	Negativ
H4, Helse	Nyliberal	Familie	Negativ
H5, Behovsprøving	Konservativ	Marked	Negativ
H6, Statusbevaring	Konservativ	Marked	Positiv
H7, Tillit	Konservativ	Familie	Negativ
H8, Frihet	Konservativ	Familie	Negativ
H9, Helse	Konservativ	Familie	Negativ
H10, Frihet	Sosialdemokratisk	Marked	Positiv
H11, Levestandard	Sosialdemokratisk	Marked	Positiv
H12, Universalisme	Sosialdemokratisk	Marked	Positiv
H13a og b, Likhet	Sosialdemokratisk	Marked/Familie	Positiv
H14, Arbeid	Sosialdemokratisk	Familie	Positiv
H15, Frigjøring	Sosialdemokratisk	Familie	Positiv
H16, Helse	Sosialdemokratisk	Familie	Positiv

4 Forskningsdesign

I dette kapitlet presenteres forskningsdesignet som brukes til å teste teoriene redegjort for ovenfor. Først operasjonaliseres de avhengige og uavhengige variablene. Deretter forklares enhetene i analysen og verdien av en kvantitativ, statistisk analyse for dette formålet argumenteres for. Til slutt forsvares bruken av paneldata og de ulike modellspesifiseringene.

4.1 Avhengig variabel: Livskvalitet

4.1.1 World Values Survey

De indikatorene som eksisterer for å fange opp befolkningens livskvalitet er spørsmål som inngår i et batteri av spørsmål i større spørreundersøkelser. Beham og Drobnic (2006, 7-8) har gått gjennom indikatorene som foreligger og det er World Values Survey (WVS) som kommer best ut. WVS har to spørsmål som fanger opp subjektiv livskvalitet. Det første er: Alt i alt, hvor tilfreds er du med livet ditt i disse dager. Skalaen går fra 1 til 10, fra ikke tilfreds til tilfreds. Det andre er et spørsmål som går mer direkte på affektiv velvære. Det lyder: Alt i alt, vil du si at du er veldig lykkelig, ganske lykkelig, ikke så veldig lykkelig eller ikke lykkelig i det hele tatt. Lykkenivået er snudd, så høye verdier betyr mindre lykke. Begge disse spørsmålene har inngått i alle WVS fire bølger i 1990, 1995, 2000 og 2005. 1990-bølgen var en replikasjon av European Values Survey (EVS) som gjennomførte en bølge i 1981 i ti vesteuropeiske land. Vi inkluderer derfor også disse dataene i analysen. Australia, Østerrike, Belgia, Canada, Danmark, Finland, Frankrike, Tyskland, Island, Italia, Japan, Nederland, Norge, Portugal, Spania, Sverige, Sveits, Storbritannia og USA har data for én eller flere av bølgene (World Values Survey 2009).

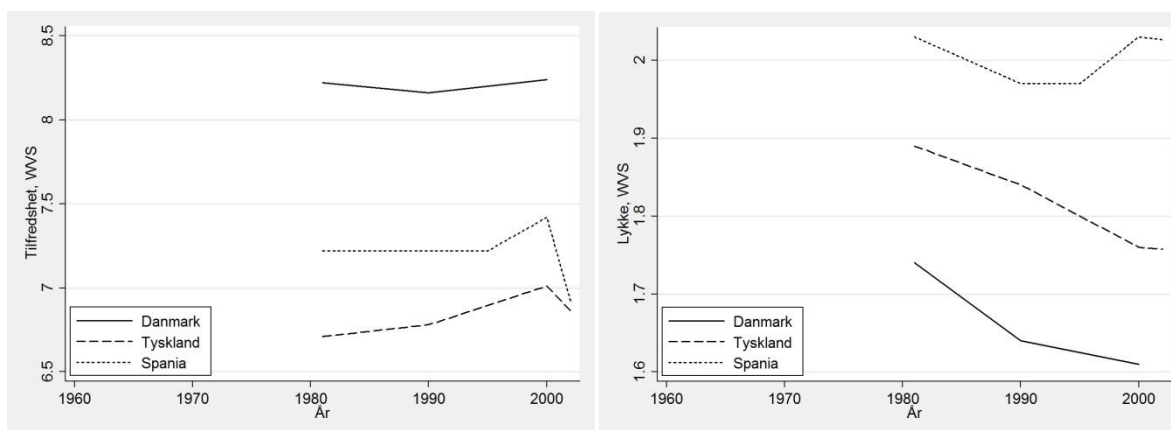
Tabell 7 Deskriptiv statistikk: Lykke- og tilfredshetsvariabelen, World Values Survey

Variabel	Obs	Gjennomsnitt	Standardavvik	Min	Max
Tilfredshet med livet	66	7,51	0,51	6,48	8,36
Lykke	65	1,79	0,16	1,56	2,18

Av tabell 7 ser vi at begge målene har et snitt som er over midtpunktet i skalaen, noe som indikerer at folk har et gjennomgående positivt syn på eget liv, en tendens som er vanlig å finne i disse livskvalitetsmålene (Diener, Lucas and Scollon 2006). Den laveste tilfredshet med livet-målingen vi finner er Japan i 2002 med 6,48, mens den laveste lykkemålingen er Portugal i 1990 med 2,18. Den høyeste lykkemålingen finner vi i Island i 2000 med 2,18 og den høyeste tilfredshets med livet-målingen er Sveits i 1990 med 8,36. I analysen vil årlige landgjennomsnitt brukes. Begge variablene er tilnærmet normalfordelte.

I analysen vil kun tilfredshet med livet brukes. Dette skyldes to forhold. For det første er det problemer med datakvaliteten siden ulike instruksjoner er blitt gitt i de ulike bølgene. I 1981 og 1990 ble intervjuer bedt om å snu svaralternativene annenhver gang, mens i 2000 og 2005, ble ikke dette lenger gjort. Schwartz og medarbeidere (1991) har vist at svarene folk gir i slike spørreundersøkelser er svært sensitive for når spørsmålet opptrer i spørreundersøkelsen, samt rekkefølgen på svaralternativene. Vi vet at det er en fare for faste svarmønstre, i betydningen av at respondentene har en tendens til å favorisere det svaralternativet som er stilt først, noe som dermed kan påvirke validiteten i målene (Hellevik 2006, 159). Det andre problemet er mangelen på observasjoner og det gjelder for begge indikatorene. Siden det kun er gjennomført fem bølger har vi i beste fall fem observasjoner for hvert land. Dette er et mindre problem hvis vi antar at det ikke er små endringer, men nivåforskjellene, i velferdsstaten som vil påvirke befolkningens livskvalitet nevneverdig. Det begrenser likevel frihetsgradene i analysen. En test av lykkemålet viser også at svært få robuste regresjoner er mulig å kjøre. Lykkevariabelen droppes derfor fra analysen. Dette er imidlertid ikke nødvendigvis et stort tap. Som vi ser av Figur 10 er utviklingen i henholdsvis gjennomsnittlig tilfredshet med livet og lykke i henholdsvis Danmark, Tyskland og Spania over tid og mellom land ganske konsistente. Dette gjelder også for de andre landene i analysen. Målene korrelerer også relativt høyt med 0,67 og enda høyere med Eurobarometer-målet som redegjort for under.

Figur 10 WVS: Utviklingen i tilfredshet med livet og lykke over tid.

Tre land. Danmark, Tyskland og Spania. På høyresiden er skalaen snudd: Stigning langs y-aksen gir lavere lykke.

4.1.2 Eurobarometeret

For å inkludere flere land, øke robustheten i resultatene og for å kunne si noe mer substansielt om endringer over tid vil en indikator fra Eurobarometeret inkluderes. Eurobarometeret er en årlig spørreundersøkelse som har hatt spørsmål om befolkningens livskvalitet i perioden fra 1972 til 2002. For denne analysen er det 15 land av interesse som inkluderes: Østerrike, Belgia, Danmark, Finland, Frankrike, Tyskland, Hellas, Irland, Italia, Luxembourg, Nederland, Portugal, Spania, Sverige og Storbritannia. I disse undersøkelsene er befolkningen blitt spurt om deres tilfredshet med livet hvert år med unntak av 1974 og 1996. Spørsmålet likner på WVS i ordlyden men har færre svaralternativer. Spørsmålet har fire verdier og går fra 1, ikke fornøyd i det hele tatt, til 4, veldig fornøyd. Alle svaralternativene er som følger: Alt i alt, er

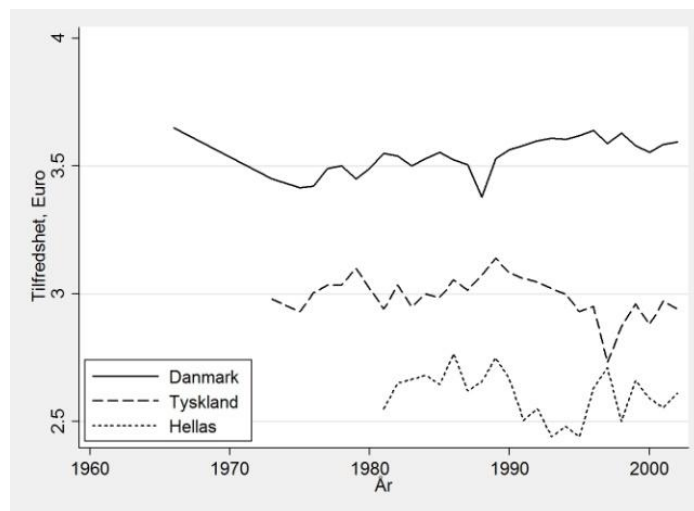
du veldig fornøyd, ganske fornøyd, ikke veldig fornøyd, eller ikke fornøyd i det hele tatt med livet du lever? (Schmitt og Scholz 2005).

Tabell 8 Deskriptiv statistikk: Tilfredshet med livet, Eurobarometeret

Variabel	Obs	Gjennomsnitt	Standardavvik	Min	Max
Tilfredshet med livet	344	3,06	0,28	2,44	3,65

Befolkningens livskvalitet varierer mellom et gjennomsnitt på 2,44, Hellas i 1993, til et gjennomsnitt på 3,65, Danmark i 1966, og variabelen er tilnærmet normalfordelt.²³ I perioder har det også vært inkludert et spørsmål om lykke, men dette har kun gått i perioden fra 1975 til 1986 og med brudd i 1980 og 1981. Denne utelates derfor fra analysen. Når vi korrelerer dette målet med de to nevnte målene fra WVS, finner vi interessant nok at Eurobarometeres spørsmål korrelerer høyt og tilnærmet likt med de to indikatorene fra WVS, henholdsvis 0,86 for tilfredshet og 0,82 med lykke. Det kan altså tenkes at tilfredshet med livet fra Eurobarometeret fanger opp flere affektive aspekter enn tilfredshetsmålet til WVS.

Figur 11 Eurobarometeret: Utviklingen i tilfredshet med livet over tid

Det er store nivåforskjeller mellom land og utviklingstrendene forholder seg relativt stabile over tid. I Figur 12 ser vi utviklingen i livstilfredshet i perioden fra 1966 til 2002 for Danmark, Tyskland og Hellas. Den avslører det generelle mønsteret, at det er større nivåforskjeller enn endringer innad i landene over tid. På grunn av tidsvariasjonen, antallet observasjoner og det faktum at Eurobarometermålet kan sies å fange opp deler av lykke- og tilfredshetsmålet i WVS vil Eurobarometer-indikatoren brukes som primær avhengig variabel i analysen. Tilfredshetsmålet fra WVS vil også brukes der det er mulig, både som en

²³ En nærmere inspeksjon av data avslører noe galt med de irske dataene. 1972-målingen på 3,43 for Irland ser ut til å være noe overdrevet sammenliknet med neste observasjon på 3,24 og gjennomsnittet over de neste ti årene på 3,18. Dette kan vanskelig forklares av annet enn en feilmåling, så denne observasjonen droppes fra analysen.

robusthetstest, men også for å utnytte de ekstra landene som ikke er inkludert i Eurobarometerdataene. I tabell 9 er de fire primærindikatorene i analysen presentert.

Tabell 9 Informasjon om primærvariablene i analysen

Avhengig variabel	Datakilde	Obs	År	Info
Tilfredshet med livet	World Values Survey	66	1981-2008	1-10, 10 er høy tilfredshet
Tilfredshet med livet	Eurobarometeret	344	1972-2002 ²⁴	1-4, 4 er høy tilfredshet
Forklaringsvariabel				
Markedsfortrengende	Scruggs 2004	576	1971-2002	Sjenerøsitetsindeks
Familiefortrengende	OECD	331	1980-1999	Utgifter som andel av BNP

4.2 Forklaringsvariabel: Velferdsstaten

Gitt definisjonen av velferdsstaten som sosiale rettigheter slik den ble presentert i kapittel 2 og teoriens antakelser i kapittel 3, er det hensiktsmessig å avvike i operasjonaliseringen fra tidligere studier på to måter: For det første ved ikke å bruke regimetyper og for det andre ved å fokusere mer på disaggregerte velferdsstatsmål. Mye av forskningslitteraturen som studerer konsekvensen av velferdsstatens utforming, har fokusert på typologier hvor man på bakgrunn av teori eller verdier på noen viktige variabler grupperer land sammen i idealtyper (G. Esping-Andersen 1990, Bambra 2007, Arts og Gelissen 2002, Sainsbury 1999). Spesielt i studiet av utfall som helse, er det vanlig å bruke typologier framfor variabler (Muntaner, et al. 2011). Årsaken til at denne oppgaven vil ta i bruk dekomponerte velferdsstatsmål, framfor å bruke velferdsstatstypologier, er at de gjør det mulig å teste de tre teoriene og tillater meg å si noe om hvilke aspekter ved velferdsstaten som faktisk henger sammen med befolkningens livskvalitet. Som Kangas (2010, 52) skriver: "Hvor er spesifisiteten i å si at "sosialdemokratiskheten" eller "nordiskheten" er "bra" eller at "liberalheten" er "dårlig"?" Velferdsstatstypologier varierer også mye over tid og er derfor ikke hensiktsmessig å bruke i studier over tid (Scruggs and Allan 2006, Esser and Palme 2010).

Som redegjort for i litteraturgjennomgangen har det vært vanlig å bruke aggregerte utgiftsmål for å operasjonalisere velferdsstaten. Ved både å bruke et institusjonelt mål på en markedsfortrengende velferdsstat og disaggregerte utgiftsmål for å operasjonalisere familiefortrengende velferdsstat som redegjøres for under, vil vi få et mer presist bilde av hvordan velferdsstaten kan påvirke befolkningens livskvalitet.

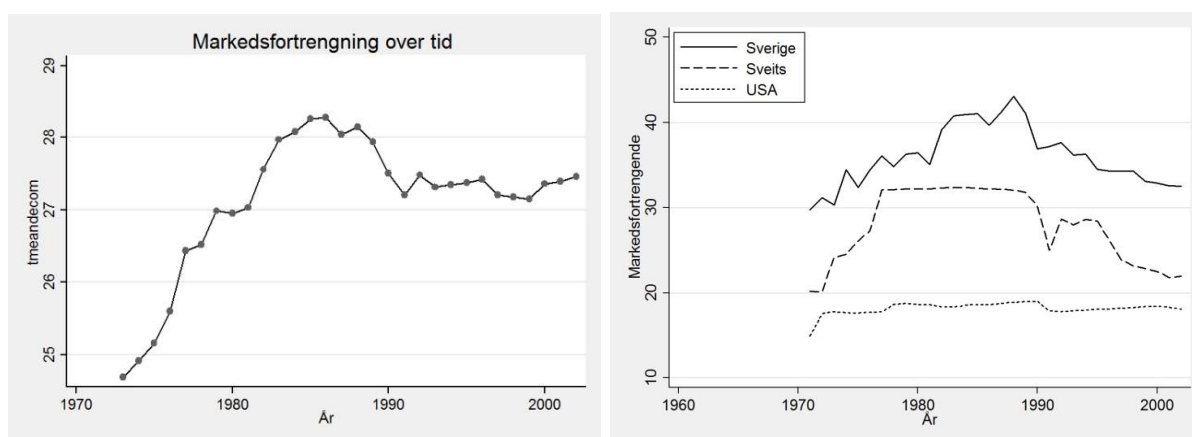
4.2.1 Markedsfortrengende

Når vi beveger oss fra idealtypene og over i databasenes verden, må vi nøye oss med data som fanger opp det nærmeste vi kommer det teoretiske konstruktet vi er interessert i. For å operasjonalisere en markedsfortrengende velferdsstat følger vi Esping-Andersen (1990) i å bruke indikatorer som fanger opp

²⁴ For Danmark har vi en observasjon også i 1966.

den institusjonelle utformingen. Det hittil beste forsøket på dette er blitt gjort av Lyle Scruggs (2004). Han har samlet inn komparative velferdsstatsdata for pensjon, arbeidsledighetstrygd og sykeforsikring for 18 OECD-land i perioden mellom 1971 og 2002. Scruggs har konstruert en sjenerøsitetssindeks basert på erstatningsratene, varigheten og kvalifiseringskravene til de tre ordningene. I tråd med Patek og Radcliff (2008a, 2008b)²⁵ brukes denne indeksen for å operasjonalisere det markedsfortrengende aspektet ved velferdsstaten.²⁶ Indeksen går fra 14,5 som er Japan i 1971, til 43,1, som er Sverige i 1988, og har et gjennomsnitt på 26,9. For alle land sett over tid ser vi en sterk økning fram til 1988, for en liten nedgang fram til 1991, for så å se en relativt stabil utvikling fram mot 2002. Deskriptiv statistikk av indeksen presenteres i tabell 9 nedenfor.

Figur 12 Markedsfortrengning over tid

Markedsfortrengning er operasjonalisert som Scruggs' sjenerøsitetssindeks. Til venstre: Alle land over tid. Til høyre: Utviklingen i Sverige, Sveits og USA. Jo høyere på y-aksen, jo mer markedsfortrengende. Kilde: Scruggs

En oversikt over utviklingen i Sverige, Sveits og USA finnes i Figur 12. Mens de fleste land i analysen har relativt jevn sjenerøsitetsgrad, er spesielt Sverige og Sveits interessante med en knekk i henholdsvis 1988 i Sverige og 1983 i Sveits. Sveits går fra å ligge på moderate 20 på sjenerøsitetssindeksen i 1971 og er nede på 22 i 2002, med et toppunkt i 1983 på 32, mens Sverige går fra 30 i 1971 til et toppunkt på 43,1 i 1988 og ned til 33 i 2002. Det er også stor landvariasjon. Mens USA har et snitt på 18 har Sverige et snitt på 34 for hele perioden.

Sjenerøsitet og universalisme

Sjenerøsitet

Velferdsstatens universalismegrad og dens sjenerøsitet operasjonaliseres med deler av sjenerøsitetssindeksen. For sjenerøsitet har vi en indikator for varigheten i ordningen, hvor stor andel av inntekten som erstattes og hvor mange dager man må vente før man kan motta ordningen. Et godt eksempel på det sistnevnte kan hentes fra den skandinaviske debatten. I Sverige har man innført

²⁵ For Patek og Radcliff (2008a, 2008b) er riktignok sjenerøsitetssindeksen ment å fange hele velferdsstaten.

²⁶ For en grundig innføring i hvordan sjenerøsitetssindeksen er konstruert, se Scruggs (2007)

karensdager, noe man ikke har gjort i Norge. Karensdager er at man ikke får utbetalt lønn for de(n) første dagen(e) man er borte fra jobben grunnet sykdom. Når Sverige innførte karensdag ville det vært målt som en økning i ventetiden for å motta sykeforsikring. Jo lenger varighet, jo større andel av inntekten som erstattes og jo kortere ventetid, jo mer sjenerøs og dermed markedsfortrengende er velferdsstaten. Erstatningsraten regnes som den andelen av inntekten som erstattes for en gjennomsnittlig industriarbeiderlønn.²⁷ Korrelasjonen mellom variablene er lav til medium, mellom 0,07 og 0,51, for samtlige variabler med unntak av ventetiden for sykeforsikring og arbeidsledighetstrygd. De to variablene er sterkt korrelerte (0,86). Med unntak av de to nevnte indikatorene kan vi forsvarlig bruke de ulike forklaringsvariablene i samme modell. Det tillater oss også å si noe om de ulike ordningenes ulike sammenhenger med befolkningens livskvalitet.

Tabell 10 Deskriptiv statistikk: Markedsfortrengning disaggregert.

Ordning	Variabel	Obs	Gj.snitt	Std.avvik	Min	Max
	Sjenerøsitetsindeksen	576	26.9	5.63	14.49	43.1
Arbeidsledighets- strygd	Varighet	574	211.5	342.4	18	999
	Erstatningsrate (ER)	565	0.55	0.2	0.00	0.93
	ER familie	563	2.18	36.3	0.00	861
	Ventetid	575	4.77	4.84	0.00	18
Sykeforsikring	Varighet	543	296.6	411.7	15	999
	ER	570	0.63	0.27	0.00	1.00
	ER familie	568	0.71	0.24	0.00	1.00
	Ventetid	543	4.53	4.63	0.00	18.00
Pensjon	ER	573	0.55	0.16	0.14	0.94
	ER familie	573	0.62	0.11	0.19	0.88
	ER minstepensjon	568	0.36	0.1	.049	0.56
	Ventetid	569	0.48	0.12	0.00	0.72

Markedsfortrengning operasjonalisert som Scruggs sjenerøsitetsindeks. Her disaggregert for arbeidsledighetstrygd, sykeforsikring og pensjon og inndelt i varighet, erstatningsrater og ventetid. Kilde: Scruggs

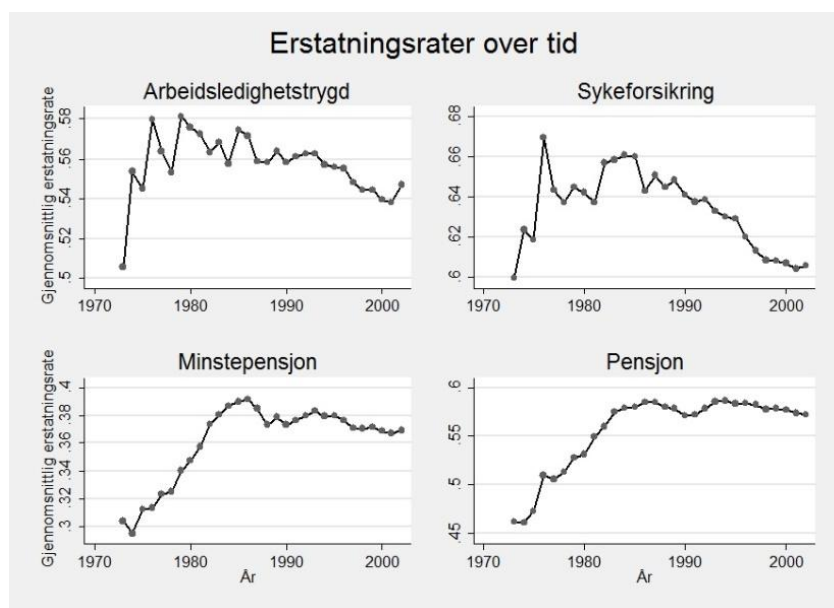
Den primære sjenerøsitetsindikatoren er erstatningsraten. Som vi ser av tabell 10 varierer erstatningsratene mellom 0 og tilnærmet 1 og har et snitt på mellom 0,54-5 for arbeidsledighetstrygd og sykeforsikring, og 0,62 for pensjon. Minstepensjonens erstatningsrate er kun på 0,36. Denne er regnet som ratioen mellom hva en pensjonist uten arbeidshistorie mottar i nettooverføringer sammenliknet med lønnen til en gjennomsnittsarbeider.²⁸ I Figur 13 ser vi utviklingen i disse ordningene over tid. Figuren viser en sterk økning i sjenerøsiteten for samtlige ordninger fra 1970-tallet og fram til 1980-tallet, men mens pensjonene

²⁷ For mer utførlig beskrivelse av utregningen, se Scruggs og Allan (2006)

²⁸ Det var noen problemer med Scruggs' disaggregerte indikatorer. På grunn av 0-verdier i datasettet måtte jeg innføre en rekke verdier. Prosedyren beskrives i appendikset.

holder seg stabil blir både arbeidsledighetstrygd, men i enda større grad sykeforsikringen mindre og mindre sjenerøs utover på 1980- og 1990-tallet.

Figur 13 Erstatningsratene over tid.

Universalisme

Universalisme defineres som andelen av arbeidsstokken som omfattes av velferdsordningene og indikatorene hentes fra Scruggs' (2004) sjenerøsitetssindeks. Ordningenes dekningsgrad operasjonaliseres ved å måle hvor stor andel av arbeidsstyrken som er forsikret mot henholdsvis arbeidsledighet og sykdom. Pensjonsdekningsgraden måles som andelen av befolkningen over pensjonsalder som mottar offentlig pensjon. En økning i dekningsgraden gir en økning i universalismegraden (Scruggs 2005). I tabell 11 ser vi deskriptiv statistikk for målene.

Tabell 11 Deskriptiv statistikk: Universalisme.

Ordning	Obs	Gj.snitt	Std.avvik	Min	Max
Arbeidsledighets-	548	0.76	0.17	0.16	1.04
Sykeforsikring	544	17.7	37.6	0	156
Pensjon	469	0.94	0.10	0.58	1.26

Universalisme operasjonalisert som dekningsgraden til arbeidsledighetstrygd, sykeforsikring og pensjon. Kilde: Scruggs.

4.2.2 Familiefortrengende

Hvor familiefortrengende velferdsstaten er, vil operasjonaliseres som andelen av BNP som går med til familiefortrengende velferdsordninger (Wilensky 1975, Jensen 2011, Huber, Mustillo and Stephens 2008, F. G. Castles 2008). Dette gjelder utdanning, helse, tjenester og overføringer til barnefamilier og arbeidsmarkedstiltak. De beste, tilgjengelige dataene for disaggregerte velferdsutgifter finner vi i OECDs Social Expenditure database (SOCX) som har data for samtlige land i denne analysen i perioden mellom 1980 og 2007 (OECD 2012). SOCX har dessverre ikke data for utdanning, så vi får derfor ikke inkludert andelen av BNP som går med til utdanning.

Utgiftene til helse er i SOCX målt som andelen offentlige utgifter som går med til helseformål. Utgifter, som uførepensjon, som gis direkte til bruker er ikke med. Familietjenester måles som utgifter som går til familien når de får barn og til barnehage, mens lønnet foreldrepermisjon inngår under familieoverføringer. Aktive arbeidsmarkedsprogram går med til å hjelpe folk å finne arbeid eller bedre deres muligheter til å tjene egne penger. Disse strekker seg fra spesielt tilrettelagte offentlige arbeidsplasser til arbeidsmarkedstrening og spesielle program for unge og funksjonshemmede. Uføreutgifter går til de som ikke har muligheten til å arbeide for lengre perioder grunnet skade eller langvarig sykdom (Adema, Fron og Ladaique 2011, 96-100). Utgiftsmålene korrelerer moderat mellom 0, 12 og 0,54, noe som tilsier at de kan inngå i samme modell (Kennedy 2009). Utgifter til familietjenester og uføre må logtransformeres på grunn av deres skjeve fordeling.

Tabell 12 Deskriptiv statistikk: Familiefortrengning.

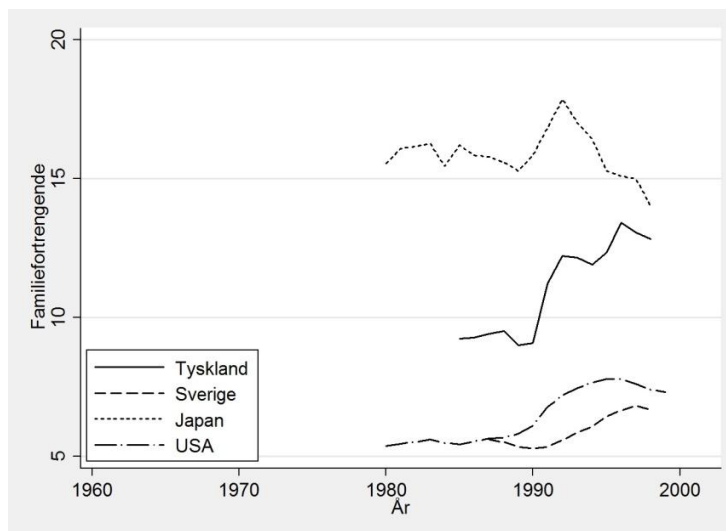
Variabel	Obs	Gj.snitt	Std.avvik	Min	Max
Familieoverføringer	413	1.34	0.73	0.13	2.99
Familietjenester (log)	394	1.71	0.11	1.61	2.02
Uføre (log)	413	1.23	0.25	0.81	1.90
Helse	413	5.81	1.03	2.93	8.60
Arbeidsmarkedsaktivis	350	0.79	0.54	0.05	2.98
Familiefortrengning	331	10.4	2.81	5.29	17.86

Familiefortrengning operasjonalisert som andelen utgifter av BNP som går med til ordningene. Kilde: OECD.

En additiv indeks konstrueres ved å summere andelen utgifter for de ulike familiefortrengende ordningene. Indeksen har et gjennomsnitt på 10,4 prosent av BNP, og varierer fra 5,3 prosent i Japan i 1990 til 17,9 prosent i Sverige i 1992.

I Figur 14 er utviklingen for Sverige, Tyskland, USA og Japan i perioden mellom 1980 og 1999 skissert. Vi ser at det både er mye variasjon over tid og mellom land. Det antas en ganske enkel logikk: Jo større andel av BNP som går med til familiefortrengende ordninger, jo mer familiefortrengende er velferdsstaten.

Figur 14 Familiefortrengning over tid

4.3 Mellomliggende variabler

Mikrofundament er fortsatt gullstandarden, men ofte må vi begynne med mindre og lete etter empiriske mønstre som kanskje leder til teori (Achen 2002, 442).

De mellomliggende variablene i analysen er som nevnt frihet, tillit, helse, ulikhet og arbeidsdeltakelse. Informasjon om data og deskriptiv statistikk finnes i tabell 13 og 14 under. Indikatorer for frihet og tillit hentes fra World Values Survey (2009) og aggregeres ved å lage et landgjennomsnitt for hvert år. For begge variabler har vi kun data for 11 land og det er få land med mange observasjoner over tid. Friheten måles som svaret på spørsmålet: Noen mennesker føler at de har fullstendig fritt valg og kontroll over sine liv, og andre mennesker føler de ikke har noen reell innvirkning på hva som skjer med dem. Bruk skalaen til å indikere hvor stor grad av frie valg og kontroll du føler du har over hvordan livet ditt blir. Skalaen går fra 1, ikke noe i det hele tatt, til 10, veldig mye. Det er store forskjeller mellom land som Japan, som ikke har en notering over 6, og land, så ulike som, Sverige og Australia, som begge ligger mellom 7 og 8 i hele perioden. Tillit måles som svar på spørsmålet: Generelt sett, vil du si at man kan stole på folk flest eller kan man aldri være forsiktig nok?²⁹ Dette målet går fra 1-2 hvor 2 er at man aldri kan være forsiktig nok. I land som Norge og Sverige har man høy grad av tillit sammenliknet med andre land.

Helse operasjonaliseres som barnedødelighet og hentes fra Huber og medarbeideres (2004) *Comparative Welfare States Data Set*, og måles som antall døde mellom 0-1 år per 1000 barn. For denne variabelen har vi

²⁹ Generally speaking, would you say that most people can be trusted or that you can't be too careful in dealing with people?

data for 18 land. Samtlige land opplever et stort fall i barnedødeligheten fra 1960 til 2000. Et eksempel er Italia som hadde en barnedødelighet på 44 per 1000 barn mellom 0 og 1 år i 1960, et tall som i 2000 var redusert til 4,5. Ulikhet måles ofte ved hjelp av en gini-indeks, som indikerer hvor stor ulikhet det er mellom grupper innad i et land, hvor 0 står for fullstendig likhet og 1 for maksimal ulikhet. Gini-mål er det dominerende ulikhetsmålet i empirisk samfunnsforskning. Problemet med å bruke et vanlig gini-mål i denne analysen er at vi er ute etter den økonomiske ulikheten *etter* at velferdsstaten har fått virke. Av den grunn inkluderes et post gini-mål fra OECD for å ta høyde for dette. Post-ginimålet ser på den økonomiske ulikheten etter skatt og overføringer (OECD 2011). Det er kun Irland som har lavere økonomisk ulikhet i 2002 enn i 1976. Det er også store forskjeller mellom land. Mens USA har et toppunkt i 1995 med 0,35, holder Danmark seg stabilt over hele perioden på mellom 0,21 og 0,22. Den siste mellomliggende variabelen er arbeid og denne måles ved hjelp av den totale andelen av befolkningen som er i arbeid og hentes fra OECD (2011). I løpet av perioden fra 1960 til 2002 øker arbeidsdeltakelsen i nesten alle 23 land i analysen. Et unntak er Belgia som faktisk opplever en reduksjon i arbeidsstokken i perioden. Også her er det store variasjoner mellom land, hvor Spania har et gjennomsnitt på 62,5 prosent for hele perioden, mens et land som Sverige i samme tidsperiode har hatt en arbeidsdeltakelse på 81,8 prosent.

Tabell 13 Informasjon om kontrollvariabler og mellomliggende variabler

Variabel	Datakilde	Obs	År	Info
Frihet	World Values Survey	36	1981-2008	1-10, 10 er høy grad av frihet
Tillit	World Values Survey	37	1981-2008	1-2, 2 er lav tillit
Barnedødelighet	Huber m. fl. 2004	737	1960-2000	Antall død per 1000 mellom 0-1 år
Ulikhet, post-gini	OECD	72	1976-2002	Ulikhet etter skatt og overføringer, 0-1
Arbeidsdeltakelse	OECD	607	1960-2002	Arbeidsdeltakelse i prosent
BNP (log)	Penn World Table	958	1960-2002	Real BNP per cap i 2000 int. dollar
Arbeidsledighet	OECD	979	1960-2002	Andel av arbeidsstyrken ute av arbeid

4.4 Kontrollvariabler

Arbeidsledighet og økonomisk vekst er de to kontrollvariablene i analysen. Arbeidsledighet måles som andelen arbeidsledige av den totale arbeidsstyrken. Data er hentet fra OECD (2011) og vi har data for 23 land i perioden mellom 1960 til 2002. Det er kontinuerlige svingninger grunnet fluktasjoner i økonomien, men vi ser en stigende trend mot økende arbeidsledighet i de fleste land i perioden fra 1960-tallet og utover. Spania er den store avvikerer med dramatiske arbeidsledighetstall fra 1980-tallet og fram til år 2000 med en arbeidsledighetsrate på opp mot 24 prosent. Til sammenlikning er snittet for hele perioden og alle land på rundt 5 prosent. Økonomisk vekst måles som inflasjonsjustert og kjedet BNP per capita i 2000-internasjonale dollar og hentes fra Penn World Table (Heston, Summers og Aten 2006). BNP kjedes

for å unngå sammenlikningsproblemer over tid ved bruk av basis-dollar.³⁰ Det er lite sannsynlig at BNP har en lineær sammenheng med livskvalitet, i betydningen at 1000 kroner ekstra har like stor effekt for et rikt land som et fattig land. Av den grunn logtransformeres BNP, noe som også er i tråd med funn i litteraturen (Stevenson and Wolfers 2008). Alle 23 land i analysen har en økning i BNP per capita i perioden mellom 1960 og 2000.

Tabell 14 Deskriptiv statistikk: Kontrollvariabler og mellomliggende variabler

Variabel	Obs	Gj.snitt	Std.avvik	Min	Max
Frihet	36	7.08	0.70	5.47	7.98
Tillit	37	1.57	0.13	1.26	1.81
Barnedødelighet	737	12.63	7.33	3.2	43.9
BNP (log)	930	9.61	0.38	8.14	10.69
Arbeidsledighet	958	5.17	3.98	0.00	24.1
Ulikhet, post-gini	72	0.28	0.04	0.20	0.35

4.5 Data, enhet for analysen

De tre teoriene testes på 23 industrialiserte land³¹ i perioden mellom 1972 og 2002 med landår som enheter for analysen. Antall land og år som er inkludert for de ulike variablene varierer og vil kommenteres for hver analyse. Oppgaven følger Helliwell (2003) i å kombinere makrodata med individdata fra survey-undersøkelser og antar dermed at livskvalitetsnivået i en stat kan sammenlignes med det i en annen. Denne kvantitative studien vil være en form for *Most similar system design* (MSSD), hvor det som forklares er ulikheten i befolkningens livskvalitet, til tross for landenes fellestrekk (Lijphart 1975, Mill 1882 [1843], 609-13). Det som er felles for disse landene er at de er industrialiserte og demokratiske stater med høyt bruttonasjonalprodukt (Rothstein 2011, 121). Det er to grunner til at disse er valgt. Den første er fordelen med å sammenlikne epler med epler, og ikke epler og bananer. Hvis svært ulike enheter studeres kan problemet med utelatt variabelskjevhet bli stort, samtidig som reliabiliteten til surveydata synker (Achen 2002). Grunnet begrenset mengde data er det en fordel at landene har en del fellestrekk, så vi reduserer sannsynligheten for statistisk overdeterminering; altså at vi har for mange forklaringsvariable og for få enheter. Den andre årsaken er at gode data på velferdsstatsmålene ikke eksisterer utover disse landene.

³⁰ For en mer detaljert beskrivelse, se (Heston, Summers og Aten 2006).

³¹ Australia, Østerrike, Belgia, Canada, Danmark, Finland, Frankrike, Hellas, Tyskland, Irland, Island, Italia, Japan, Luxemburg, Portugal, Nederland, New Zealand, Norge, Spania, Sverige, Sveits, Storbritannia og USA.

4.6 Hvorfor kvantitativ metode?

Erfaring har vist at hver av disse tre innfallsvinkler, statistikk, økonomisk teori og matematikk, er nødvendige, men ikke i seg selv tilstrekkelige faktorer for en ordentlig forståelse for kvantitative relasjoner i moderne økonomisk liv. Det er foreningen av de tre som er kraftfull. Og det er denne foreningen som utgjør økonometri (Frisch 1933, 2). Denne studien inngår i en forskningstradisjon som ser kvantitativt på spørsmålet om hvordan makrostørrelser som økonomisk vekst og statlige institusjoner påvirker folks livskvalitet (Frey 2000). Som vi så i litteraturgjennomgangen er det fortsatt ikke enighet om hvilken velferdsstatsutforming som best bidrar til å øke befolkningens livskvalitet, og dette kan vanskelig avgjøres uten å se komparativt på spørsmålet både i tid og rom. Som vi vil diskutere mer i detalj under redegjørelsen for panelanalyse som metode, er komparativ politisk økonomi preget av at vi har få enheter med tilstrekkelig data, noe som gjør det nødvendig å tilføre ekstra observasjoner (Lijphart 1971, 1975). Dette kan gjøres på to måter. En kan enten utvide universet for analysen, ved å inkludere enheter utenfor OECD-området. Det er allerede redegjort for hvorfor dette er en problematisk strategi, ved siden av at vi mangler data for disse landene. En annen måte er å utvide analysen i tid. Tidsperspektivet muliggjør også å si noe om endring over tid. Dette gjør at vi kan øke sannsynligheten for at sammenhengen er kausal, samtidig som den kan gi interessante substansielle innsikter om hvordan velferdsstaten kan tenkes å påvirke befolkningens livskvalitet.

Når en bruker en slik mengde data, er det nødvendig med et kvantitativt design. Dette har en rekke fordeler. For det første gir det oss mulighet til å få presise estimater ut fra komplekse forhold. For det andre kan vi si noe konkret om usikkerheten forbundet med resultatene våre. Likevel er ikke kvantitativt design noen panacea og uten tvil har for mange studier på dette området kommet med bastante konklusjoner basert på det Gerring (2011, 10) omtaler som ”rotete data”. Veenhoven (2000a, 15) konkluderer etter en relativt enkel tverrsnittsundersøkelse at ”det rett og slett er slik at lykke ikke korrelerer med velferdsstat.” Til tross for gjennomførte robusthetstester er det vanskelig å si noe om de spesifikke årsaksmekanismene som virker når det kommer til så komplekse fenomener som velferdsstat og livskvalitet, og med tverrsnittsdata er det i det hele tatt spekulativt å konkludere så sterkt om uavhengig variabels direkte rolle i påvirke den avhengige. Som vi så i litteraturgjennomgangen er da også Veenhovens funn blitt imøtegått i andre studier.

Det beste vi kan gjøre som samfunnsvitere er å mobilisere så mye støtte vi kan for å overbevise om at de sammenhenger vi finner, faktisk skyldes at faktor X påvirker faktor Y, snarere enn tilfeldigheter eller spuriøse sammenhenger. Samtidig må vi utsette våre teorier for den hardeste kampen for overlevelse. Ved å teste om våre resultater står seg med ulike modellspesifikasjoner, ulike operasjonaliseringer og med ulike utvalg, vil vi kunne øke sannsynligheten for at sammenhengene våre faktisk skyldes våre forklaringsvariables effekt på det vi er ute etter å forklare, i denne oppgaven: Variasjonen i befolkningens livskvalitet mellom land og over tid.

4.7 Paneldata – for og i mot

4.7.1 Et potensielt panacea

Paneldata har de siste årene vokst til å bli den kanskje mest brukte metoden innenfor statsvitenskap og innen komparativ politisk økonomi spesielt (Beck and Katz 2011, Adolph, Butler and Wilson 2005). Paneldata er datasett med observasjoner av N enheter der hver enhet er observert to eller flere ganger (Stock and Watson 2012, 389). Paneldata lar oss fange variasjon over tid og på tvers av enheter samtidig (Beck and Katz 1995). Med paneldata slår en sammen en rekke tverrsnittsobservasjoner for flere år, noe som sammenliknet med rene tverrsnittsstudier og tidsseriestudier er attraktivt av spesielt to grunner. For det første øker det antall observasjoner og dermed frihetsgradene i analysen. Det gjør det mulig å redusere problemet som alltid har preget komparativ politisk økonomi med få enheter og mange variabler (Lijphart 1975, Stimson 1985). For det andre gir det oss muligheten til å kontrollere både for eksogene sjokk som påvirker alle landene samtidig og for utelatt variabelskjevhet som skyldes umodellerte landspesifikke variabler (Stock and Watson 2012, 389, King, Keohane and Verba 1994, 24, 30-1, Plümper, Troeger og Manov 2005, 329).

4.7.2 Sykdommer

Men paneldata kommer med sine egne problemer.³² Spesielt er det fire forhold som potensielt bryter med forutsetningene for vanlig lineær regresjon med minste kvadratsums metode (OLS). Disse er problemet med autokorrelasjon, heteroskedastiske restledd, korrelerte restledd grunnet eksogene sjokk og en kombinasjon av de to siste. Problemet med autokorrelasjon oppstår når restleddene ikke kan sies å være uavhengige hverandre. Dette er svært sannsynlig siden livskvalitetsnivået i Norge anno 2000 ikke er upåvirket av livskvalitetsnivået året før. Heteroskedastiske restledd er når restleddenes varians er ulik for ulike land. Hvis eksogene sjokk som for eksempel en finanskriser påvirker alle landene i analysen kan vi få restledd som er korrelert på tvers av enheter. Dette er alle forhold som kan gjøre at vi får både gale estimater og gale standardfeil (Beck and Katz 1995, 1996).

4.7.3 Beck og Katz-medisinen

Standardmetoden for å bote på disse problemene har vært Beck og Katz' (1995, 1996) mal (heretter B&K-metoden). I to artikler i 1995 og 1996 lanserte de en enkel løsning på problemene. Ved å inkludere panelkorrigerte robuste standardfeil kan en bote på problemet med heteroskedastiske restledd og med en lagget avhengig variabel på høyresiden av likningen blir en kvitt autokorrelasjon. For å kontrollere for både enhetsheterogenitet og eksogene sjokk inkluderes faste effekter for både land og tidsperioder, ved å gi alle land og perioder et eget konstantledd.

³² I det følgende lener oppgaven seg tungt på Wilson og Butler (2007) og Plümper og medarbeidere (2005).

Til tross for at denne metoden både er attraktiv og utbredt, bør vi ikke adoptere dette som noen standardløsning på alle problemene ved paneldataanalyse. Som både Adolph og medarbeidere (2005), Plümper og medarbeidere (2005) og Wilson og Butler (2007) viser i tre replikasjonsstudier, er resultatene med paneldata svært sensitive for ulike modellspesifikasjoner. De viser at svært få studier følger Gary Kings (1990, 11) råd om å se på hvilke konsekvenser valg av metode får for resultatene. Optimalt bør valget av modellspesifisering velges på bakgrunn av teori hvis teoriene våre er spesifikke nok.

Et fundamentalt problem med B&K-metoden, brukt ukritisk, er at den hopper over den mest grunnleggende forutsetningen for å bruke paneldataanalyse, nemlig at det er nok variasjon over tid til at det gir mening å se på observasjonene som uavhengige. Hvis det ikke er variasjon innenfor variablene og relasjonen dem imellom, vil ikke paneldata gi analysen flere frihetsgrader, men bare kunstig øke antallet observasjoner på lik linje med å dele opp en variabel i uker framfor år (Wilson and Butler 2007, 108, Shalev 2007, 229). Som redegjort for i operasjonaliseringen av variablene i avsnittene 4.1 og 4.2 er det variasjon nok innad i både variablene og i relasjonen dem imellom til at bruken av paneldataanalyse er verdt prisen vi må betale, men som vi skal se er det mer variasjon mellom land enn innad i land, noe som gjør B&K-metoden mindre egnet.

4.7.4 Medisinens bieffekter

Det er flere grunner til at B&K-metoden passer dårlig for denne analysen. For det første gjør bruken av faste effekter at man utelukker den potensielle effekten av tidsinvariante variabler fra analysen. Det er grunn til å tro at det er relativt stabile trekk ved landene som vil kunne påvirke livskvalitetsnivået (Pierson 1996, van Kersbergen 2000, 23). For det andre vil de faste effektene fange opp variasjon som skjer før startpunkt for analysen så snart avhengig variabel viser seg å variere. FE-modeller er virkelig problematiske når vi antar at selve nivået på den uavhengige variabelen har en effekt på den avhengige variabelen eller en tidsinvariant variabel eksisterer. Dette skyldes at FE-modellen fullstendig fjerner nivåeffekter. Teoretisk er det liten grunn til å tro at dette er antakelse som vil holde for denne analysen. Med en FE-modell må vi anta at hvor markeds- eller familiefortrengende velferdsstaten er i 1972 ikke har betydningen for hvilken effekt endringene i velferdsstaten i perioden mellom 1972 og 2002 har på livskvaliteten i befolkningen. Det vil si at vi antar at en endring på 5 prosentpoeng fra Japans familiefortrengningsnivå på 5 prosent i 1980 og en endring på 5 prosentpoeng fra Sverige familiefortrengningsnivå på 16 prosent har samme effekt på befolkningens livskvalitet. I FE-modellen antar vi at livskvaliteten ville vært den samme om alle verdier ble doblet eller halvert. Det er grunn til å tro at selve nivået i velferdsstaten har en egen effekt på endringene i livskvaliteten.

Uavhengig om vi tror på nivåeffekters innflytelse, vil FE-modellen risikere å både gi ineffektive og gale estimater hvis mesteparten av variasjonen i den avhengige variabelen eksisterte før tidspunktet for studien. Det er tilfelle i denne analysen hvor det er nivåforskjeller mellom land og ikke over tid som står for

mesteparten av variasjonen (Plümper, Troeger og Manov 2005, 333-4, Plümper og Troeger 2007, 125). Det har lenge vært anerkjent at FE-modellen ikke egner seg til å estimere nesten tidsinvariante variabler. Beck skriver i 2001 at ”de faste effektene vil ta opp i seg det meste av den forklarende kraften i de saktevirkende variablene ... og dermed gjøre det vanskelig for disse variablene å bli både substansielt og statistisk signifikante” (N. Beck 2001, 285). Som Plümper og Troeger (2001, 127) viser er imidlertid ikke dette det viktigste problemet. Også estimatene vil risikere å bli feilestimert på grunn av metodens ineffektivitet i møte med de saktevirkende variablene. Det er altså problematisk å bruke faste effekter i analysen.

Alternativet som er mye brukt i litteraturen er *Random Effects*-modeller (RE) eller OLS. Patek og Radcliff (2008) bruker GLS RE-modellen³³ når de analyserer WVS-data, men dette er høyst problematisk. Når de uavhengige variablene er korrelert med enhetseffektene, vil både GLS RE og OLS gi inkonsistente og skjeve resultater (Plümper og Troeger 2007). En tredje metode som er anbefalt i standard økonometribøker er Hausman-Taylor metoden, hvor instrumenter skal implementeres for å bote på skjevheten i RE-modellen (Wooldridge 2002, Stock and Watson 2012). Dette er likevel sjelden en realistisk mulighet. Som Plümper og Troeger (2007, 2011) skriver er dette som oftest kun en realitet for statistisk modellering og ikke noe som anvendte forskere kan håpe å finne: ”Det ser ut til å være et sikkert kort å argumentere for at anvendte forskere aldri vil ha et perfekt valid og, på samme tid, sterkt instrument tilgjengelig” (Plümper og Troeger 2011, 149).

4.7.5 Botemidlet

Det er to potensielle løsninger på problemet. Den ene er å bruke OLS med panelkorrigerede standardfeil for heteroskedastiske restledd og Prais-Winsten transformasjon (AR1)³⁴ for autokorrelasjon (heretter PW-modellen eller PW-regresjon). Den andre er å bruke *Fixed Effects Vector Decomposition*-modellen (heretter FEVD-modellen).

Prais-Winsten regresjon

I PW-modellen brukes en autoregressiv (AR) transformasjon for å lagge restleddet. Hensikten er å få mer effektive estimater og eliminere autokorrelasjon (Stock and Watson 2012, 644). Dette er en bedre metode for å forklare en potensiell trend i data enn å bruke en lagget avhengig variabel, som B&K-metoden foreslår. Som Plümper og medarbeidere viser er bruken av lagget avhengig variabel en problematisk og grov modellering siden den antar at alle de uavhengige variablene har lik lagstruktur ved å innføre et vektet gjennomsnitt av de uavhengige variablene på høyresiden av likningen. ”Denne antakelsen er ikke veldig overbevisende og nesten garantert feil”, som de skriver i sin artikkel (Plümper, Troeger og Manov 2005,

³³ Generalized Least Square med Random Effects brukes for å korrigere for heteroskedastiske restledd, men rapporterer kun riktige standardfeil hvis ikke de uavhengige variablene korrelerer med enhetseffektene (Stock and Watson 2012, 647-649).

³⁴ $y_{it} = a + bx_{it} + e_{it}$, hvor $e_{it} = \rho e_{it-1} + u_{it}$, u_{it} er hvit støy.

335). Samtidig kan den ikke brukes forsvarlig sammen med RE- eller FE-modeller (Woolridge 2002, 270). Dette er ikke tilfelle med PW-modellen. Denne er bedre egnet hvis målet er å fange ikke bare tverrsnittsvariasjon og endringer på tvers av land, men også gjennomsnittlige nivåendringer. Dette skyldes at den ikke tar opp i seg så mye av tidsseriedynamikken som B&K-metoden (Plümper, Troeger og Manov 2005, 343).

Denne oppgaven følger derfor Huber og Stephens (2001, 64-5) og bruker PW-modellen som en grunnmodell i analysen. En svakhet er at den ikke kontrollerer for utelatt variabelskjevhet og at den risikerer å forklare variasjonen i livskvalitet som eksisterte før 1972 med variansen til gjennomsnittet for de uavhengige variablene i perioden mellom 1972 og 2002. Vi må derfor anta at de som har størst vekst i livskvalitet i denne perioden også hadde det i den foregående perioden (Plümper, Troeger og Manov 2005, 332).

FEVD-modellen

En måte å unnslipe dilemmaet mellom å enten å risikere utelatt variabelskjevhet (ved GLS RE og OLS) eller risikere skjeve og usikre estimater for de saktevirkende uavhengige variablene i analysen (FE-modellen) er å bruke en FEVD-modell. Modellen har tre steg. Første steg regner ut enhetseffekten til hvert land i analysen. Andre steg deler enhetseffekten i en forklart og en uforklart del ved å kjøre en regresjonsanalyse på enhetseffekten på de saktevirkende og/eller tidsinvariante uavhengige variablene i originalmodellen. I tredje steg foretas en OLS-estimering av grunnmodellen ved å inkludere alle tidsvariante variabler, de tidsinvariante variablene, de saktevirkende variablene og de ikke-forklarte delene av FE-vektoren. Denne modellen er spesielt hensiktsmessig for analyser hvor det er mer variasjon mellom land enn innad i land, hvor forklart varians er liten og når det er liten korrelasjon mellom de tidsinvariante og saktevirkende variablene og enhetseffekten (Plümper og Troeger 2007, 125).

Det er gode grunner for at FEVD-modellen passer godt for denne analysen. Det er henholdsvis 2,7 og 2,9 ganger mer variasjon mellom land enn innad i land for sjenerøsitetsindeksen og andelen familiefortrengende velferdsordninger som andel av BNP (totalsum).³⁵ Det er også sjelden slike makroanalyser som denne forklarer mer enn rundt 10 prosent av variasjonen i folks livskvalitet, grunnet den store effekten av gener og mikroforhold, som i stor grad er uavhengig av institusjonelle strukturer (Lyubomirsky 2008). Med gjennomsnittsmål som i denne analysen blir forklart varians noe høyere, men R^2 i grunnmodellene i denne analysen ligger på mellom 13 og 26 prosent. I Monte Carlo-simuleringer har Plümper og Troeger (2007, 2011) vist at FEVD-modellen kan fungere som en mellomløsning mellom RE-modeller og OLS på den ene siden og FE-modellen på den annen, siden den både estimerer saktevirkende variabler, samt kontrollerer for utelatt variabelskjevhet. Den er mer effektiv enn FE-modellen hvis ratioen for variasjon mellom land og innad i land er større 1,7, noe den er for variablene i denne oppgaven.

³⁵ Se Appendix

5 Resultater

Gangen i analysen vil bli som følger: Først testes sammenhengen mellom livskvalitet med en Prais-Winsten regresjon med AR1-korreksjon (PW-modell). Denne er egnet til å si noe om nivåssammenhengene. Deretter kontrolleres det for utelatt variabelskjevhet ved hjelp av *Fixed Effects Vector Decomposition* (FEVD-modellen). En PW-modell med faste effekter (FE-modellen) vil brukes som robusthetstest for resultatene. Deretter testes de konkrete hypotesene, framsatt i teoridelen, ved å studere sammenhengen mellom de ulike velferdsordningene og befolkningens livskvalitet. Til slutt testes sammenhengen mellom velferdsstaten og de mellomliggende variablene.

På aggregert nivå finner vi mest støtte for den sosialdemokratiske teorien. Både en markedsfortrengende og en familiefortrengende velferdsstat henger positivt sammen med befolkningens livskvalitet, kontrollert for arbeidsledighet og økonomisk vekst. Denne sammenhengen er robust både i PW- og FEVD-modellen og for begge de avhengige variablene. Når de enkelte hypotesene testes må analysen anses for å være mer eksplorerende. For noen variabler har vi få observasjoner og kan kun si noe tentativt om sammenhengen, andre ganger finner vi mer robuste resultater. Dette er nybrottsarbeid, så her legges en grunnmur for senere forskning å bygge på.

Når velferdsstatmålene disaggregeres kan vi teste om det er universelle eller behovsprøvde ordninger som er positive for befolkningens livskvalitet. Det tillater oss også å si om det er de universelle eller de sjenerøse velferdsordningene som forklarer sammenhengen. På disaggregert nivå finner vi ingen støtte for den nyliberale og konservative teorien om at behovsprøvde velferdsordninger er mer positivt for befolkningens livskvalitet enn universelle. Tvert i mot har både universell arbeidsledighetstrygd og sykeforsikring en positiv sammenheng med livskvalitet. I den siste analysen, hvor velferdsstatens sammenheng med de ulike mellomliggende variablene testes, finner vi også overveldende mest støtte for den sosialdemokratiske teorien og dens hypoteser. Den markedsfortrengende velferdsstaten virker positivt på tilliten og en lavere ulikhet. Det er også noe støtte for at den potensielt kan virke ved å øke folks levestandard. Den familiefortrengende velferdsstaten virker positivt gjennom en positiv sammenheng med frihet, tillit, helse og ulikhet.

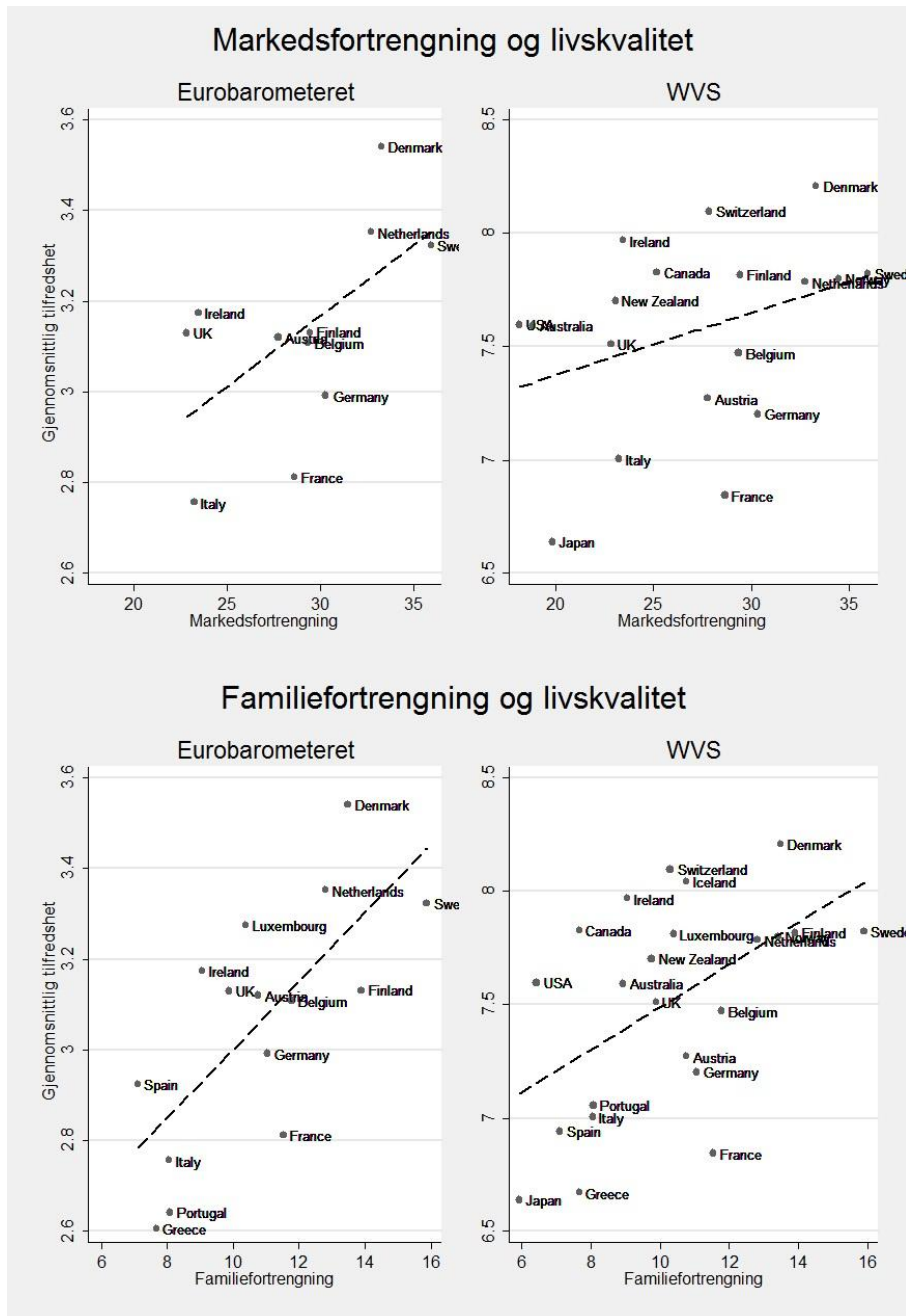
5.1 Hva er sammenhengen?

5.1.1 Prais-Winsten regresjon

For å få en følelse av data illustreres sammenhengen mellom velferdsstaten og livskvalitet grafisk. I Figur 15 presenteres den bivarierte sammenhengen mellom gjennomsnittlig velferdsstatsnivå over tid for hvert land og befolkningens livskvalitet. Figuren indikerer en sterk sammenheng mellom hvor markeds- og familiefortrengende velferdsstatene er, og hvor tilfreds med livet befolkningen rapporterer å være. Det er tydelig at noen land skiller seg ut ved å ha henholdsvis spesielt høy og lav livskvalitet, samtidig som det er

stor spredning – som vi så ovenfor – mellom land i hvor markeds- og familiefortrengende de er. Ikke overraskende ser vi likevel at det er mye som står uforklart. Spesielt Frankrike ser i liten grad ut til å kunne forklares av velferdsstaten.

Figur 15 Bivariat sammenheng, velferdsstat og livskvalitet

Markedsfortrengning operasjonalisert som Scruggs sjenerositetsindeks. Familiefortrengning operasjonalisert som andelen BNP som går med til fem velferdsordninger. Her er gjennomsnitt over tid for hvert brukt. Øverst: Sammenhengen mellom markedsfortrengning og livskvalitet (1972-2002). Nederst: Sammenhengen mellom familiefortrengning og livskvalitet, for hvert land (1980-1999). På y-aksen er livskvalitet og en stigning langs aksene indikerer en økning i livskvalitet. På x-aksen er velferdsstatsvariablene og en stigning langs aksene indikerer en økning i hhv sjenerositet og utgifter. Avhengig variabel: Tilfredshet med livet, WVS og Eurobarometeret. Kilder: Scruggs, OECD, Eurobarometeret, WVS. Predikert lineær fit.

Det er grunn til å tro at noe av sammenhengen kan skyldes bakenforliggende variabler som ikke er inkludert i analysen. Vi inkluderer derfor økonomisk vekst og arbeidsledighet for å kontrollere for en antatt bakenforliggende variabel og for en bevist negativ faktor for livskvalitet., operasjonalisert som logaritmen av BNP per capita og arbeidsledighetsraten. Som redegjort for i kapittel 4 benyttes PW-modellen. For den avhengige variabelen fra WVS er det ikke nok data til at AR1-korreksjon kan brukes. For de modellene vil derfor OLS med panelkorrigerede standardfeil benyttes. Siden dette er hele universet av enheter må signifikansnivå tolkes som et heuristisk hjelpeverktøy framfor en vanlig signifikanstest. Det vil likevel si noe om styrken til effekten. Grunnmodellen inneholder kun kontrollvariablene og fungerer som referansepunkt for de to andre modellene. I tabell 16 ser vi at, i tråd med forventningene, har arbeidsledighet en signifikant negativ sammenheng med befolkningens livskvalitet. Dette endres ikke om man bruker livskvalitetsvariabelen fra WVS eller Eurobarometeret. BNP har en sterk positiv sammenheng med livskvaliteten for begge målene.

Tabell 15 Prais-Winsten og OLS-regresjon

	Grunnmodell		Modell 2		Modell 3	
	WVS	Euro	WVS	Euro	WVS	Euro
Markedsfortrengende			0.031*** (0.004)	0.017*** (0.004)		
Familiefortrengende					0.069*** (0.008)	0.031** (0.012)
Arbeidsledighetsrate	-0.031*** (0.009)	-0.013*** (0.005)	-0.0019 (0.019)	-0.011** (0.005)	-0.015 (0.014)	-0.012** (0.006)
BNP log	0.32** (0.136)	0.17* (0.090)	0.17 (0.141)	-0.074 (0.098)	0.27 (0.195)	0.22* (0.143)
Konstant	4.50*** (1.380)	1.47* (0.891)	5.03*** (1.470)	3.44*** (0.907)	4.23** (2.068)	0.68 (1.404)
Observasjoner	78	337	66	253	36	186
Antall land	23	15	18	11	19	15
R ²	0.12	0.93	0.13	0.95	0.26	0.93

* $p < 0.15$, ** $p < 0.05$, *** $p < 0.01$ Panelkorrigerede standardfeil i parantes. Euro-modellene med AR1-korreksjon. Avhengig variabel: Tilfredshet med livet, fra WVS og Eurobarometeret. Kilder: OECD, Penn World Table, Scruggs, WVS, Eurobarometeret.

I modell 2 inkluderes sjenerøsitetindeksen som mål på en markedsfortrengende velferdsstat. Vi ser av den forklarte variansen (R^2) at modellen ikke er en signifikant forbedring av grunnmodellen. Siden velferdsstat er den signifikante variabelen i analysen indikerer det at variasjonen på tvers av land i større grad forklares av velferdsstatens markedsfortrengningsgrad enn arbeidsledighetsnivået og økonomisk vekst.³⁶

Arbeidsledigheten svekkes, men er fortsatt negativ og signifikant for Eurobarometer-målet. For WVS-målet beholder BNP en positiv sammenheng, men er ikke lenger signifikant. For Eurobarometer-målet er den negativ og signifikant på 1 prosents nivå. På grunn av de motstridende resultatene skal vi være

³⁶ I to modeller med kun markeds- og familiefortrengende velferdsstat som uavhengige variabler og livskvalitet som avhengig variabel er R^2 like høy for markedsfortrengende velferdsstat (13 prosent), mens for familiefortrengende velferdsstat forklarer den 22 prosent alene. Se appendiks.

forsiktig med å konkludere, men det indikerer at velstandsnivået ikke har en så robust sammenheng med livskvalitet når vi kontrollerer for velferden som gis gjennom velferdsstaten. Av spesiell interesse for denne oppgavens problemstilling er at en markedsfortrengende velferdsstat har en positiv sammenheng med livskvaliteten i befolkningen, kontrollert for BNP og arbeidsledighet ($p < 1\%$). En intuitiv måte å tolke resultatene på er å ta de laveste og høyeste verdiene på uavhengig variabel og si hva modellen predikerer om differansen på avhengig variabel. Alt annet likt, predikerer modellen at en velferdsstat med Sveriges grad av markedsfortrengning i 1988 vil ha 40 prosent høyere gjennomsnittlig tilfredshet med livet enn et land som Japan anno 1972, kontrollert for BNP og arbeidsledighet.³⁷ Dette er en betydelig sammenheng og gir en sterk foreløpig støtte til både den konservative og den sosialdemokratiske teorien som predikerer en positiv effekt av en markedsfortrengende velferdsstat på befolkningens livskvalitet.

I modell 3 inkluderes variabelen for familiefortrengende velferdsstat. Grunnet høy kolinearitet på 83 prosent med sjenerositetsindeksen inkluderes bare utgiftsmålet i denne modellen. Denne modellen forklarer en større del av variansen i befolkningens livskvalitet. Fra grunnmodellen ser vi en økning på 14 prosentpoeng for WVS-modellen, noe som er over en dobling. Som i grunnmodellen har både arbeidsledighet og BNP henholdsvis en negativ og positiv sammenheng med befolkningens livskvalitet, og arbeidsledighetskoeffisienten holder seg fra modell 2. Modell 3 gir den sosialdemokratiske teorien ytterligere støtte. Den familiefortrengende delen av velferdsstaten har en signifikant positiv sammenheng med livskvalitet, kontrollert for BNP og arbeidsledighet ($p < 5\%$). Også dette er en substansiell sammenheng. Alt annet likt, predikerer modellen at en velferdsstat med Sveriges grad av familiefortrengning i 1992, vil ha 32 prosent høyere gjennomsnittlig tilfredshet med livet enn et land som Japan anno 1990, kontrollert for BNP og arbeidsledighet.³⁸ Dette svekker både den konservative og nyliberale teorien som predikerte en negativ sammenheng.

5.1.2 FEVD-modeller

Til tross for bruk av kontrollvariablene i foregående modell er det grunn for å sikre oss mot potensielle enhetseffekter. Det brukes derfor en FEVD-modell med begge livskvalitetsvariablene som avhengig variabel, noe som sikrer mer robuste resultater. Som redegjort for ovenfor har begge velferdsstatsvariablene mer variasjon mellom land enn de har innad. De spesifiseres derfor som invariante variabler i modellen. Både BNP og arbeidsledighet har derimot mer variasjon innad enn mellom land og holdes derfor konstant som i en vanlig FE-modell.

I modell 4 og 5 i tabell 17 ser vi at fortegnene for både arbeidsledighet og BNP beholdes fra de foregående analysene. Det er likevel kun i modell 5 med eurobarometer-målet som avhengig variabel at

³⁷ Dette gjelder for Eurobarometer-målet. Utregningen er slik: Maximum-verdien på X (43,1) – minimumsverdien på X (14,5), multipliseres med koeffisienten (0,017). Det gir 0,49. Denne divideres på differansen mellom høyeste (3,65) og laveste (2,44) observerte verdi. Det gir 40 prosent. Resultatet for WVS er tilnærmet likt med 0,89 økning på en skala fra 1 til 10, med en variasjonsbredde på 1,88 = 47 prosent.

³⁸ For Eurobarometer-målet. WVS-data indikerer en økning på 46 prosent ($p < 1\%$).

arbeidsledighetsraten er i nærheten av å være signifikant. Derimot er sammenhengen mellom en markeds- og familiefortrengende velferdsstat og befolkningens livskvalitet signifikant positiv, kontrollert for arbeidsledighet og økonomisk vekst. Resultatene for modell 4 gir ytterligere støtte til den sosialdemokratiske og konservative teorien som predikerer en positiv sammenheng mellom en markedsfortrengende velferdsstat og befolkningens livskvalitet. Denne sammenhengen støtter opp om resultatene i modell 2 ovenfor. Faktisk er sammenhengen mellom en markedsfortrengende velferdsstat og befolkningens livskvalitet sterkere i FEVD-modellen enn i OLS- og PW-modellen ovenfor. Mens PW-modellen predikerte 40 prosent høyere gjennomsnittlig tilfredsstillelse for et land med størst versus minst observert markedsfortrengning, predikerer FEVD-modellen 69 prosent høyere gjennomsnittlig tilfredsstillelse, alt annet likt og kontrollert for BNP og arbeidsledighetsraten. Dette støtter opp om tidligere funn av Pacek og Radcliff (2008a), hvor B&K-metoden og GLS RE er brukt.

Tabell 16 FEVD-modeller

	Modell 4				Modell 5			
	WVS		Euro		WVS		Euro	
Markedsfortrengende	0.031*	(0.017)	0.029**	(0.013)				
Familiefortrengende					0.072**	(0.029)	0.068**	(0.028)
Arbeidsledighetsrate	-0.011	(0.023)	-0.0063	(0.005)	-0.0095	(0.023)	-0.020**	(0.010)
BNP log	-0.037	(0.349)	0.050	(0.127)	0.050	(1.280)	0.039	(0.295)
Konstant	7.12**	(3.527)	1.85*	(1.093)	6.35	(12.747)	2.17	(2.740)
Observasjoner	66		253		36		186	

* $p < 0.15$, ** $p < 0.05$, *** $p < 0.01$. Panelkorrigerede standardfeil i parentes. FEVD-modell. Avhengig variabel: Tilfredshet med livet, fra WVS og Eurobarometeret. Kilder: OECD, Penn World Table, Scruggs, WVS, Eurobarometeret.

Funnene i modell 5 støtter opp om resultatene fra modell 3. Også her er det kun små endringer i estimatene og standardfeilene som avviker, med unntak av sammenhengen for eurobarometer-målet som har doblet seg i størrelse. Mens predikert høyere gjennomsnittlig livskvalitet for den høyeste versus laveste observasjonen i PW-modellen var 32 prosent, er den i FEVD-modellen 71 prosent, alt annet likt og kontrollert for BNP og arbeidsledighetsraten. Dette styrker igjen troen på den sosialdemokratiske teorien om at mer familiefortrengning henger positivt sammen med økt livskvalitet i befolkningen, og svekker troen på den nyliberale og konservative teorien som predikerer det motsatte.

5.1.3 Robuste resultater

For å teste hvor robuste resultatene er, prøves en rekke robusthetstester for å se om det får konsekvenser for funnene. Først kjøres en FE-modell for å se om FEVD-modellens resultater holder. Så testes resultatene for om det er noen innflytelsesrike observasjoner eller enkelte land som driver resultatene. Til slutt testes det om resultatene er sårbare for periodeeffekter.

FE-modellen

Inkluderingen av faste effekter (heretter FE-modell) har den fordel at den både reduserer faren for utelatt variabelskjevhet, samt at den ikke tvinger et konstantledd på ulike land. Den gir derfor i mange tilfeller nødvendige konservative og robuste resultater (Beck og Katz, Nuisance versus substance: Specifying and estimating time-series cross-section models 1996, Wilson and Butler 2007). Vi har riktig nok kontrollert for utelatt variabelskjevhet på en antatt mer effektiv måte med FEVD-modellen. Det er likevel hensiktsmessig å teste sammenhengen med en ytterligere modellspekifisering. I tabell 18 presenteres resultatene fra FE-modellen. Dette styrker resultatene fra FEVD-modellen og styrker troen på at resultatene skyldes sammenhenger i virkeligheten og ikke de ulike modellspekifiseringene (G. King 1990).³⁹ Både den markedsfortrengende og den familiefortrengende velferdsstatsvariabelen har en sterkt signifikant og positiv sammenheng med befolkningens livskvalitet. Alt annet likt er en 1 prosents økning i graden av markedsfortrengning forbundet med en økning i livskvalitet på 17,7 prosent innad i et land, kontrollert for arbeidsledighetsraten.⁴⁰

Tabell 17 FE-modell. Prais-Winsten regresjon.

	Modell 6		Modell 7	
	Grunnmodell	Kontroll	Grunnmodell	Kontroll
Markedsfortrengende	0.094*** (0.005)	0.097*** (0.004)		
Familiefortrengende			0.19*** (0.027)	0.21*** (0.026)
Arbeidsledighetsrate		-0.016** (0.007)		-0.023*** (0.009)
Observasjoner	256	253	186	186

* $p < 0.15$, ** $p < 0.05$, *** $p < 0.01$ Panelkorrigerede standardfeil i parantes. FE-modell med AR1-korreksjon. Kontrollert for arbeidsledighet. Avhengig variabel: Tilfredshet med livet fra Eurobarometeret. Kilder: OECD, Penn World Table, Scruggs, Eurobarometeret.

Innflytelsesrike observasjoner og land

Som nevnt i redegjørelsen for paneldata, har resultatene i tverrsnittstudier innen komparativ politisk økonomi ofte vært drevet av noen få land. Dette er ikke et problem man automatisk blir kvitt bare fordi man benytter seg av tidsvariasjon. Det er vanlig å bruke Cooks D for å teste om resultatene i analysen er drevet av innflytelsesrike observasjoner, men denne kommandoen er ikke tilgjengelig for STATAs `xtfevd`-pakke (som brukes til FEVD-modellen). Vi ekskluderer heller derfor observasjoner som avviker mer enn 2,5 standardavvik fra gjennomsnittet. Dette påvirker ikke resultatenes substans eller signifikansnivå. For å teste om resultatene avhenger av enkelte land, ekskluderes stegvis hvert enkelt land og ser om resultatene endres. I analysen med eurobarometer-målet som avhengig variabel og markedsfortrengende velferdsstat

³⁹ Når det inkluderes en kontroll for BNP i tråd med Stefansson (2008), finner vi en signifikant negativ sammenheng mellom markedsfortrengende velferdsstat og befolkningens livskvalitet og en negativ, men ikke signifikant, sammenheng mellom familiefortrengende velferdsstat og befolkningens livskvalitet. Men som Lindert (2004) og min egne analyse viser, er det ikke grunn til å tro at BNP påvirker velferdsstatens utforming for de inkluderte landene i denne perioden. Den vil derfor bidra til mer støtte enn den vil klargjøre.

⁴⁰ Sjenerositetsskalaen som går fra 1-43, gjøres om til prosent, ved å multipliseres med 2,3. Da følger det at koeffisienten også multipliseres med 2,3, noe som blir 0,226. Dette tilsvarer en prosents økning i markedsfortrengning. For å få prosentmessig effekt på livskvalitet, deles fire (skalaen) på 0,226. Det gir 17,7 prosent.

som uavhengig, er både Danmark og Italia drivere av resultatene. Når Italia og Danmark fjernes fra analysen er sammenhengen fortsatt positiv, men ikke lenger signifikant. Siden det kun er 11 land som inkluderes i denne analysen, er ikke det veldig rammende, og totalinntrykket er at sammenhengen er robust. Vi ser også at når eurobarometer-målet byttes ut til fordel for WVS-målet og vi har muligheten til å inkludere 18 land, så er ikke lenger fraværet av Danmark så utslagsgivende.⁴¹ Heller ikke fraværet av Italia får konsekvenser. Derimot gjør fraværet av Japan at effekten halveres og at den slutter å være signifikant. Dette er i tråd med resultatene i analysen siden Japan skårer lavest både på markedsfortrengende og familiefortrengende velferdsstat og dermed er predikert til å ha lave verdier også på livskvalitet – noe de har. For familiefortrengning er det ingen land, for verken Eurobarometer- eller WVS-målet, som rokker ved resultatene.

Periodeeffekt

Det kan også tenkes at sammenhengen er tilstede i noen tidsperioder, men ikke i andre. Det innføres derfor dummyer for hvert tiår i både FE- og FEVD-modellen for å kontrollere for slike periodeeffekter. Dummyvariablene påvirker ikke resultatene og sammenhengen er derfor robust for hele perioden mellom 1972 og 2002.

5.1.4 Oppsummering

På makronivå er det ingen tvil om at det er den sosialdemokratiske teorien som får mest støtte. Både den markedsfortrengende og den familiefortrengende velferdsstaten henger positivt sammen med befolkningens livskvalitet. Dette er svært robuste resultater. Den konservative teorien får begrenset støtte med en positiv effekt av den markedsfortrengende velferdsstaten, men opplever et seriøst tilbakeslag av den positive effekten av det familiefortrengende aspektet. Den nyliberale makroteorien kan sies å være falsifisert.

5.2 Hvilke velferdsordninger har betydning?

At markedsfortrengende velferdsstater har befolkninger med mer livskvalitet når vi kontrollerer for både arbeidsledighet og økonomisk vekst, er interessant, og altså stikk i strid med hva de nyliberale og konservative teoriene skulle tilsi. Men vi har enda til gode å teste de konkrete hypotesene som ble utledet i kapittel 3 og si noe om hvilke trekk ved velferdsordningene som i størst grad henger sammen med livskvaliteten. For å gjøre presentasjonen lettere framover vil det brukes FEVD-modeller der data tillater det og Eurobarometer-målet vil være den primære indikator for livskvalitet.

⁴¹ Sammenhengen er nå signifikant på 15 prosentsnivå.

5.2.1 Universalisme og svake grupper

For å kunne teste henholdsvis *den nyliberale og konservative behovsprøvingstesen, H3 og H5*, og *den sosialdemokratiske universalismetesen, H13*, disaggregeres sjenerøsitetsindeksen på de tre ulike områdene sykeforsikring, arbeidsledighetstrygd og pensjon, og deles videre inn i dekningsgraden, kvalifiseringskrav, ventetid og erstatningsraten. Både den nyliberale og konservative teorien predikerer at en universell velferdsstat vil være negativt for befolkningens livskvalitet ved å redusere frihet, tillit og være mindre effektiv enn markedet og familien i å levere tjenestene. Den sosialdemokratiske teorien predikerer på sin side at en universell velferdsstat vil øke befolkningens livskvalitet ved å øke tilliten og gi flere økt levestandard.

Sammen med kontrollvariablene inkluderes indikatorene for universalisme og sjenerøsitet i modell 6. For å isolere hvilke variabler som har mest betydning foretas en baklengs stegvis regresjonsanalyse (Larsen 2008). Til det formål brukes en FEVD-modell hvor alle variablene inkluderes i første runde, og elimineres hvis de ikke er signifikante (på 15 prosentnivå). Dette gjentas til det kun er signifikante variabler igjen, denne gang i runde 3. Da gjenstår det kun forklaringsvariabler som har en signifikant sammenheng med befolkningens livskvalitet. Denne prosedyren gjør at vi kan si noe om hvilke konkrete aspekter ved den markedsfortrengende velferdsstaten som i størst grad henger sammen med livskvalitet. Det er visse variabler som ikke kan inkluderes i samme analyse grunnet for høy kolinearitet. Det gjelder pensjonens erstatningsrate for individ og familie og minstepensjonens erstatningsrate for både familie og individ. Vi dropper derfor begge familieerstatningsratene. Samtlige variabler, med unntak av erstatningsraten til arbeidsledighetstrygden har større variasjon mellom land enn innad i land og de inkluderes derfor som invariante i modellen.⁴²

Universalismen seirer

I runde 3 er ingen av kontrollvariablene signifikante, mens ulike aspekter ved alle tre delene av den markedsfortrengende velferdsstaten har en signifikant positiv sammenheng. Noen av disse er substansielt marginale. De som derimot har en substansiell og signifikant effekt er dekningsgraden til arbeidsledighetstrygden. Dette støtter *den sosialdemokratiske universalismetesen, H12*. Dekningsgraden sier, som redegjort for, noe om hvor mange som har krav på ordningene. Jo flere som dekkes av arbeidsledighetstrygd, jo høyere livskvalitet.⁴³ Alt annet likt, predikerer modellen at et land som sikrer arbeidsledighetstrygd til alle arbeidstakere vil ha 85 prosent høyere gjennomsnittlig livskvalitet enn et land som kun gir 16 prosent av arbeidstakerne trygd, kontrollert for BNP og arbeidsledighetsraten ($p < 1\%$). De positive funnene kan forklares av at arbeidsledighet rammer folk svært hardt. Ordningene kan forventes å dempe den negative effekten av en høyere arbeidsledighetsrate, som predikert av *den sosialdemokratiske levestandardtesen, H11*, og *universalismetesen, H12*. De tesene antar en dempende effekt av

⁴² I appendikset presenteres resultatene fra analysen.

⁴³ Avhengig variabel er fra Eurobarometeret.

ordningene ved at folk kan opprettholde levestandarden ved fravær fra arbeidsmarkedet. Det kan også virke trygghets- og tillitsskapende ved at de som står i risikozonen og ser en økning i arbeidsledighetsraten som en trussel mot egen sysselsetting vil være mindre redde, som vist av Strandh (2001) og Sjöberg (2010). Dette kan stå som en mulig forklaring på tidligere studier med velgerdata, hvor det ble funnet mindre forskjeller i tilfredshet med livet mellom de i arbeid og de arbeidsledige i land med velferdsstater med mer utviklede sosiale rettigheter (Lapinski, et al. 1998, 18-20).

Svake grupper

Også sjenerøsiteten til velferdsordningene har en positiv sammenheng med befolkningens livskvalitet. Antallet dager man må vente før man mottar sykeforsikring har en negativ sammenheng. Jo flere ventedager uten lønn, jo mer reduseres befolkningens livskvalitet. Alt annet likt predikerer modellen at et land med 18 ventedager vil ha et gjennomsnittlig livskvalitetsnivå som er 28 prosent lavere enn et land, som Norge, uten ventedager, kontrollert for BNP og arbeidsledighetsraten ($p < 5\%$). For pensjonsordningene ser vi derimot en ikke entydig sammenheng. En økning i erstatningsraten til minstepensjonen henger positivt sammen med befolkningens livskvalitet ($p < 5\%$). Modellen predikerer at et land, hvor forholdet mellom minstepensjonisters overføringer er 56 prosent av gjennomsnittlig arbeiderlønn, vil ha 36 prosent høyere livskvalitet enn et land, som Japan i 1973, hvor minstepensjonen kun utgjør 5 prosent av arbeiderlønnen, alt annet likt og kontrollert for BNP og arbeidsledighetsraten. En høy erstatningsrate for en standardpensjon ser derimot ut til å henge negativt sammen med befolkningens livskvalitet ($p < 15\%$). En mulig forklaring er at standardpensjonens erstatningsrate ikke bidrar til å mette de grunnleggende behov og at utbetalingene ikke dermed har en sterk effekt. Esping-Andersen (2009) viser at pensjonister har det økonomisk komfortabelt sammenliknet med nye risikogrupper som alenemødre og unge i et usikkert arbeidsmarked. Det er også grunn til å tro at ordningene fungerer lite omfordelende. Sjenerøse erstatningsrater gir mye til de som allerede har bidratt mye og er derfor forventet å ha relativt mye å rutte med. Sjenerøse minstepensjoner er derimot rettet inn mot å dekke grunnleggende behov for de som ikke har mye fra før. Det vil derfor antas å ha en sterkere effekt på befolkningens livskvalitet, noe som finner støtte i de tilgjengelige data.

Det er ingen støtte for *den nyliberale* og *den konservative behovsprøvingsteser*, H3 og H5, hvor universelle velferdsordninger antas å ha en negativ effekt på befolkningens livskvalitet. Det støtter derimot *den sosialdemokratiske universalismeteser*, H13. At en sjenerøs pensjonsordning svekker også troen på *den konservative statusbevaringsteser*, H6, som antar at høye erstatningsrater virker statusbevarende og dermed tillitsskapende.

5.2.2 Intervensjon eller frigjøring?

For å studere sammenhengen mellom de ulike aspektene ved en familiefortrengende velferdsstat og befolkningens livskvalitet foretas en liknende baklengs, stegvis regresjonsmodell som ovenfor. Alle

variablene har mer variasjon mellom land enn innad i land og inkluderes derfor som invariante i FEVD-modellen. Vi følger samme prosedyre, men her trengs det bare to runder og det er kun to variabler som er signifikante i begge runder. Kun utgifter til arbeidsmarkedsaktiviseringstiltak og uføre har en signifikant positiv sammenheng med befolkningens livskvalitet. Dette betyr ikke nødvendigvis at ikke de andre variablene kan tenkes å påvirke befolkningens livskvalitet, men at de ikke har en særegen effekt som er sterk nok til å vises i resultatene. For eksempel deler de uavhengige variablene en del varians, noe som vil kastes ut i en slik analyse (Kennedy 2009, 194). Som ovenfor er ingen av kontrollvariablene signifikante.

Arbeidsmarkedsaktiviseringstiltakenes sammenheng med livskvalitet gir støtte til den sosialdemokratiske teorien om at en familiefortrengende velferdsstat, som gir folk ressurser til å hjelpe seg selv i arbeidsmarkedet, påvirker livskvaliteten positivt. Alt annet likt predikerer modellen at et land som bruker 3 prosent av BNP på arbeidsmarkedsaktiviseringstiltak vil ha 60 prosent høyere livskvalitet i befolkningen enn et land som ikke bruker noe, kontrollert for BNP og arbeidsledighetsraten ($p < 5\%$). Armingeon (2007, 928) viser at arbeidsmarkedsaktiviseringstiltak ikke nødvendigvis er effektive til å få folk tilbake i arbeid, men at de kan virke ved å gi trygghet og øke tilliten i samfunnet. Dette gir støtte til *den sosialdemokratiske frigjøringsesen, H15*. En mulig forklaring på at uføreutgifter henger positivt sammen med livskvalitet, er at velferdsstaten her virker gjennom en *levestandardeffekt* (Næss 2011c). Det kan samtidig virke frigjørende for de pårørende.

De som mottar disse ordningene er folk som ikke har muligheten til å bidra og derfor en målgruppe for samtlige tre teorier. Det skal bemerkes at denne effekten bare er signifikant på 15 prosents nivå. Heller ikke denne analysen gir støtte til verken den nyliberale eller den konservative teorien om at en velferdsstat som fortrenger familien reduserer befolkningens livskvalitet. Ingen av de disaggregerte utgiftsmålene henger negativt sammen med befolkningens livskvalitet, kontrollert for BNP og arbeidsledighet.

Tabell 18 Baklengs, stegvis FEVD-modell. Disaggregerte utgifter på livskvalitet

	Modell 9	
Arbeidsledighet log	-0.12	(0.085)
BNP log	0.085	(0.321)
Aktiviseringstiltak	0.25**	(0.097)
Log uføreutg	0.37*	(0.215)
Konstant	1.78	(3.060)
Observasjoner	186	

* $p < 0.15$, ** $p < 0.05$, *** $p < 0.01$ Panelkorrigerede standardfeil i parentes. Avhengig variabel: Tilfredshet med livet, fra Eurobarometeret. Kilder: OECD, Penn World Table, Eurobarometeret.

5.2.3 Oppsummering

I den disaggregerte analysen gjentas mønsteret fra den aggregerte analysen ovenfor. Det er den sosialdemokratiske teorien som får klart mest støtte. Den markedsfortrengende velferdsstaten henger positivt sammen med befolkningens livskvalitet, både gjennom universelle og sjenerøse ordninger. Det er ingen støtte for den nyliberale og den konservative tesen om at en behovsprøvd velferdsstat vil påvirke befolkningens livskvalitet positivt. Det er også begrenset støtte for den konservative teorien om at det er de statusbevarende velferdsstatene som virker positivt for folks livskvalitet. Den primære indikator for statusbevaring og sjenerøsitet, erstatningsraten, har ingen signifikant positiv sammenheng verken for arbeidsledighetstrygden, sykeforsikringen eller pensjon. Derimot er mer sjenerøse minstepensjoner positivt for folks livskvalitet.

Et mønster i data, er at det er velferdsstatens beskyttelse av svake grupper som har en positiv effekt på folks livskvalitet. Høyere relative inntekter for minstepensjonister, arbeidsmarkedsaktiviseringstiltak for de som trenger hjelp til å komme inn på arbeidsmarkedet, sjenerøs uføretrygd, er alle ordninger som treffer de svakere grupper. Sjenerøse pensjoner, arbeidsledighetstrygd og sykeforsikring, og overføringer til barnefamilier, er ordninger som treffer husstander som er innenfor arbeidslivet. Ingen av disse henger positivt sammen med livskvalitet. En mulig forklaring på dette mønsteret er at ordninger som treffer det såkalte utenforskapet (Fløtten, et al. 2011), er mer effektive til å tilfredsstille grunnleggende behov og dermed gir høyere livskvalitet. Det kan også være at det å gi utenforskapet mer å rutte med kan ha positive ringvirkninger utover mottakerne. Et eksempel er familien som i fraværet av overføringer av staten må bidra mye for å hjelpe et familiemedlem som ikke lenger har mulighet til å jobbe. Tilstedeværelsen av arbeidsmarkedsaktiviseringstiltak kan også virke betryggende på de som er i usikre jobber.

Det å hjelpe utenforskapet er noe alle teoriene ønsker og ser som positivt for folks livskvalitet. Der de er ulike er på hvilke ordninger som best bidrar til dette med færrest negative bieffekter. Den nyliberale og den konservative teorien foretrekker behovsprøvd ordninger, mens den sosialdemokratiske teorien foretrekker universelle velferdsordninger. Det er definitivt mest støtte for den sosialdemokratiske teorien i data. Denne studien gir støtte til den sosialdemokratiske teorien. Det er universalismen og ikke sjenerøsiteten i ordningene som viser seg å henge sammen med livskvalitet.

En mulig forklaring er at Korpi og Palmes (1988) omfordelingsparadoks er i spill og at det påvirker folks livskvalitet positivt. De påviser i en studie at det er universelle, og ikke behovsprøvd, velferdsstater som i størst grad virker omfordelende. Disse funnene er bekreftet i andre studier (Mahler & Jesuit, 2006). Mens behovsprøvd ordninger blir fattige ordninger for de fattige, omfavner universelle ordninger alle grupper og må derfor holde høyere kvalitet og være mer sjenerøse (Rothstein 1998, 144-9). Akkurat denne mekanismen er likevel ikke noe som testes direkte i denne analysen, og må etterlates til senere studier.

5.3 Velferdsstatens mekanismer

Vi har nå både sett på den overordnede sammenheng mellom en markeds- og familiefortrengende velferdsstat og befolkningens livskvalitet, samt studert hvilke ordninger som henger sterkest sammen med livskvaliteten. Hittil er det den sosialdemokratiske teorien som har overveldende mest støtte. Den nyliberale og konservative teorien har enten blitt falsifisert eller ikke funnet støtte for. Dette støtter dermed opp om, og gir mer kjøtt på beina til, tidligere funn fra Radcliff (2001) og Pacek og Radcliff (2008a, 2008b). Derimot er Veenhoven (2000a), Bjørnskov (2007, 2008) og Stefanssons (2008) resultater trukket i tvil. Både Veenhoven og Bjørnskov studerer flere land, så det er en mulighet at de ulike konklusjonene skyldes dette. En annen forklaring er at deres bruk av aggregerte utgiftsvariabler som proxy for velferdsstaten kan gi gale resultater, som redegjort for i kapittel 4.

Det er ingen tidligere studier denne forfatteren er kjent med, som har forsøkt å teste konkrete mekanismer som kan forklare sammenhengen mellom velferdsstat og livskvalitet. Det er til det steg denne oppgaven går nå. I kapittel 3 ble fem potensielle mellomliggende variabler lansert, nemlig frihet, tillit, helse, arbeid og likhet. Å se hvordan velferdsstaten henger sammen med disse kan antyde noe om hvordan den påvirker befolkningens livskvalitet. Grunnet få observasjoner er det flere analyser hvor verken FEVD- eller FE-modellen kan brukes. I de tilfeller vil Prais-Winsten regresjon med AR1-korreksjon benyttes. Der også det feiler, vil OLS med panelkorrigerede standardfeil brukes. Det siste tilfellet er problematisk siden restleddene er autokorrelerte. Da underrapporteres restleddets reelle varians, noe som lettere gir signifikante resultater. Estimaterne fra OLS-analysene må derfor anses som høyst tentative. En annen grunn til varsomhet er at det er grunn til å tro at det er en svært kompleks årsakssammenheng mellom velferdsstaten, dens mellomliggende variabler og livskvalitet. De mellomliggende variablene som arbeidsdeltakelse, frihet og tillit er antatt å påvirke hverandre. Dette er sammenhenger som det er utenfor denne oppgavens rekkevidde å få studert i sin fulle bredde.

5.3.1 Markedsfortrengende velferdsstat

Velstand, likhet og tillit

En markedsfortrengende velferdsstat henger signifikant sammen med både graden av ulikhet (modell 14) og tillitsnivået i befolkningen (modell 11). Den negative sammenhengen med ulikheten i samfunnet er i tråd med *den sosialdemokratiske likhetstesens*, H13a, som predikerer at en markedsfortrengende velferdsstat vil redusere ulikhetene i samfunnet. Går vi fra landet med det laveste til det høyeste nivået på ulikhet vil vi, alt annet likt, forvente 15 prosent høyere gjennomsnittlig livskvalitet, kontrollert for arbeidsledighet og BNP ($p < 15\%$). Denne sammenhengen er robust også for et alternativt postgini-mål fra *Luxembourg Income Study* (2012).⁴⁴ Også befolkningens generelle tillit henger positivt sammen med en markedsfortrengende velferdsstat, kontrollert for økonomisk vekst og arbeidsledighet, slik både *den sosialdemokratiske universalismetesens*, h12, og *den konservative statusbevaringstesens*, H6, predikerte. Alt annet likt predikerer modellen at et land med høyest grad av markedsfortrengning i datasettet vil ha 42 prosent høyere livskvalitetsnivå enn den minst markedsfortrengende velferdsstaten, kontrollert for BNP og arbeidsledighetsraten ($p < 5\%$). Det er ikke noe i disse resultatene som indikerer noe om det er de universelle velferdsordningene eller om det er de sjenerøse erstatningsratene som har en effekt på tilliten. Det vil gjøre et forsøk på å skille ut noen av disse sammenhengene nedenfor.

Tabell 19 Markedsfortrengning og frihet, tillit, arbeid, ulikhet og BNP

	M10 Frihet	M11 Ikke tillit	M12 Arbeid	M13 Ulikhet	M14 BNP
Markedsfortrengende	0.014 (0.014)	-0.012** (0.005)	0.17 (0.214)	-0.0053*** (0.001)	0.011* (0.007)
Arbeidsledighetsrate	0.071 (0.052)	0.0086 (0.013)		0.0030* (0.002)	0.018*** (0.004)
BNP log	1.68*** (0.473)	-0.099 (0.166)	9.48** (4.116)	0.067*** (0.024)	
Konstant	-10.6** (4.963)	2.79* (1.708)	-26.3 (39.877)	-0.27 (0.242)	9.45*** (0.182)
Observasjoner	30	31	455	72	569

* $p < 0.15$, ** $p < 0.05$, *** $p < 0.01$ Panelkorrigerede standardfeil i parentes. Frihet er OLS med panelkorrigerede standardfeil. De andre er FEVD-modeller. Avhengig variabel: Tilfredshet med livet, fra Eurobarometeret. Kilder: OECD, Penn World Table, Scruggs, WVS, Eurobarometeret.

Levestandardtesen

En markedsfortrengende velferdsstat henger også positivt sammen med frihet og arbeidsdeltakelse. Dette gir støtte til den sosialdemokratiske teorien, men ingen av disse effektene er signifikante. Den manglende negative sammenhengen mellom en markedsfortrengende velferdsstat og arbeidsdeltakelsen i befolkningen svekker troen på *den nyliberale levestandardtesen*, H2, som predikerer at en markedsfortrengende velferdsstat fører til lavere arbeidsdeltakelse. Dette antas å virke ved både å redusere effektiviteten i markedsøkonomien og dermed redusere antallet arbeidsplasser og ved at velferdsordningene ville svekke insentivene for å jobbe.

⁴⁴ Se Appendix

Det kan hende at *den nyliberale levestandardtesen*, H2, holder, og at en markedsfortrengende velferdsstat reduserer befolkningens levestandard. Det er to måter å teste dette på. En slik antakelse gir følgende to hypoteser: Det burde være en negativ sammenheng mellom velferdsstat og BNP og det bør være en negativ eller ingen sammenheng mellom BNP og ulikhet. Alt annet likt, hvis BNP reduseres kan vi forvente at levestandarden går ned. Det samme kan forventes ved økt ulikhet. I modell 14 finner vi en negativ sammenheng mellom BNP og ulikhet, kontrollert for markedsfortrengning og arbeidsledighet. Det indikerer at en vekstøkning ikke kommer alle til gode i like stor grad. Dette støtter opp om tidligere funn av Kenworthy (2011, kap. 2) som viser at økonomisk vekst virker bra for de dårligst stilte, men kun når velferdsordninger allokere ressurser til dem.

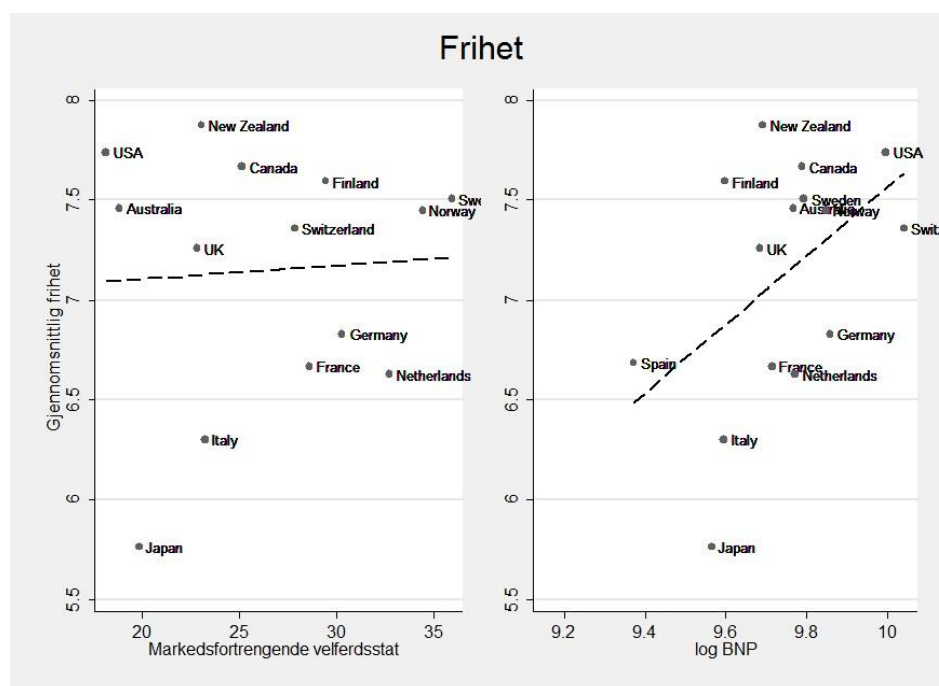
For å teste sammenhengen mellom markedsfortrengning og BNP kjøres tre modeller, en PW, FE- og en FEVD-modell, med BNP som avhengig variabel, markedsfortrengende velferdsstat som forklaringsvariabel og arbeidsledighet som kontroll. Resultatene fra FEVD-modellen er inkludert i tabell 20.⁴⁵ Det er ingen av modellene som støtter den nyliberale tesen. Tvert i mot ser vi at en markedsfortrengende velferdsstat henger positivt sammen med både velstandsnivået (PW-modellen) og veksten i økonomien (FE-modellen). Sammenhengen er også til stede i FEVD-modellen. Dette er en effekt som ikke bare skyldes nivåforskjeller mellom land og dermed kan tilskrives andre bakenforliggende faktorer. Sammen holder seg i modellen med faste effekter hvor vi kun ser på nivåendringer. Det er likevel nødvendig å ta et forbehold. Det er vanskelig å skille mellom årsak og virkning. En alternativ forklaring er at årsaksmekanismen går den andre veien; at økonomisk vekst gjør det mulig å utvide velferdsstaten. Denne antakelsen finner likevel lite støtte i litteraturen, som ikke finner noen entydig sammenheng mellom økonomisk vekst og større velferdsstater. I en gjennomgang av velferdsstatens historiske utvikling konkluderer Peter Lindert (2004, 29) med at ”netto nasjonal kostnad ved velferdsstaten, og for skattene som finansierer dem, er null.” Det er altså ingen støtte for *den nyliberale levestandardtesen*, H2.

⁴⁵ Resultatene for PW- (modell 15) og FE-modellen (modell 16) finnes i appendikset.

Frihetstesen

Det lave antallet observasjoner for frihet gjør at vi står i fare for å begå en type II-feil, at vi feilaktig avviser en korrekt hypotese. Dette kan likevel ikke forklare den manglende effekten av barnedødelighet og arbeidsdeltakelse da det er mange flere observasjoner som står bak de analysene. Det er videre verdt å merke seg at BNP henger signifikant sammen med både folks selvopplevde frihet og arbeidsdeltakelse. Ved nærmere inspeksjon er det lite som tyder på at vi begår en type II-feil. I Figur 16 illustreres den bivariate sammenhengen mellom BNP og markedsfortrengende velferdsstat på den ene siden og frihet på den annen. Her ser vi en tydelig sammenheng mellom BNP og frihet, men ingen slik sammenheng mellom markedsfortrengende velferdsstat og frihet. Det ser riktig nok ut til at sammenhengen mellom BNP og frihet hviler tungt på tilstedeværelsen av Spania og Japan i datasettet. Sammenhengen holder seg likevel, både når vi fjerner landene fra analysen. Vi finner dermed ingen støtte for *den sosialdemokratiske frihetstesen*, H10. En mer markedsfortrengende velferdsstat ser ikke ut til å øke folks frihet. Resultatene svekker også troen på *den nyliberale frihetstesen*, H1, som predikerer en negativ effekt på frihet av en markedsfortrengende velferdsstat. Totalt ser det ut til at data støtter *den sosialdemokratiske universalisme- og likhetstesen*, H12 og H13a. Det er ingen støtte i data for verken *den nyliberale frihets- og levestandardtesen*, H1 og H2.

Figur 16 Bivariat sammenheng, markedsfortrengning, BNP og frihet

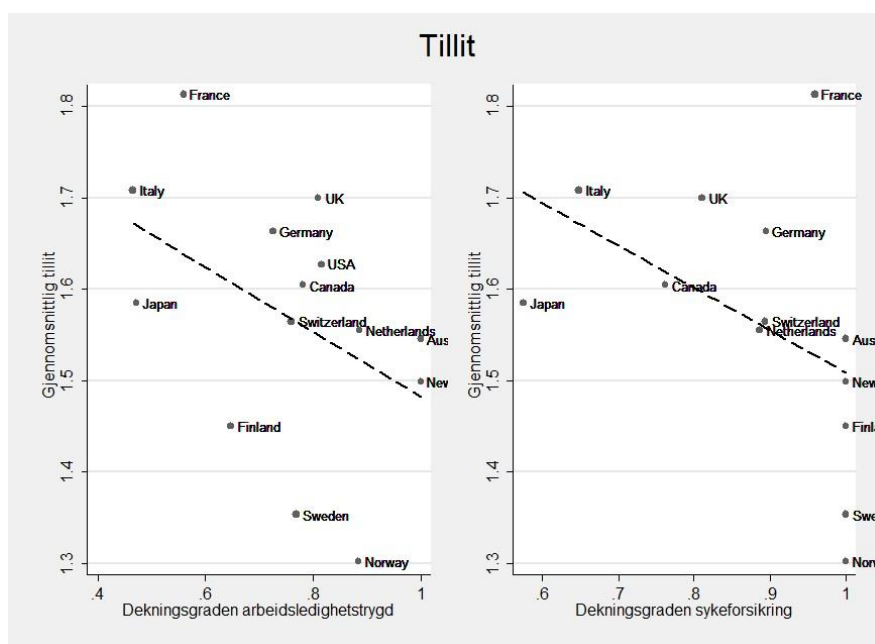

Gjennomsnittsverdier over tid for hvert land, både uavhengig og avhengig variabel. Markedsfortrengning operasjonaliseres som Scruggs sjenerositetsindeks. Til venstre: Markedsfortrengning og frihet (1981-2002). Til høyre: Log BNP og frihet (1981-2002). En stigning langs y-aksen indikerer en økning i befolkningens frihet. X-aksen indikerer henholdsvis en økning i markedsfortrengning og log BNP. Avhengig variabel: Selvopplevd frihet på en skala fra 1-10 fra WVS. Kilder: Scruggs, World Penn Table, WVS. Predikert lineær fit.

Tillitstesen

For å avgjøre om det er *den konservative statusbevaringstesen*, H6, eller *den sosialdemokratiske universalisme- eller likhetstesen*, H12 og H13a, som forklarer den positive sammenhengen mellom en markedsfortrengende velferdsstat og tillit, skulle vi hatt mer tilgjengelig data. Totalt er det bare 37 observasjoner fordelt på 15 land, noe som gjør at vi har svært ubalanserte paneler og gjør det vanskelig å avgjøre hvilke spesifikke ordninger eller aspekter ved den markedsfortrengende velferdsstaten som driver sammenhengen. Det vil likevel gjøres to forsøk på å gi en tentativ vurdering av om det er det universelle eller sjenerøse elementet av velferdsstaten som hovedsakelig driver tilliten. Først benyttes FEVD-modellen til å avgjøre om det er dekningsgraden, kvalifiseringskrav, venteperiode, lengde på ordningene eller erstatningsraten som signifikant henger sammen med tillit. Dette er en hard test siden mangelen på data gjør det vanskelig å få signifikante observasjoner. Taket settes derfor på 20 prosentnivå. De variablene som består den første testen inngår så i en lineær regresjonsanalyse (OLS) hvor gjennomsnittsverdien, for hvert land over tid for hver av de ulike variablene, inngår i analysen. Resultatene presenteres i Figur 17.

Figur 17 Bivariat sammenheng, universalisme og tillit

Gjennomsnittsverdier over tid for hvert land, både uavhengig og avhengig variabel. Til venstre: Dekningsgraden for arbeidsledighetstrygd og tillit (1981-2002). Til høyre: Dekningsgraden for sykeforsikring og tillit (1981-2002). En stigning langs y-aksen indikerer en reduksjon i befolkningens tillit. X-aksen indikerer økt dekningsgrad/universalisme. Avhengig variabel: Generell tillit på en skala fra 1-2 fra WVS. Kilder: Scruggs, WVS. Predikert lineær fit.

De eneste variablene som er signifikante er arbeidsledighetstrygden og sykeforsikringens dekningsgrad. Begge disse henger positivt sammen med tillit. Dekningsgraden er andelen arbeidere som dekkes av velferdsordningene. En bør ikke overdrive resultatene vi finner i denne lille analysen, men det vi har av data indikerer at det er universalismen i den markedsfortrengende velferdsstaten som påvirker tilliten. Jo flere som dekkes, jo høyere tillit er det i befolkningen. Til tross for en tydelig sammenheng, viser Figur 17

den ikke er entydig. Spesielt Frankrike er en uteligger i analysen. Som forventet, indikerer det også andre forhold forklarer den generelle tilliten i befolkningen.

Den konservative behovsprøvingstesen, H5, predikerer at en universell velferdsstat ville fortrenge fellesskapet og dermed redusere tilliten. Samtidig predikerer *den konservative statusbevaringstesen, H6*, at en sjenerøs velferdsstat påvirker befolkningens livskvalitet positivt gjennom å øke tilliten. Ingen av tesene får støtte i denne analysen. Den gir derimot støtte til *den sosialdemokratiske universalisme- og likhetstesen, H12* og *H13a*, som predikerer en positiv tillitseffekt direkte fra de universelle ordningene og indirekte via økt grad av likhet. Som Rothstein (1998, 2010) framhever er det sannsynlig at både velferdsstaten og tillit inngår i en kausal *feedback* mekanisme, som virker gjensidig forsterkende. Kumlin og Rothstein (2005) har også i en studie av den svenske befolkningens møte med både universelle og behovsprøvde ordninger sannsynliggjort at velferdsstaten har en kausal effekt på folks tillit, kontrollert for en rekke bakenforliggende faktorer.

Tabell 20 Oppsummering av resultatene for markedsfortrengning.

Hypoteser	Teori	Resultat	Hvilke modeller
H1, Frihet	Nyliberal	Avkrefte	M10
H2, Levestandard	Nyliberal	Avkrefte	M10,13,14,15,16
H5, Behovsprøving	Konservativ	Avkrefte	M8,11
H6, Statusbevaring	Konservativ	Avkrefte	M8,11
H10, Frihet	Sosialdemokratisk	Svekket	M10
H11, Levestandard	Sosialdemokratisk	Støtte	M8
H12, Universalisme	Sosialdemokratisk	Støtte	M8,10,11
H13a, Likhet	Sosialdemokratisk	Støtte	M11,14

Oversikt over hvilke hypoteser som fikk støtte, hvilke som ikke fikk støtte og hvilke som ble avkrefte, og i hvilke modeller de ble testet.

5.3.2 Familiefortrengende velferdsstat

I tabell 22 finner vi resultatene for analysen av den familiefortrengende velferdsstatens sammenheng med de ulike mellomliggende variablene i analysen. Som i forrige analyse henger høyere BNP sammen med lavere subjektiv helse og barnedødelighet. Men nå er verken den positive sammenhengen med frihet eller den negative sammenhengen med ulikhet signifikant. Dette er ikke overraskende, de få observasjonene tatt i betraktning.

Frihet, helse, tillit og likhet

Den familiefortrengende velferdsstaten henger signifikant positivt sammen med økt frihetsfølelse i modell 17, noe som gir støtte til *den sosialdemokratiske frigjøringstesen, H16*. Det kan altså se ut til at med en økt andel av utgiftene som går med til familiefortrengende velferdsordninger, så øker frihetsfølelsen i befolkningen.

Alt annet likt, predikerer modellen at et land som bruker 15 prosent av BNP på familiefortrengende ordninger (gjennomsnittet for Sverige) vil ha en befolkning som føler seg 1,5 standardavvik (0,7) friere enn et land som kun bruker 6 prosent av BNP (gjennomsnittet for Japan), kontrollert for arbeidsledighetsraten og BNP. Dette svekker troen på *den nyliberale behovsprøvingstesen, H3*, som predikerer at en universell familiefortrengende velferdsstat ville redusere frihetsfølelsen i befolkningen. Vi har ikke mulighet til å teste denne hypotesen mer spesifikt siden det ikke foreligger et universalismemål for dette velferdsstatsaspektet. Det er likevel plausibelt å anta at en høyere andel utgifter indikerer at flere får dra nytte av dem og at ordningene faktisk fungerer familiefortrengende, som redegjort for i kapittel 2. Det er også en falsifisering av *den konservative frihetstesen, H9*, som predikerer at en familiefortrengende velferdsstat ville virke intervenserende i familiens, og individers, frihet til å bestemme over egne liv.

Tabell 21 Familiefortrengning og frihet, tillit, helse, arbeid og ulikhet

	M17 Frihet	M18 Ikke tillit	M19 Barnedødelighet	M20 Arbeid	M21 Ulikhet
Familiefortrengende	0.13*** (0.037)	-0.024*** (0.005)	-0.039** (0.018)	0.52 (0.543)	-0.012*** (0.001)
Arbeidsledighetsrate	0.0027 (0.017)	0.0093** (0.003)	-0.042** (0.016)		0.0024 (0.002)
BNP log	0.43 (0.593)	0.087 (0.138)	-1.71*** (0.440)	12.0 (12.873)	0.00038 (0.040)
Konstant	1.36 (6.505)	0.88 (1.432)	19.7*** (4.443)	-51.3 (123.252)	0.39 (0.412)
Observasjoner	14	15	261	300	37

* $p < 0.15$, ** $p < 0.05$, *** $p < 0.01$ Tillit er vanlig OLS med Huber-White robuste standardfeil. Frihet og ulikhet er OLS med panelkorrigerte standardfeil. Barnedødelighet og arbeid er FEVD-modeller. Avhengig variabel: Tilfredshet med livet, fra Eurobarometeret. Kilder: OECD, Penn World Table, Scruggs, WVS, Eurobarometeret.

Tillit- og likhetstesen

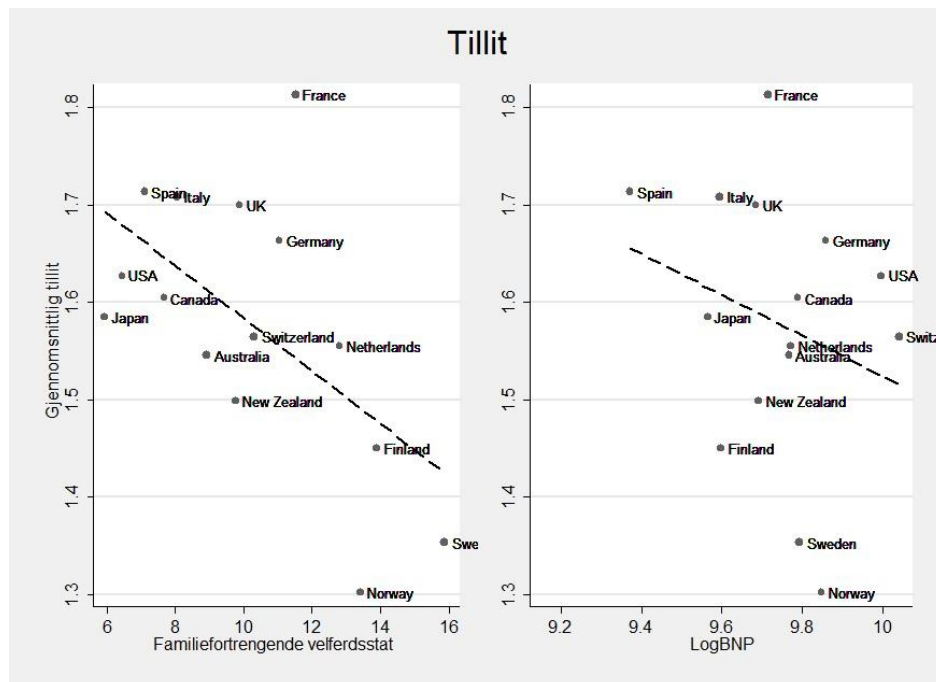
Vi ser også at den familiefortrengende velferdsstaten henger positivt sammen med økt generell tillit (modell 18) og en reduksjon i ulikhet i befolkningen (modell 21). Alt annet likt, predikerer modellen en forventet reduksjon i ulikheten på 0.1 på postgini-skalaen, kontrollert for arbeidsledighetsraten og BNP, når vi går fra det mest ulike til det likeste landet i analysen. Dette er en svært substansiell økning når variasjonen i ulikhet går fra 0.2 til 0.35.⁴⁶ Dette gir støtte til *den sosialdemokratiske likhetstesen, H13b*, som predikerer at en mer familiefortrengende velferdsstat både gir økt grad av omfordeling i samfunnet og en trygghet og tillit til at staten fanger en opp og hjelper til om en skulle miste jobben eller bli syk. Dette antas å øke tilliten ved at et likere samfunn er et mer inkluderende samfunn, hvor flere borgere inkluderes i hverandres moralske univers. Lindert (2004, 189) anser dette for å være en av de viktigste grunnene for veksten i velferdsstaten: der hvor en sto likere økonomisk følte en også en sterkere tilknytning til hverandre og var mer villig til å bidra. Også den symbolske verdien i at staten overtar noe av skyldsanerkjennelsen ved å tilby velferdsordninger når det trengs, kan øke tilliten til andre gjennom en tillit

⁴⁶ Grunnet de få observasjonene som ligger bak sammenhengen mellom familiefortrengning og tillit tolkes ikke den predikerte effekten.

til staten. Kumlin og Rothstein har i flere arbeider sannsynliggjort hvordan de politiske institusjonene i et samfunn kan ha slike tillitsgenererende effekter (Kumlin 2004, Kumlin and Rothstein 2005, Rothstein 1998, Rothstein 2011).

Her må vi likevel være forsiktige med å konkludere for bastant. Grunnet få observasjoner var det kun mulig å bruke vanlig OLS med robuste standardfeil.⁴⁷ Det gjør at vi risikerer å få signifikante sammenhenger der det ikke egentlig er noen. Den bivariate sammenhengen mellom henholdsvis familiefortrengende velferdsstat og log BNP på den ene siden og tillit på den annen er derfor illustrert i Figur 18. Ut fra visuell inspeksjon ser det ut til å være en relativt tydelig sammenheng mellom familiefortrengende velferdsstat og tillit, mens sammenhengen med økonomisk vekst ser ut til å være fraværende. Dette svekker troen på *den konservative tillitstesens*, H7, som predikerte at en familiefortrengende velferdsstat ville intervensere i familien og dermed redusere tilliten.

Figur 18 Bivariate sammenheng, familiefortrengning, økonomisk vekst og tillit.

Gjennomsnittsverdier over tid for hvert land, både uavhengig og avhengig variabel. Til venstre: Familiefortrengning (andel av BNP) og tillit (1981-2002). Til høyre: Log BNP og tillit (1981-2002). En stigning langs y-aksen indikerer en reduksjon i befolkningens tillit. X-aksen indikerer økt hhv. økt familiefortrengning og log BNP. Avhengig variabel: Generell tillit på en skala fra 1-2 fra WVS. Kilder: Scruggs, World Penn Tablem, WVS. Predikert lineær fit.

Helse- og arbeidstesen

Også *den sosialdemokratiske helsetesen*, H16, får støtte. Vi ser i modell 19 at familiefortrengning henger negativt sammen med barnedødeligheten i samfunnet.⁴⁸ Denne effekten er mindre enn de andre vi har sett, men fortsatt signifikant. Det ser ut til at velstandsnivået i samfunnet er det viktigste for å redusere

⁴⁷ Både Huber-White sandwich og clustret på land.

⁴⁸ Denne sammenhengen er robust for ulike modellspesifiseringer. Både PW-, FE- og FEVD-modellen viste en sterk negativ sammenheng.

barnedødelighet. Som en logisk konsekvens falsifiserer dette både *den nyliberale* og *konservative helsetesen*, H4, og H10, som begge predikerer at en familiefortrengende velferdsstat ville virke ineffektivt og dermed redusere helsen i befolkningen. En familiefortrengende velferdsstat ser imidlertid ikke ut til å ha noen sammenheng med hvor mange som er i arbeid (modell 20). Heller ikke i en FE-modell som kun ser på endringer over tid innad i hvert land, ser vi en sammenheng.⁴⁹ Dette er et slag for *den sosialdemokratiske arbeidsteser*, H14. I Tabell 23 er den oppsummerende tabellen fra teorikapitlet gjentatt, nå med resultater.

Tabell 22 Oppsummering av resultatene for familiefortrengning.

Hypoteser	Teori	Resultat	Hvilke modeller
H3, Behovsprøving	Nyliberal	Svekket	M8,17
H4, Helse	Nyliberal	Avkreftet	M19
H7, Tillit	Konservativ	Avkreftet	M11,18
H8, Frihet	Konservativ	Avkreftet	M17
H9, Helse	Konservativ	Avkreftet	M19
H13b, Likhet	Sosialdemokratisk	Støttet	M18,22
H14, Arbeid	Sosialdemokratisk	Svekket	M20
H15, Frigjøring	Sosialdemokratisk	Støttet	M9,17
H16, Helse	Sosialdemokratisk	Støttet	M19

Oversikt over hvilke hypoteser som fikk støtte, hvilke som ikke fikk støtte og hvilke som ble avkreftet, og i hvilke modeller de ble testet.

⁴⁹ Se modell 23 i appendiks.

5.3.3 Oppsummering

Analysen av mekanismene velferdsstaten kan tenkes å virke gjennom må anses som eksplorativ. Grunnet teoriens brede nedslagsfelt og uenighet om årsaksmekanismene ville det gitt en skjev behandling om kun noen få mekanismer skulle bli forsøkt testet. Når en skal teste 17 hypoteser er det klart at en enkel masteroppgave ikke nødvendigvis får gitt alle hypotesene så mye inspeksjon som de fortjener. Et siste problem med å teste 17 hypoteser er at det er vanskelig å oppsummere uten at det tar like stor plass som presentasjonen av resultatene. For de enkelte hypoteser vil leseren henvises til tabell 21, 23 og 25. Det er likevel en holdbar måte å gjøre det på. Innenfor rammen av en masteroppgave, har sammenhengene blitt forsøkt testet på så robust måte som mulig. Både det markeds- og familiefortrengende aspektet ved velferdsstaten har fungert som uavhengige variabler, og der analysen har lidd av for få resultater til å virkelig si noe robust om sammenhengene er det blitt nyttegjørt visuell inspeksjon. I Tabell 23 ser vi resultatet av teoriens overordnede prediksjoner om velferdsstatens sammenheng med livskvalitet.

Tabell 23 Oppsummering av resultatene for velferdsstaten

	Nyliberal		Konservativ		Sosialdemokratisk	
	pre	post	Pre	Post	Pre	post
Markedsfortrengende	Veldig negativ	Avkreftet	Ambivalent	Dels støtte	Positiv	Støtte
Familiefortrengende	Negativ	Avkreftet	Veldig negativ	Avkreftet	Veldig positiv	Støtte

Også i analysen av mekanismene får den sosialdemokratiske teorien overveldende mest støtte. Det er ingenting som støtter den nyliberale teorien, og en rekke av dens hypoteser kan sies å være avkreftet. Som vist tidligere er det ingen negativ sammenheng mellom markeds- og familiefortrengende velferdsstater, og det er heller ingen av de foreslåtte mekanismene som viser seg å holde i møte med data. Også den konservative teorien får lite støtte. Det eneste positive funnet som støtter teorien er en positiv sammenheng mellom en markedsfortrengende velferdsstat og befolkningens livskvalitet. Dette er likevel en betinget støtte. Den foreslåtte årsaksmekanismen i den konservative teorien er at en sjenerøs, markedsfortrengende velferdsstat fungerer statusbevarende og levestandardopprettholdene, noe som vil øke befolkningens livskvalitet ved å øke tilliten og friheten. Men som vi så i analysen av sammenhengen mellom de ulike aspektene ved den markedsfortrengende delen av velferdsstaten og livskvalitet, var det de universelle elementene som hadde en positiv sammenheng, ikke de sjenerøse, statusbevarende ordningene.

Et annet funn som svekker denne er at den predikerte negative effekten av markedsfortrengning på frihet og tillit, ikke er tilstede. Dette svekker troen på den konservative teoriens foreslåtte årsakssammenheng og styrker troen på at den konservative teorien kun får støtte fordi den predikerer samme resultat som den

sosialdemokratiske teorien. Den sosialdemokratiske teorien får støtte både i sin prediksjon om den overordnede sammenheng, og i sine prediksjoner om årsakssammenhengene. Universelle velferdsstater ser ut til å fungere livskvalitetsøkende ved å øke tilliten. Dette gir et mikrofundament for tidligere studier som påvist en sammenheng mellom velferdsstat og livskvalitet (Radcliff 2001, Pacek and Radcliff 2008a, 2008b, Flavin, Pacek and Radcliff 2011). Det gir også støtte til Rothsteins (2010) teoretiske drøfting av mulige årsaksmekanismer for denne sammenheng. Han mener universelle velferdsordninger er en nødvendig del av en nøytral stat som skaper tillit siden reglene er forutsigbare og ikke utsatt for skjønnsmessige vurderinger. Dette er en sammenheng som ikke tidligere er forsøkt testet.

Tabell 24 Hypotesenes antakelser om effekt på livskvalitet

Hypoteser	Teori	Velferdsstat	Antatt effekt	Resultat
H1, Frihet	Nyliberal	Marked	Negativ	Avkreftet
H2, Levestandard	Nyliberal	Marked	Negativ	Avkreftet
H3, Behovsprøving	Nyliberal	Familie	Negativ	Svekket
H4, Helse	Nyliberal	Familie	Negativ	Avkreftet
H5, Behovsprøving	Konservativ	Marked	Negativ	Avkreftet
H6, Statusbevaring	Konservativ	Marked	Positiv	Avkreftet
H7, Tillit	Konservativ	Familie	Negativ	Avkreftet
H8, Frihet	Konservativ	Familie	Negativ	Avkreftet
H9, Helse	Konservativ	Familie	Negativ	Avkreftet
H10, Frihet	Sosialdemokratisk	Marked	Positiv	Avkreftet
H11, Levestandard	Sosialdemokratisk	Marked	Positiv	Støtte
H12, Universalisme	Sosialdemokratisk	Marked	Positiv	Støtte
H13a og b, Likhhet	Sosialdemokratisk	Marked/Familie	Positiv	Støttet
H14, Arbeid	Sosialdemokratisk	Familie	Positiv	Svekket
H15, Frigjøring	Sosialdemokratisk	Familie	Positiv	Støttet
H16, Helse	Sosialdemokratisk	Familie	Positiv	Støttet

5.4 Begrensninger

Det er en rekke begrensninger ved studien det er verdt å nevne. Det første gjelder kvaliteten på data. Et av de største problemene i empirisk samfunnsforskning er den manglende forekomsten og kvaliteten på data (Normann, Rønning og Nørgaard 2009, Scruggs and Allan 2006).⁵⁰ Innenfor velferdsstatslitteraturen har det spesielt vært en mangel på institusjonelle indikatorer på velferdsstat (Scruggs 2004, 2006).⁵¹ Det er spesielt fire problemer med data det er verdt å trekke fram. De tre første gjelder målet på befolkningens subjektive livskvalitet. I denne studien er det blitt brukt et endimensjonalt mål på tilfredshet med livet. Som redegjort for i kapittel 2 er det grunn til å tro at dette ikke tilfredsstillende fanger opp den affektive komponenten i velværebegrepet. Et annet problem er å basere seg på kun ett mål. Potensielle feilkilder vil minimeres hvis man kan bruke flere ulike mål på subjektiv velvære. Slike mål er dessverre ikke tilgjengelig i dag. Her skjer det heldigvis en stor utvikling, men grunnet tidslaggen er det liten grunn til å juble for tidlig. Et tredje problem, og en mulig vei framover, er mangelen på differensiering av den avhengige variabelen. Det å se mer på fordelingen av livskvalitet i befolkningen og se på ulike gruppers livskvalitet ved ulike hendelser i livet, kan gi innsikt i interessante problemstillinger. Hvilke velferdsstater er best til å dempe den negative effekten av å miste arbeidet eller gå gjennom en skilsmisse – for de det gjelder? Her gjøres det allerede gode longitudinelle studier, men disse kan i større grad implementere velferdsstaten som interaksjonsledd i analysene (Clark, Diener, et al. 2008, Lucas 2007). Et fjerde problem gjelder operasjonaliseringen av velferdsstaten. Denne oppgaven går utover det tidligere studier har gjort ved å inkludere disaggregerte utgiftsmål for det familiefortrengende aspektet ved velferdsstaten. Som redegjort for i kapittel 2 er det likevel problemer med slike utgiftsmål. Enn så lenge mangler vi tilgjengelige institusjonsmål på denne delen av velferdsstaten.

En annen svakhet som preger slike studier, med det Gerring (2011, 10) kaller ”rotete data”, er at det er vanskelig å si noe om årsakssammenhenger. Det er gjort flere forsøk på å møte en slik kritikk. Denne oppgaven utvikler teorier om sammenhengene og trekker på livskvalitetsforskningen for å utlede konkrete hypoteser av disse. Dette sikrer at vi i større grad kan ha tro på at sammenhengene er av kausal natur. Det er også brukt FE- og FEVD-modeller som reduserer faren for utelatt variabelskjevhet. Det gjør at vi kan ha større tro på at sammenhengene ikke er spuriose.

Det er tre veier å gå videre på dette området. For det første er det ønskelig om senere studier kan gå tettere inn på færre land for å teste holdbarheten i årsakssammenhengene som antydes i denne analysen. Dette er en del av den nødvendige arbeidsdelingen i forskningen (Amenta og Hicks 2010, 120). Spesielt

⁵⁰ Det er mulig at vi står overfor en datarevolusjon, som Gary King (2009), spår i sin analyse av fremtidens statsvitenskap. Det er likevel grunn til å vente med feiringen. Spesielt innen komparativ politisk økonomi er datamengden fortsatt begrenset.

⁵¹ Unntak er den svenske databasen The Social Citizenship Indicator Program (SCIP) (Korpi og Palme 2007) og Scruggs’ (2004) sjenerøsitetssindeks. Som redegjort for i denne oppgaven er Scruggs’ sjenerøsitetssindeks kun egnet til å fange opp det markedsfortrengende aspektet ved velferdsstaten. SCIP har ikke frigjort alle sine indikatorer for offentlig bruk.

ønskelig vil det være å se på effekten av eksogene sjokk og dramatiske endringer i velferdsstaten på befolkningens livskvalitet (Gerring 2011). En annen lovende vei framover er modellering av tidsdynamikk (Beck and Katz 2011, De Boef og Keele 2008). Med paneldata har vi en enestående mulighet til å kunne bruke tidsvariasjonen til å si noe teoretisk interessant. En vanlig metode i håndteringen av paneldata har vært å kontrollere *for* trender og periodeeffekter, men da har man samtidig kontrollert *vekk* interessant variasjon. En vei videre kan være å i større grad ta i bruk denne tidsvariasjonen for å komme fram til teoretisk interessante konklusjoner.

En tredje vei vil være å vie ytterligere studier til årsaksmekanismene som er lansert i denne oppgaven. Sammenhengen mellom velferdsstat og hver av de ulike mellomliggende variablene i denne analysen fortjener et studie i seg selv. Det er grunn til å tro at de ulike mellomliggende variablene, som i denne analysen studeres separat, også vil påvirke hverandre. Å studere slike sammenhenger er et nødvendig steg videre. Det vil også være interessant å studere de ulike aspektene ved velferdsstaten, som dens grad av universalisme og sjenerøsitet, og deres påvirkning på de mellomliggende variablene. Dette er forsøksvis gjort, men bør vies grundigere studier enn det er blitt plass til i denne oppgaven. Et siste forbehold som diskutert tidligere, er verdt å gjenta. Denne oppgaven er først og fremst et bidrag til politisk teori ved at ulike teories ulike antakelser om sammenhengen mellom velferdsstat og livskvalitet testes empirisk. Studien bør få konsekvenser for de teoriene, men tilsier ikke nødvendigvis at alle land bør innføre markeds- og familiefortrengende velferdsstater i morgen. Det å finne sammenhenger i data tilsier ikke at et land i fremtiden vil få de samme positive konsekvensene ved å innføre de samme ordninger.

6 Konklusjon

Denne oppgaven har gjennomført en empirisk testing av tre dominerende politiske teories antakelser om hvilke samfunn som gjør oss lykkelige med en panelstudie på 23 industrialiserte stater innenfor OECD-området over en periode på 30 år, fra 1972 til 2002. Mer spesifikt har oppgaven analysert hvilken velferdsstatsutforming som gjør at befolkningen har det best. De tre teoriene – en nyliberal, en konservativ og en sosialdemokratisk – har ulike syn på hvilken samfunnsutforming som er den beste. Mens den nyliberale teorien antar at en minimalistisk, behovsprøvd velferdsstat er best for befolkningens livskvalitet ved å redusere statlig inngripen i menneskers liv, predikerer den konservative teorien at en velferdsstat som beskytter familien og individet mot markedet vil ha en positiv effekt. I det konservative perspektivet er en velferdsstat som tar over familien og sivilsamfunnets omsorgsoppgaver svært skadelig for befolkningens livskvalitet. Den sosialdemokratiske teorien antar på sin side en positiv sammenheng mellom en velferdsstat som gir folk et alternativ til markedet og livskvaliteten. En velferdsstat som tar over folks omsorgsbyrde ved å gi borgerne sosiale rettigheter antas å gjøre folk mer tilfredse. En universell og sjenerøs velferdsstat vil således være best for befolkningens livskvalitet.

Funnene i analysen er ganske entydige: Den sosialdemokratiske teoriens prediksjoner om en sjenerøs og universell velferdsstat får overveldende støtte i den empiriske studien. Sammenhengen mellom velferdsstaten og befolkningens livskvalitet er robust både for ulike modellspesifikasjoner; for ulike tidsperioder; for ulike land; og for ulike operasjonaliseringer. En nærmere titt på hvilke aspekter ved velferdsstaten og gjennom hvilke mekanismer den virker, gir kun empirisk støtte til den sosialdemokratiske teoriens antakelser. En stor velferdsstat henger sammen med høyere frihet, mer tillit, bedre helsetilstand, mindre ulikhet og høyere velstandsnivå.

Disse funnene får konsekvenser for tre områder: for politisk teori, for livskvalitetsforskningen og for velferdsstatsforskningen. Den empiriske testen av de ulike politiske teoriens prediksjoner gjør at nyliberalismen og konservatismen må revurdere sine antakelser om virkeligheten, og deres tilhengere og kritikere må vurdere konsekvensene av disse funnene for disse teoriene. Studien bidrar til å støtte opp om tidligere funn i livskvalitetsforskningen som har påvist en positiv sammenheng mellom velferdsstat og livskvalitet (Radcliff 2001, Patek and Radcliff, *Assessing the Welfare State: The Politics of Happiness* 2008a, Patek and Radcliff, *Welfare policy and subjective well-being* 2008b, Flavin, Patek and Radcliff 2011), og svekker andre (Veenhoven 2000a, Bjørnskov, Freher and Fischer 2007, 2008). Den gir også et mer stabilt mikrofundament for makrosammenhengene som er funnet i andre studier, og som bekreftes i denne oppgaven. Patek og Radcliff mente å kunne bevise at sosialismen var den beste vei til økt livskvalitet, men som jeg har vist i denne oppgaven er deres operasjonalisering av velferdsstaten for lite omfattende til å skille mellom den konservative og den sosialdemokratiske teoriens prediksjoner. I denne oppgaven er velferdsstaten definert både som markeds- og familiefortrengende. Og ved å studere sammenhengen mellom ulike aspekter ved disse og deres effekt på både livskvalitet og potensielle kilder

for å øke livskvalitet, har den gjort det mulig å konkludere med at det er den sosialdemokratiske, og ikke den konservative teorien, som har rett i sine prediksjoner. Studien har også etablert velferdsstaten som en viktig faktor i å påvirke folks livskvalitet. Resultatene er mer robuste enn arbeidsledighet, som i tidligere studier er vist å være en av de sterkeste negative faktorene for folks livskvalitet.

Denne studien både trekker på og gir bidrag til velferdsstatsforskningen. Det er ingen studier som tidligere har sett på hvordan universelle og behovsprøvde ordninger påvirker befolkningens selvopplevde livskvalitet. Funnene i oppgaven indikerer at befolkningens livskvalitet delvis skyldes velferdsstatens evne til å løfte opp de svakeste gruppene, og at det er universelle framfor behovsprøvde ordninger som i best grad får til det. I tråd med tidligere forskning innenfor maktressursskolen⁵², ser det ut til at velferdsstater som hjelper alle gjennom universelle ordninger og sjenerøse ytelser er best til å løfte de svakeste. Sammenhengen mellom ulike aspekter ved velferdsstatene, deres effekt på tillit og folks livskvalitet er tidligere blitt teoretisert om (Rothstein 2010). Denne oppgaven er det første forsøket på å teste disse sammenhengene. Oppgaven bekrefter i stor grad Rothsteins antakelser om sammenhengen mellom de tillitsskapende konsekvensene av universelle velferdsordninger. Studien gir et ytterligere bidrag ved å studere konsekvensene av det Esping-Andersen (1990, 1999, 2009) kaller en dekommodifiserende (markedsfortrengende) og familiefrikjørende (familiefortrengende) velferdsstat. Mens Esping-Andersen studerer konsekvensene av disse for fruktbarhet, økonomisk vekst og fordeling av godene, viser denne oppgaven at de også henger positivt sammen med livskvalitet.

Det er likevel grunn til å peke på forbedringsaspekter ved oppgaven. Det er rom for forbedring når det kommer til kvaliteten på data, til modellering av tidsdynamikk og til grundigere studier av årsakssammenhengene som er testet i denne studien. Det er likevel liten grunn til å tro at det vil rokke ved den overordnede konklusjonen, men det kan gi oss større innsikt i årsakssammenhengene.

T.H. Marshall anså statens utvikling som en evolusjonær ferd mot stadig flere rettigheter og hvor velferdsstaten skulle sikre alle borgere, uavhengig av status, sosiale rettigheter. Dette er i tråd med Bernsteins (sitert i Steger 1997) visjon for det sosialdemokratiske prosjekt: ”Sosialdemokratiet ... arbeider ustanselig for å reise arbeideren fra den sosiale posisjonen i arbeiderklassen til den som borger og slik gjøre borgerskapet universelt.” Da Veenhoven (2000a, 15) studerte sammenhengen mellom velferdsstaten og folks livskvalitet konkluderte han med følgende: ”For å bruke Marshalls (1963) termer: lykke er relatert til ”sivile” og ”politiske” rettigheter, men ikke til ”sosiale” rettigheter”. Denne studien indikerer at det tvert i mot er slik at i de land hvor det sosialdemokratiske prosjektet har kommet lengst, og hvor de sosiale rettighetene er blitt mest utvidet, har også befolkningen det best.

⁵² Dette er som nevnt Korpi og Palmes (1988) omfordelingsparadoks.

7 Bibliografi

- Aakvaag, Gunnar C. *Moderne sosiologiske teori*. Oslo: Abstrakt forlag, 2008.
- Achen, Christopher H. "Towards a New Political Methodology: Microfoundations and ART." *Annual Review of Political Science* 5 (2002): 423-50.
- Adcock, Robert, og David Collier. «Measurement Validity: A Shared Standard for Qualitative and Quantitative Research.» *American Political Science Review* 95 (2001): 529-546.
- Adema, Willem, Pauline Fron, og Maxime Ladaique. *Is the European Welfare State Really More Expensive? Indicators on social spending, 1980-2012; and a manual to the OECD Social Expenditure Database (SOCX)*. OECD Social, Employment and Migration Working Papers, No. 124, OECD Publishing, 2011.
- Adolph, C, DM Butler, and SE Wilson. "Which time-series cross-section estimator should I use now? Guidance from Monte Carlo experiments." Washington, DC: Annual Meeting, American Political Science Association, 2005.
- Alkire, Sabine. «Dimensions of Human Development.» *World Development* 30, nr. 2 (2002): 181–205.
- Amenta, Edwin, og Alexander Hicks. «Research Methods.» I *The Oxford Handbook of the Welfare State*, av Francis G. Castles, Stephan Leibfried, Jane Lewis, Herbert Obinger og Christopher Pierson, 105-120. Oxford: Oxford University Press, 2010.
- Anand, Paul, Graham Hunter, og Ron Smith. «Capabilities and Well-Being: Evidence Based on the Sen-Nussbaum Approach to Welfare.» *Social Indicators Research* 74, nr. 1 (2005): 9-55.
- Andrews, F. M., og S. B. Whithey. *Social indicators of well being: Americans' perception of life quality*. New York: Plenum, 1976.
- Argyle, Michael. «Causes and Correlates of Happiness.» I *Well-Being: The Foundations of Hedonic Psychology*, redigert av Daniel Kahneman, Ed Diener og Norbert Schwarz, 353-373. New York: Russell Sage Foundation Publications, 2003.
- Aristoteles. *Politics*. Vols. bok 3, del 6. <http://classics.mit.edu/Aristotle/politics.html>, 2009 [350 f. Kr].
- Armingeon, Klaus. «Active labour market policy, international organizations and domestic politics.» *Journal of European Public Policy* 14, nr. 6 (2007): 905-932.
- Armingeon, Klaus, and Guliano Bonoli. *The Politics of Post-Industrial Welfare States: Adapting Post-War Social Policies to New Social Risks*. New York: Routledge, 2006.
- Arneson, Richard J. «Luck Egalitarianism Interpreted and Defended.» *Philosophical Topics* 32, nr. 1-2 (2004): 1-20.
- Arts, WIL, og John Gelissen. «Three worlds of welfare capitalism or more? A state-of-the-art report.» *Journal of European Social Policy* 12, nr. 2 (2002): 137-158.
- Baldwin, Peter. *The politics of social solidarity*. Cambridge: Cambridge University Press, 1990.
- Bambra, Clare. «Going beyond The three worlds of welfare capitalism: regime theory and public health research.» *Journal of Epidemiology & Community Health* 61 (2007): 1098-1102.
- Bang Nes, Ragnhild, and Kristian Tambs. "Helse og livskvalitet." In *Livskvalitet: Forskning om det gode liv*, by Siri Næss, Torbjørn Moum and John Eriksen, 121-127. Bergen: Fagbokforlaget, 2011.
- Barnichon, Regis, og Andrew Figura. *What drives movements in the unemployment rate? A decomposition of the Beveridge curve*. Finance and Economics Discussion Series 2010-48, The Federal Reserve Board, 2010.

- Barry, Norman. «Conservative Thought and The Welfare State.» *Political Studies* 45 (1997): 331-345.
- Beck, Nathaniel. «Time-series cross-section data: What have we learned in the past few years?» *Annual Review of Political Science* 4 (2001): 271–293.
- . “Time-Series-Cross-Section Methods.” New York: New York University, 2006.
- Beck, Nathaniel, and Jonathan N. Katz. “What to do (and not to do) with Time-Series Cross-Section Data.” *The American Political Science Review* 89, no. 3 (1995): 634-647 .
- . «Nuisance versus substance: Specifying and estimating time-series cross-section models.» *Political Analysis* 6, nr. 1 (1996): 1–36.
- . “Modeling Dynamics in Time-Series-Cross-Section Political Economy Data.” *Annual Review of Political Science* 14 (2011): 331-52.
- Beham, Barbara, and Sonja Drobnic. *Report on Existing Data Sources and Objective and Subjective Indicators. Deliverable of EU-project Quality*. Utrecht: Utrecht University, 2006.
- Berman, Sheri. *The Primacy of Politics: Social Democracy and the Making of Europe's Twentieth Century*. New York: Cambridge University Press, 2006.
- Bjørnskov, Christian. *Social Capital, Political Competition, and Corruption*. Århus: Århus Universitet, 2004.
- Bjørnskov, Christian, Axel Freher, and Justina A. V. Fischer. “The bigger the better? Evidence of the effect of government size on life satisfaction around the world.” *Public Choice* 130 (2007): 267-292.
- . “Cross-country determinants of life satisfaction: exploring different determinants across groups in society.” *Social Choice Welfare* 30 (2008): 119-173.
- Blomgren, Anna-Maria. *Nyliberal politiske filosofi: En kritisk analys av Milton Friedman, Robert Nozick och F.A. Hayek*. Nora: Bokförlaget Nya Doxa, 1997.
- Bonoli, Giuliano. «The Political Economy of Active Labor-Market Policy.» *Politics & Society* 38, nr. 4 (2010): 435-457.
- Bradburn, N.M. *The structure of psychological well-being*. Chicago: Aldine, 1969.
- Brady, David. “The Welfare State and Relative Poverty in Rich Western Democracies, 1967–1997.” *Social Forces* 83, no. 4 (2005): 1329-1364.
- Brickman, P., D. Coates, and R. Janoff-Bulman. “Lottery winners and accident victims: Is happiness relative?” *Journal of Personality and Social Psychology* 36 (1978): 917- 927.
- Brickman, Paul, and D. T. Campbell. “Hedonic relativism and planning the good society.” In *Adaptation Level Theory: a Symposium*, edited by Mortimer H. Appley. London: Academic Press., 1971.
- Burke, Edmund. *Reflections on the Revolution in France*. Indianapolis: Hackett Publishing, 1987 [1790].
- Butler, Eamonn. *Friedrich A. Hayek. Hans betydning for politisk og økonomisk tenkning*. Oslo: Civita senter for næringsliv og samfunn, 2004.
- Campbell, A., P. E. Converse, and W. L. Rodgers. *The Quality of American life*. New York: Russell Sage Foundation, 1976.
- Campbell, Angus. “Aspiration, Satisfaction, and Fulfillment.” In *The Human Meaning of Social Change*, edited by Angus Cambell and Philip E. Converse, 441-466. New York: Russel Sage Foundation, 1972.

- Campbell, D. T., and D. W. Fiske. "Convergent and discriminant validation by the multitrait-multimethod matrix." *Psychological Bulletin* 56 (1959): 81-105.
- Castles, Francis G. «What Welfare States Do: A Disaggregated Expenditure Approach.» *Journal of Social Policy* 38, nr. 1 (2008): 45–62.
- Castles, Francis G., Stephan Leibfried, Jane Lewis, Herbert Obinger, og Christopher Pierson. *The Oxford Handbook of The Welfare State*. Oxford: Oxford University Press, 2010.
- Christoph, Bernhard, and Heinz-Herbert Noll. "Subjective Well-Being in the European Union During the 90s." *Social Indicators Research* 64 (2003): 521-546.
- Clark, Andrew E., Paul Frijters, and Michael Shields. *Relative income, happiness and utility: An explanation for the Easterlin paradox and other puzzles*. Bonn: The Institute for the Study of Labor (IZA), Discussion Paper No. 2840, 2007.
- Clark, Andrew E., Ed Diener, Yannis Georgellis, and Richard E. Lucas. "Lags and Leads in Life Satisfaction: A Test of the Baseline Hypothesis." *The Economic Journal* 118 (2008): F222-F243.
- Clasen, Jochen, og Nico A. Siegel. *Investigating Welfare State Change: The 'Dependent Variable Problem' in Comparative Analysis*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2008.
- Cohen, G.A. *Rescuing Justice and Equality*. Boston: Harvard University Press, 2008.
- Coleman, James S. «Social Capital in the Creation of Human Capital.» *The American Journal of Sociology* 94 (1988): 95-120.
- Csikszentmihalyi, Mihaly. *Flow: The Psychology of Optimal Experience*. New York: Harper & Row, 1990.
- Dahl, Robert A. *Democracy and Its Critics*. New Haven: Yale University Press, 1991.
- De Boef, Suzanna, og Luke Keele. «Taking Time Seriously.» *American Journal of Political Science*, 1 52 2008: 184-200.
- Delhey, Jan, og Kenneth Newton. «Who Trusts? The Origins of Social Trust in Seven Societies.» *European Societies* 5, nr. 2 (2003): 93-137.
- Di Tella, Rafael, Robert MacCulloch, og Andrew J. Oswald. «Preferences over Inflation and Unemployment: Evidence from Surveys of Happiness.» *The American Economic Review* 98, nr. 1 (2001): 335-341.
- Di Tella, Rafael, Robert MacCulloch, and Andrew Oswald. "The Macroeconomics of Happiness." *Review of Economics and Statistics* 85, no. 4 (2003): 809-27.
- Di Tella, Rafael, og Robert MacCulloch. «Partisan Social Happiness.» *The Review of Economic Studies* 72, nr. 2 (2005): 367-393.
- Di Tella, Rafael, and Robert MacCulloch. "Some Uses of Happiness Data in Economics." *Journal of Economic Perspectives* 20, no. 1 (2006): 25-46.
- Di Tella, Rafael, and Robert MacCulloch. "Gross national happiness as an answer to the Easterlin Paradox?" *Journal of Development Economics* 86 (2008): 22-42.
- Diener, Ed. "Subjective well-being." *Psychological Bulletin* 95 (1984): 542-575.
- Diener, Ed. «Guidelines for National Indicators of Subjective Well-Being and Ill-Being.» *Applied Research in Quality of Life* 1, nr. 2 (2006): 151-157.

- Diener, E., and R. Biswas-Diener. *Happiness. Unlocking the Mysteries of Psychological Wealth*. MA: Blackwell, 2008.
- Diener, E., Eunkook M. Suh, Richard E. Lucas, and Heidi L. Smith. "Subjective well-being: Three decades of progress." *Psychological Bulletin* 125, no. 2 (1999): 276-302.
- Diener, E., R. E. Lucas, and C. N. Scollon. "Beyond the hedonic treadmill: Revising the adaptation theory of well-being." *American Psychologist* 61 (2006): 305-314.
- Diener, E., and Diener, S. Oishi. "Money and happiness: Income and subjective well-being across nations." In *Culture and Subjective Well-being*, by E. Diener and E.M. Suh, 185-218. Cambridge: MIT Press, 2000.
- Diener, E., and S. Oishi. "Are Scandinavians Happier than Asians? Issues in Comparing Nations on Subjective Well-Being." In *Politics and Economics of Asia*, edited by Frank H. Columbus, 1-25. Hauppauge, NY: Nova Science, 2006.
- Doherty, Anne M., og Brendan D. Kelly. «Social and psychological correlates of.» *Irish journal of psychological medicine* 27, nr. 3 (2010): 130-134.
- Dolan, Paul, Tessa Peasgood, and Mathew White. "Do we really know what makes us happy? A review of the economic literature on the factors associated with subjective well-being." *Journal of Economic Psychology* 29 (2008): 94-122.
- Dworkin, Ronald. *Taking Rights Seriously*. London: Duckworth, 1977.
- Dworkin, Ronald. "What is Equality? Part I: Equality of Welfare; Part II: Equality of Resources." *Philosophy and Public Affairs* 10, no. 3/4 (1980): 185-246, 283-345.
- Easterlin, Richard A. "Does Economic Growth Improve the Human Lot?" In *Nations and Households in Economic Growth: Essays in Honor of Moses Abramovitz*, by Paul A. David and Melvin W. Reder. New York: Academic Press, Inc, 1974.
- . "Will raising the income of all increase the happiness of all?" *Journal of Economic Behaviour and Organization* 27, no. 1 (1995): 35-47.
- . «Income and happiness: Towards a unified theory.» *The Economic Journal*, 2001: 465-484.
- Easterlin, Richard A., Laura A. McVey, Malgorzata Switek, Onnicha Sawangfa, and Jacqueline S. Zweig. "The happiness-income paradox revisited." *Proceedings of the National Academy of Sciences* 107, no. 52 (2010): 22463-22468.
- Eid, M., and Ed Diener. "Global judgments of subjective well-being: Situational variability and long-term stability." *Social Indicators Research* 65 (2004): 245-277.
- Ekman, Paul. «The argument and evidence about universals in facial expressions of emotions.» I *Handbook of Psychophysiology: The Biological Psychology of Emotions and Social Processes*, av H. Wagner og A. Manstead, 143-164. London: John Wiley Ltd, 1989.
- Ekman, Paul, and Wallace V. Friesen. "Constants across cultures in the face and emotion." *Journal of Personality and Social Psychology* 17, no. 2 (1971): 124-129.
- Elster, Jon. *Explaining Social Behavior: More Nuts and Bolts for the Social Sciences*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007.
- Elster, Jon, og John Roemer. *Interpersonal Comparisons of Well-Being*. Cambridge: Cambridge University Press, 1991.

- Eriksen, Erik Oddvar, og Jørn Loftager. "Challenging The Normative Foundation." In *The Rationality of the Welfare State*, 1-12. Oslo: Scandinavian University Press, 1996.
- Esping-Andersen, Gösta. *The Incomplete Revolution: Adapting to Women's New Roles*. Cambridge: Polity Press, 2009.
- . *The Social Foundations of Postindustrial Economies*. Oxford: Oxford University Press, 1999.
- . *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Princeton: Princeton University Press, 1990.
- Esser, Ingrid, og Joakim Palme. "Do public pensions matter for health og wellbeing among retired persons? Basic and income security pensions across 13 Western European countries." *International Journal of Social Welfare* 19 (2010): 103-120.
- Fisher, Robert J. "Social Desirability Bias and the Validity of Indirect Questioning." *Journal of Consumer Research* 20, no. 2 (1993): 303-315.
- Flavin, Patrick, Alexander C. Pacek, og Benjamin Radcliff. "State Intervention and Subjective Well-Being in Advanced Industrial Democracies." *Politics & Policy* 39, no. 2 (2011): 251-269.
- Fløtten, Tone, Åsmund Hermansen, Jon M. Hippe, og Bjørn R. Lescher-Nuland. *Innmeldt påmeldt eller utmeldt? Et annet bilde av utenforskap i Norge*. Fafo-rapport 2011:13, Oslo: FAFO, 2011.
- Frankfurt, Harry. "Equality as a Moral Ideal." *Ethics* 98 (1987): 24-43.
- Frey, Bruno S. *Happiness: A Revolution in Economics*. Cambridge, Mass.: MIT Press, 2000.
- Frey, Bruno S., og Alois Stutzer. *Happiness and Economics*. Princeton: Princeton University Press, 2002.
- Frey, Bruno S., og Alois Stutzer. "Happiness and public choice." *Public Choice* 17 (2010): 557-573.
- Frey, Bruno S., og Alois Stutzer. "Happiness, Economy and Institutions." *The Economic Journal* 110, no. 466, Oktober (2000): 918-938.
- Friedman, Milton. *Capitalism and freedom*. Chicago: University of Chicago Press, 1962.
- . «Economic Freedom, Human Freedom, Political Freedom.» The Smith Center, 1991.
- Friedman, Milton, og Rose Friedman. *Free to Choose: A Personal Statement*. New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1980.
- Frisch, Ragnar. "Editor's Note." *Econometrica* 1, no. 1 (1933): 1-4.
- Gerring, John. «Large-N Observational Data Analysis (aka Messy Data): A Modest Defense.» *Qualitative & Multi-Method Research*, 2011: 8-14.
- Gilbert, Daniel. *Stumbling on Happiness*. New York: Knopf, 2006.
- Glazer, Nathan. *The Limits of Social Policy*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1988.
- Glover, Jonathan. *Humanity: A Moral History of the Twentieth Century*. New Haven: Yale University Press, 2001.
- Goodin, Robert E. *Reasons for Welfare: The Political Theory of The Welfare State*. Princeton: Princeton University Press, 1988.
- Green-Pedersen, Christoffer. «The Dependent Variable Problem within the Study of Welfare State Retrenchment: Defining the Problem and Looking for Solutions.» *Journal of Comparative Policy Analysis: Research and Practice*, 16 2004: 3-14.

- Green-Pedersen, Christoffer, Michael Baggesen Klitgaard, og Asbjørn Sonne Nørgaard. *Den danske velfærdsstat: Politiske, sociologiske og institutionelle dynamikker*. København: Velfærdskommissionen, arbejdsrapport 1, 2004.
- Habermas, Jürgen. «The New Obscurity: The Crisis of the Welfare State and the Exhaustion of Utopian Energies.» *Philosophy and Social Criticism* 11, nr. 10 (1986).
- Habermas, Jürgen. «What Does Socialism Mean Today? The Rectifying Revolution and the Need for New Thinking on the Left.» *New Left Review* 1, nr. 183 (1990).
- Hall, Peter, og David Soskice. *Varieties of Capitalism: The Institutional Foundations of Comparative Advantage*. New York: Oxford University Press, 2001.
- Harkness, Janet A., Van de Vijver Fons J.R., og Peter Ph. Mohler. *Cross-Cultural Survey Methods*. New York: John Wiley & Sons, 2003.
- Harvey, David. *A Brief History of Neoliberalism*. New York: Oxford University Press, 2005.
- Hayek A., Friedrich. *The Road to Serfdom*. The Institute of Economic Affairs, 1945 [1944].
- . *The Constitution of Liberty*. Chicago: Chicago University Press, 1960.
- . *Legislation and Liberty. Volume 2. The Mirage of Social Justice*. Chicago: The University of Chicago Press, 1976.
- Hayek, Friedrich, Stephen Kresge, og Leif Wenar. *Hayek on Hayek: An Autobiographical Dialogue by F. A. Hayek*. Chicago: University Of Chicago Press, 1994.
- Hellevik, Ottar. *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*. 7. utgave, 3. opplag. Oslo: Universitetsforlaget, 2006.
- . *Jakten på den norske lykkel*. Oslo: Universitetsforlaget, 2008.
- . «Inntekt og subjektiv livskvalitet: Easterlins paradoks.» *Tidsskrift for velferdsforskning*, 2011.
- Helliwell, John F. «How's life? Combining individual and national variables to explain subjective well-being.» *Economic Modelling* 20 (2003): 331–360.
- Helliwell, John F., og Haifaing F. Huang. «How's Your Government? International Evidence Linking Good Government and Well-Being.» *British Journal of Political Science* 38, nr. 4 (2008): 595-619.
- Hessami, Zohal. «The Size and Composition of Government Spending in Europe and Its Impact on Well-Being.» *KYKLOS* 63, no. 3 (2010): 346-382.
- Heston, Alan, Robert Summers, og Bettina Aten. *Penn World Table Version 6.2*. Datasett, Pennsylvania: Center for International Comparisons of Production, Income and Prices at the University of Pennsylvania, 2006.
- Hicks, Alexander. *Social Democracy and Welfare Capitalism: Social Democracy and Welfare Capitalism: A Century of Income Security Politics*. Ithaca: Cornell University Press, 1999.
- Huber, Evelyn, og John Stephens. *Political choices in global markets: Development and crisis of advanced welfare states*. Chicago: Chicago University Press, 2001.
- Huber, Evelyn, Thomas Mustillo, og John D. Stephens. «Politics and Social Spending in Latin America.» *The Journal of Politics* 70 (2008): 420-436.

- Huber, Evelyne, Charles Ragin, John D. Stephens, David Brady, og Jason Beckfield. *Comparative Welfare States Data Set*. Northwestern University, University of North Carolina, Duke University and Indiana University, 2004.
- Huseby, Robert. "Sufficiency: Restated and Defended." *Political Philosophy* 18, no. 2 (2010): 178-197.
- Inglehart, Ronald F. "Faith and Freedom: Traditional and Modern Ways to Happiness." In *International Differences in Well-Being*, by E. Diener, J. F. Helliwell and D. Kahneman, kap. 12. Oxford: Oxford University Press, 2010.
- Inglehart, Ronald F., R. Foa, C. Peterson, og C. Welzel. «Development, Freedom, and Rising Happiness A Global Perspective (1981-2007).» *Perspectives on Psychological Science* 3, nr. 4 (2008): 264-285.
- Inglehart, Ronald F., og Pippa Norris. "The Four Horsemen of the Apocalypse: Understanding Human Security : The 2011 Johan Skytte Prize Lectur." *Scandinavian Political Studies* 35, no. 1 (2012): 71-96.
- Jensen, Carsten. "Less Bad than its Reputation: Social Spending as a Proxy for Welfare Effort in Cross-national Studies." *Journal of Comparative Policy Analysis: Research and Practice* 11, no. 3 (2011): 327-340.
- Johansson, Sten. "Conceptualizing and Measuring Quality of Life for National Policy. From the Swedish Level of Living Survey to an Epistemology of the Democratic Process." *Social Indicators Research* 58 (2002): 13-32.
- Kahneman, Daniel. *Thinking, Fast and Slow*. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2011.
- Kahneman, Daniel, og Angus Deaton. "High income improves evaluation of life but not emotional well-being." *Proceedings of the national academy of Sciences of the United States of America* 107, no. 38 (2010): 16489-16493.
- Kahneman, Daniel, Ed Diener, og Norbert Schwarz. *Well-Being: The Foundations of Hedonic Psychology*. New York: Russel Sage Foundation, 2003.
- Kammann, R., og R Flett. «Affectometer 2. A scale to measure current level of happiness.» *Australian Journal of Psychology* 35 (1983): 259-265.
- Kahneman, Daniel, A. B. Krueger, D. Schkade, N. Schwarz, og N. Stone. "Toward national well-being accounts." *American Economic Review* 94 (2004): 429-434.
- . "A survey method for characterizing daily life experience: The day reconstruction method." *Science* 306 (2004): 1776-1780.
- Kahneman, Daniel, og Alan B. Krueger. "Developments in the Measurement of Subjective Well-Being." *Journal of Economic Perspectives* 20, no. 1 (2006): 3-24.
- Kahneman, Daniel, og Amos Tversky. "Prospect Theory: An Analysis of Decision under Risk." *Econometrica* 47, no. 2 (1979): 263-292.
- Kangas, Olli. «The politics of universalism: The case of Finnish sickness insurance.» *Journal of Social Policy* 21 (1991): 25-52.
- . "One hundred years of money, welfare and death: mortality, economic growth and the development of the welfare state in 17 OECD countries 1900-2000." *International Journal of Social Welfare* 19, no. 1 (2010): 42-49.
- Kennedy, P. *A Guide to Econometrics*. Blackwell Publishing Ltd, 2009.
- Kenworthy, Lane. *Progress for the Poor*. Oxford: Oxford University Press, 2011.

- King, Desmond, og Fiona Ross. «Critics and Beyond.» I *The Oxford Handbook of the Welfare State*, av Francis G. Castles, Stephan Leibfried, Jane Lewis, Herbert Orbingen og Christopher Pierson, 45-57. Oxford: Oxford University Press, 2010.
- King, Gary. «On political methodology.» *Political Analysis* 2 (1990): 1-29.
- King, Gary. «The Changing Evidence Base of Social Science Research.» I *The Future of Political Science: 100 Perspectives*, av Gary King, Kay Scholzman og Norman Nie, 91-93. New York: Routledge, 2009.
- King, Gary, Robert O. Keohane, og Sidney Verba. *Designing Social Inquiry: Scientific Inference in Qualitative Research*. Princeton: Princeton University Press, 1994.
- Kluve, J. «The Effectiveness of European Active Labor Market Policy.» *IZA Discussion Paper, No. 2018*. Bonn: Institute for the Study of Labour, 2006.
- Konow, James, og Joseph Earley. “The Hedonistic Paradox: Is homo economicus happier?” *The Hedonistic Paradox: Is homo economicus happier?* 92 (2008): 1-33.
- Korpi, Walter, og Joakim Palme. “The Paradox of Redistribution and Strategies of Equality: Welfare State Institutions, Inequality, and Poverty in the Western Countries.” *American Sociological Review* 63, no. 5 (1988): 661-687.
- . «The Social Citizenship Indicator Program (SCIP).» Swedish Institute for Social Research, Stockholm University, 2007.
- Korpi, Walter. *The democratic class struggle*. London: Routledge, 1983.
- . «Power Resources and Employer-Centered Approaches in Explanations of Welfare States and Varieties of Capitalism - Protagonists, Consenters, and Antagonists.» *World Politics* 58, nr. 2 (2006): 167-206.
- Kotakorpi, Kaisa, og Jani P. Laamanen. “Welfare State and Life Satisfaction: Evidence from Public Health Care.” *Economica* 77 (2010): 565-583.
- Krueger, Alan B., og David A. Schkade. *The Reliability of Subjective Well-Being Measures*. NBER Working Paper No. 13027, Cambridge: National Bureau of Economic Research, 2007.
- Kumlin, Staffan. *The Personal and the Political: How Personal Welfare State Experiences Affect Political Trust and Ideology*. New York: Palgrave MacMillan, 2004.
- Kumlin, Staffan, og Bo Rothstein. “Making and Breaking Social Capital: The Impact of Welfare-State Institutions.” *Comparative Political Studies* 38, no. 4 (2005): 339-365.
- Kymlicka, Will. *Contemporary Political Philosophy: An Introduction*. 2nd. Oxford: Oxford University Press, 2002.
- Lapinski, J. S., C. R. Riemann, R. Y. Shaipro, M. F. Stevens, og L. Jacobs. «Welfare state regimes and subjective well-being: A cross-national study.» *International Journal of Public Opinion Research* 10, nr. 1 (1998): 2-24.
- Lau, Bjørn. “Arbeid.” In *Livskvalitet: Forskning om det gode liv*, by Siri Næss, Torbjørn Moum og John Eriksen, 215-25. Bergen: Fagbokforlaget, 2011.
- Laville, Jean-Louis. *The Third Sector in Europe*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Ltd, 2004.
- Layard, Richard. *Happiness: lessons from a new science*. London: Penguin Press, 2005.
- Lijphart, Arend. «Comparative politics and the comparative method.» *American Political Science Review* 65 (1971): 682-93.

- . “The Comparable-Cases Strategy in Comparative Research.” *Comparative Political Studies* 8, no. 2 (1975): 158-177.
- Lindert, Peter H. *Growing Public: Volume 1, The Story: Social Spending and Economic Growth since the Eighteenth Century*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004.
- . «Poor Relief before the Welfare State: Britain versus the Continent, 1780- 1880.» *European Review of Economic History* 2 (1998): 101-40.
- Loftager, Jørn. «Citizens' Income.» I *The Rationality of the Welfare State*, 134-154. Oslo: Scandinavian University Press, 1996.
- Lucas, Richard E. “Adaptation and the set-point model of subjective well-being: Does happiness change after major life events?” *Current Directions in Psychological Science* 16 (2007): 75–79.
- Lucas, Richard E., Ed Diener, og Eunkook Suh. “Discriminant Validity of Well-Being Measures.” *Journal of Personality and Social Psychology* 71, no. 3 (1996): 616-628.
- Luhmann, M., U. Schimmack, og M. Eid. “Stability and variability in the relationship between subjective well-being and income.” *Journal of Research in Personality* 45 (2011): 186–197.
- Luhmann, M., W. Hofman, M. Eid, og Lucas R. E. “Subjective Well-Being and Adaptation to Life Events: A Meta-Analysis.” *Journal of Personality and Social Psychology* 102, no. 3 (2012): 592–615.
- Luttmer, Erzo F. P. *Neighbors as Negatives: Relative Earnings and Well-Being*. Working Paper 10667, National Bureau of Economic Research, 2004.
- Lykken, David, og Auke Tellegen. “Happiness Is a Stochastic Phenomenon.” *Psychological Science* 7, no. 3 (1996).
- Lyubomirsky, Sonja. *The How of Happiness*. New York: The Penguin Press, 2008.
- Lyubomirsky, S., L. A. King, og E. Diener. “The benefits of frequent positive affect: Does happiness lead to success.” *Psychological Bulletin* 131 (2005): 803-855.
- Mahler, Vincent A., og David K. Jesuit. “Fiscal Redistribution in the Developed Countries: New Insights From the Luxembourg Income Study.” *Socio-Economic Review* 4 (2006): 483-511.
- Marshall, T.H. “Citizenship and Social Clas.” In *Citizenship and Social Clas*, by TH Marshall og Tom Bottomore, 3-51. London: Pluto Press, 1992 [1950].
- Marx, Karl. «Økonomisk-filosofiske manuskripter: Det fremmedgjorte arbeidet.» I *Karl Marx: Verker i utvalg 1, Filosofiske skrifter*, av Jon Elster og Einhart Lorenz, 102-116. Oslo: Pax forlag, 1970 [1844].
- . *Capital: A Critique of Political Economy - Vol. I-Part I: The Process of Capitalist Production: 1*. New York: Cosimo Inc, 2007 [1867].
- Mead, Lawrence. *The New Politics of Poverty: the Non-Working Poor in America*. New York: Basic Books, 1992.
- Meyer, Thomas, og Lewis P. Hinchmann. *The Theory of Social Democracy*. Cambridge: Polity Press, 2007.
- Mill, John Stuart. *A System of Logic, Ratiocinative And Inductive*. 8. New York: Harper & Brothers, Publishers, The Project Gutenberg EBook, 1882 [1843].
- Moum, Torbjørn, og Arne Mastekaasa. “Kan livskvalitet studeres empirisk?” In *Livskvalitet: Forskning om det gode liv*, by Siri Næss, Torbjørn Moum and John Eriksen, 52-68. Bergen: Fagbokforlaget, 2011.
- Muntaner, Carles, et al. «Politics, welfare regimes, and population health: controversies and evidence.» *Sociology of Health & Illness* 33, nr. 6 (2011): 946-964.

- Myers, David G., og Ed Diener. "The Pursuit of Happiness." *Scientific American* May (1996): 54-56.
- Ng, Y-K. "A case for happiness, cardinalism, and interpersonal comparability." *Economic Journal* 107 (1997): 1848-1858.
- Norman, Geoffrey. "The Playboy Interview: Milton Friedman." *Playboy Magazine*, 1973 йил vol. 20(2)-Februar: 51-68+74.
- Normann, Tor Martin, Elisabeth Rønning, og Elisabeth Nørgaard. *Challenges to the Nordic Welfare States - Comparable Indicators*. København: Nordic Social Statistics Committee, 2009.
- Nozick, Robert. *Anarchy, State, and Utopia*. New York: Basic Books, 1974.
- Nussbaum, Martha. *Women and Human Development: The Capabilities Approach*. Cambridge: Cambridge University Press, 2000.
- Nussbaum, Martha, og Amartya Sen. *The Quality of Life*. Oxford: Clarendon Press, 1993.
- Næss, Siri. "Språkbruk, definisjoner." In *Livskvalitet: Forskning om det gode liv*, by Siri Næss and Torbjørn, Eriksen, John Moum, 15-51. Bergen: Fagbokforlaget, 2011a.
- . "Forskjeller mellom land." In *Livskvalitet: Forskning om det gode liv*, by Siri Næss and Torbjørn, Eriksen, John Moum, 226-236. Bergen: Fagbokforlaget, 2011b.
- . "Inntekt, materielle goder." In *Livskvalitet: Forskning om det gode liv*, by Siri Næss, Torbjørn Moum and John Eriksen, 207-213. Bergen: Fagbokforlaget, 2011c.
- . "Teorier." In *Livskvalitet: Forskning om det gode liv*, by Siri Næss, Torbjørn Moum and John Eriksen, 69-82. Bergen: Fagbokforlaget, 2011d.
- Næss, Siri, Thorbjørn Moum, and John Eriksen. *Livskvalitet: Forskning om det gode liv*. Bergen: Fagbokforlaget, 2011.
- Oakeshott, Michael. "Om å være konservativ." In *Konservatisme*, by Torbjørn Røe Isaksen and Henrik Syse. Oslo: Universitetsforlaget, 2011 [1962].
- . *On Human Conduct*. Oxford: Clarendon, 1975.
- OECD. *Divided We Stand: Why Inequality Keeps Rising*. OECD Publishing, 2011.
- . *OECD Employment Outlook 2011*. OECD Publishing, 2011.
- . *Social Expenditure Database (SOCX)*. OECD, 2012.
- Offe, Claus. *Contradictions of the Welfare State*. London: Hutchinson, 1984.
- Oishi, S. "Culture and Well-Being: Conceptual and Methodological Issues." In *International Differences in Well-Being*, by E. Diener, J. F. Helliwell and D. Kahneman. Oxford: Oxford University Press, 2010.
- Oishi, S., Selin Kesebir, og Ed Diener. «Income Inequality and Happiness.» *Psychological Science* 22, nr. 9 (2011): 1095-1100.
- Okun, Morris A., and Linda K. George. "Physician- and self-ratings of health, neuroticism and subjective well-being among men and women." *Personality and Individual Differences* 5, no. 5 (1984): 533-539.
- Orloff, Ann Shola. "Gender and the Social Rights of Citizenship State Policies." *American Sociological Review* 58, no. 3 (1993): 303-28.
- Oström, Elinor. «Crowding Out Citizenship.» *Scandinavian Political Studies* 23, nr. 1 (2000): 3-16.

- O'Sullivan, M., Paul Ekman, and W. V. Friesen. "The Effect Of Comparisons On Detecting Deceit." *Journal of Nonverbal Behavior* 12 (1988): 203-215.
- Pacek, Alexander, and Benjamin Radcliff. "Assessing the Welfare State: The Politics of Happiness." *Perspectives on Politics* 6 (2008a): 267-277.
- . "Welfare policy and subjective well-being." *Social Indicators Research* 89, no. 2 (2008b): 179-191.
- Parfit, Derek. «Equality or Priority.» *Ratio* 10, nr. 3 (1997): 202–221.
- Peterson, Christopher, Namsook Park, and Martin E. P. Seligman. "Orientations to happiness and life satisfaction: the full life versus the empty life." *Journal of Happiness Studies* 6, no. 1 (2005): 25-41.
- Pettit, Philip. «Towards a Social Democratic Theory of the State.» *Political Studies* 35 (1987): 537-551.
- Pierson, Paul. "The new Politics of The Welfare State." *World Politics* 48 (1996): 143-79.
- Plümper, Thomas, og Vera A. Troeger. «Efficient Estimation of Time-Invariant and Rarely Changing Variables in Finite Sample Panel Analyses with Unit Fixed Effects.» *Political Analysis* 15 (2007): 124-139.
- . «Fixed-Effects Vector Decomposition: Properties, Reliability, and Instruments.» *Political Analysis* 19 (2011): 147–164.
- Plümper, Thomas, Vera E. Troeger, og Philip Manov. «Panel data analysis in comparative politics: Linking method to theory.» *European Journal of Political Research* 44 (2005): 327-354.
- Pontusson, Jonas. *Inequality and Prosperity: Social Europe vs. Liberal America*. New York: Cornell University Press, 2005.
- Powell, Martin, og Armando Barrientos. «Welfare regimes and the welfare mix.» *European Journal of Political Research*, 1 43 2004: 83-105.
- Pressman, S. D., and S. Cohen. "Does positive affect influence health?" *Psychological Bulletin* 131 (2005): 925-971.
- Przeworski, Adam, og Henry Theune. *The Logic of Comparative Social Inquiry*. New York: Wiley Interscience, 1970.
- Putnam, Robert. *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon and Schuster, 2000.
- . "Social capital: measurement and consequences." In *The Contribution of Human and Social Capital to Sustained Economic Growth and Well-Being. Proceedings Proceedings of*, by J.F. Helliwell. Quebec: HDRC, Ottawa, 2001.
- Putnam, Robert, Robert Leonardi, og Raffaella Y. Nanetti. *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1993.
- Radcliff, Benjamin. "Politics, Markets, and Life Satisfaction: The Political Economy of Human Happiness." *American Political Science Review* 95 (2001): 939-952.
- Rasmussen, Magnus. *Maktressurser avgjør: Maktressursteorien og velferdsstatsutvikling i 18-OECD land fra 1970-2010*. Masteroppgave, Oslo: Universitet i Oslo: Institutt for statsvitenskap, 2012 [upublisert].
- Rawls, John. *Theory of Justice*. Revised. Cambridge, Mass.: Belknap Press of Harvard University Press, 1999 [1971].
- Rothstein, Bo. "Social Justice and State Capacity." *Politics Society* 20, no. 1 (1992): 101-126.

- . *The Quality of Government: Corruption, Social Trust, and Inequality in International Perspective*. Chicago: Chicago University Press, 2011.
- . *Corruption, Happiness, Social Trust and the Welfare State: A Causal Mechanisms Approach*. Göteborg: The Quality of Government Institute, 2010, Nummer 10, 1-24.
- . *Just Institutions Matter: The Moral and Political Logic of the Universal Welfare State*. Cambridge: Cambridge University Press, 1998.
- Rothstein, Bo, and Dietlind Stolle. “How Political Institutions Create and Destroy Social Capital: An Institutional Theory of Generalized Trust.” Boston: 98th Meeting of the American Political Science Association, 2002.
- Rothstein, Bo, and Eric M. Uslaner. “All For All: Equality, Corruption, and Social Trust.” *World Politics* 58 (2005): 41-72.
- Ruger, William, og John Meadowcroft. *Major Conservative and Liberal Thinkers: Milton Friedman*. New York: The Continuum International Publishing Group, 2011.
- Sainsbury, Diane. *Gender and Welfare State Regimes*. New York: Oxford University Press, 1999.
- Samuelson, Paul A. «A Note on the Pure Theory of Consumer's Behaviour.» *Economica* 5, nr. 17 (1938): 61-71.
- Schimmack, U., J. Schupp, and G. G. Wagner. “The influence of environment and personality on the affective and cognitive component of subjective well-being.” *Social Indicators Research* 89 (2008): 41–60.
- Schmitt, Hermann, og Evi Scholz. *he Mannheim Eurobarometer Trend File, 1970-2002*. Datasett, Cologne: Eurobarometer Survey Series, 2005.
- Schwarz, Norbert. *Stimmung als Information: Untersuchungen zum Einfluß von Stimmungen auf die Bewertung des eigenen Lebens*. Heidelberg: Springer Verlag, 1987.
- Schwarz, Norbert, and G. L. Clore. “Mood, Misattribution, and Judgments of Well-Being: Informative and Directive Functions of Affective States.” *Journal of Personality and Social Psychology*. 45, no. 3 (1983): 513–23.
- Schwarz, Norbert, Fritz Strack, and Hans-Peter Mai. “Assimilation and Contrast Effects in Part-Whole Question Sequences: A Conversational Logic Analysis.” *The Public Opinion Quarterly* 55, no. 1 (1991): 3-23.
- Scruggs, Lyle. «Welfare State Entitlements Data Set: A Comparative Institutional Analysis of Eighteen Welfare States v 1.1.» 2004.
- . “Preliminary Codebook, Comparative Welfare Entitlements Dataset.” 2005.
- . «Welfare State Generosity Across Space and Time.» I *Investigating Welfare State Change: The 'Dependent Variable Problem' in Comparative Analysis*, redigert av Jochen Clasen og Nico A. Siegel, 133-165. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Ltd, 2007.
- . “What's Multiple Regression Got to Do with It?” *Comparative Social Research* 24 (2007): 309-323.
- Scruggs, Lyle, and James Allan. “Welfare-state decommmodification in 18 OECD countries: a replication and revision.” *Journal of European Social Policy* 16, no. 1 (2006): 55-72.
- . «Material Consequences of Welfare States: Benefit Generosity and Absolute Poverty in 16 OECD Countries.» *Comparative Political Studies* 39, nr. 7 (2006): 880-904.

- Scruton, Roger. *The Meaning of Conservatism*. London: Macmillan, 1984.
- Seligman, Martin. *Ekte lykke*. Oslo: Kaleidoskopet, 2009.
- Sen, Amartya. *Development as Freedom*. Oxford: Oxford University Press, 1999.
- . *The Idea of Justice*. London: Allen Lane, 2009.
- Shalev, Michael. "Limits and Alternatives to Multiple Regression in Comparative Research." *Comparative Social Research* 24 (2007): 261-308.
- Shearmur, Jeremy. *Hayek and After: Hayekian liberalism as a research programme*. London/New York: Routledge, 1986.
- Sjöberg, Ola. "Social Insurance as a Collective Resource: Unemployment Benefits, Job Insecurity and Subjective Well-Being in a Comparative Perspective." *Social Forces* 88, no. 3 (2010): 1281-1304.
- Skinner, B. F. *Science and Human Behavior*. New York: Macmillan, 1953.
- Skog, Ole-Jørgen. *Å forklare sosiale fenomener: En regresjonsbasert tilnærming*. Oslo: Ad Notam Gyldendal, 2004.
- Stefansson, Kolbeinn. "Getting ahead of ourselves - can international comparative research tell us how social policy affects subjective well-being?" In *Social Security, Happiness and Well-being*, edited by Jonathan Bradshaw, 1-20. Antwerp: Intersentia, 2008.
- Steger, Manfred B. *The Quest for Evolutionary Socialism: Eduard Bernstein And Social Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press, 1997.
- Stephens, Evelyn, and John D. Huber. *Development and Crisis of the Welfare State: Parties and Policies in Global Markets*. Chicago: University of Chicago Press, 2001.
- Stephens, John D. "The Social Rights of Citizenship." In *The Oxford Handbook of The Welfare State*, by Francis G. Castles, Stephan Leibfried, Jane Lewis, Herbert Obinger and Christopher Pierson, 511-525. Oxford: Oxford University Press, 2010.
- Stevenson, Betsey, and Justin Wolfers. *Economic Growth and Subjective Well-Being: Reassessing the Easterlin Paradox*. NBER Working Paper No. 14282, Cambridge, Mass: NBER, 2008.
- Stiglitz, Joseph E., Amartya Sen, and Jean-Paul Fitoussi. *Report by the Commission on the Measurement of Economic Measurement of Economic*. Paris: French Government, 2009.
- Stimson, James. "Regression in Space and Time: A Statistical Essay." *American Journal of Political Science* 29 (1985): 914-947.
- Stock, James H., and Mark M. Watson. *Introduction to Econometrics*. 3rd. Essex: Pearson Education Limited, 2012.
- Stone, Arthur, and Saul Shiffman. "Ecological Momentary Assessment (EMA) in Behavioral Medicine." *Annals of Behavioral Medicine* 16 (1994): 199-202.
- Tabibnia, Golnaz, Ajay B. Satpute, og Matthew D. Lieberman. «The Sunny Side of Fairness.» *Psychological Science* 19, nr. 4 (2008): 339-347.
- Tomasi, John. *Free Market Fairness*. Princeton: Princeton University Press, 2012, upublisert.
- Triandis, Harry C. «Cultural Syndromes and Subjective Well-Being.» I *Culture and Subjective Well-Being*, av Ed Diener og Eunkook M. Suh, 13-36. Cambridge: MIT Press, 2000.

- Tweedy, John, og Alan Hunt. «The Future of the Welfare State and Social Rights: Reflections on Habermas.» *Journal of Law and Society* 21, nr. 3 (1994): 288-316.
- Tåhlin, Michael. “Politics, Dynamics and Individualism – The Swedish Approach to Level of Living Research.” *Social Indicators Research* 2 (1990): 155-180.
- Uslaner, Eric M. *The Moral Foundations of Trust*. New York: Cambridge University Press, 2002.
- van Kersbergen, Kees. “The declining resistance of welfare states to change?” In *Survival of the European Welfare State*, edited by Stein Kuhnle, 19-36. London: Routledge, 2000.
- van Parijs, Phillippe. *Real Freedom for All: What (if Anything) Can Justify Capitalism?* Oxford: Oxford University Press, 1997.
- Veenhoven, Ruut. “Inequality in happiness, inequality in countries compared between countries.” *Paper 12th Work Congress of Sociology*. Madrid, Spain, 1990.
- . *Studies in Sociale en Culturele Verandering*, nr. 2. RISBO, 1993, 195-206.
- . “Is happiness a Trait? Tests of the theory that a better society does not make people any happier.” *Social Indicators Research* 32 (1994): 101-160.
- . “Developments in satisfaction-research.” *Social Indicators Research* 37 (1996): 1-46.
- . “Quality-of-life in individualistic society, a comparison of 43 nations in the early 1990's.” In *The gift of society: Social capital and institutions in a (post)modern world*, edited by H. VanderBraak, M. DeJong and A. C. Zijderveld, 149-170. Amersfoort: Enzo Press, 1997.
- . “Well-being in the welfare state: level not higher, distribution not more equitable.” *Journal of Comparative Policy Analysis: Research and Practice* 2 (2000a): 91-125.
- . “Freedom and happiness: a comparative study in 44 nations in the early 1990's.” In *Culture and subjective wellbeing*, by Ed Diener and Eunkook M. Suh, edited by E. Diener and E. Suh, 257-288. Cambridge, Mass.: MIT press, 2000b.
- Veenhoven, Ruut, and P Ouweneel. “Livability of the Welfare-State.” *Social Indicators Research* 36 (1995): 1-48.
- Veit-Wilson, John. «States of Welfare: A Conceptual Challenge.» *Social Policy & Administration*, 1 34 2000: 1-25.
- Verme, Paolo. «Happiness, freedom and control.» *Journal of Economic Behavior & Organization* 71, nr. 2 (2009): 146-161.
- Vittersø, Joar. “Kan lykkes måles?” Oslo, 2011.
- Vittersø, J., H. Oelmann, and A. L. Wang. “Life satisfaction is not a balanced estimator of the good life. Evidence from reaction time measures and self-reported emotions.” *Journal of Happiness Studies* 10 (2009): 1–17.
- Waddel, G., and A. K. Burton. *Is Work good for Your Health*. London: TSO, 2006.
- Wilensky, Harold L. *The welfare state and equality*. Berkeley: University of California Press, 1975.
- Wilkinson, Richard, and Kate Pickett. *The Spirit Level: Why More Equal Societies Almost Always Do Better*. London: Penguin Books, 2010.
- Wilson, Sven E, and Daniel M. Butler. “A Lot More to Do: The Sensitivity of Time-Series Cross-Section Analyses to Simple Alternative Specifications.” *Political Analysis* 15, no. 2 (2007): 101-123.

- Wolff, Jonathan. «Fairness, Respect, and the Egalitarian Ethos.» *Philosophy and Public Affairs* 27 (1998): 97-122.
- Wong, Stanley. *The Foundations of Paul Samuelson's Revealed Preference Theory*. Revidert utgave. New York: Routledge, 2006 [1978].
- Woolridge, J. M. *Econometric analysis of cross-section and panel data*. Cambridge: MIT Press, 2002.
- World Values Survey. *World Values Survey 1981-2008 Official Aggregate v.20090901*. Datasett, Madrid: World Values Survey Association (www.worldvaluessurvey.org), Aggregate File Producer: ASEP/JDS, 2009.
- Zack, Paul J., og Stephen Knack. «Trust and Growth.» *Economic Journal* 111, nr. 470 (2001): 295-321.

8 Appendiks

Datsett og do.-fil kan fås ved henvendelse per epost, akselbst@gmail.com.

Tabell 25 Deskriptiv statistikk: Forklaringsvariabler

Variabel		Gjennomsnitt	Standardavvik	Ratio m/i
Sjenerøsitetsindeks	Total	26.9	5.6	2.7
	Mellom		5.4	
	Innad		2.0	
Totalsum	Total	10.4	2.8	2.9
	Mellom		2.6	
	Innad		0.9	

Forklaringsvariablenes variasjon mellom og på tvers av land, og ratioen dem imellom.

Tabell 26 PW-modell, uten kontrollvariabler

	M3a		M3b	
Markedsfortrengende	0.031***	(0.004)		
Familiefortrengende			0.074***	(0.007)
Konstant	6.67***	(0.124)	6.76***	(0.098)
Observasjoner	67		36	
R^2	0.13		0.22	

* $p < 0.15$, ** $p < 0.05$, *** $p < 0.01$ Panelkorrigerede standardfeil i parantes. Prais-Winsten-regresjon med ubalanserte paneler. Kilder: OECD, Penn World Table, Scruggs.

Tabell 27 Markedsfortrengende velferdsstats sammenheng med BNP

	Modell 15		Modell 16	
	AR1		Faste effekter	
Markedsfortrengende	0.0058***	(0.001)	0.0067***	(0.002)
Arbeidsledighetsrate	-0.011***	(0.003)	-0.010***	(0.003)
Konstant	9.77***	(0.101)	9.83***	(0.090)
Observasjoner	569		569	

* $p < 0.15$, ** $p < 0.05$, *** $p < 0.01$ panelkorrigerede standardfeil i parantes. Avhengig variabel: log BNP. Kilder: Penn World Table, Scruggs, OECD. Hvert lands konstantledd er utelatt.

Tabell 28 Markedsfortrengning (disaggregert) og livskvalitet

	Modell 8	
Arbeidsledighetsrate	-0.0018	(0.008)
BNP log	-0.077	(0.122)
Arb.trygd, dekningsgrad	0.80***	(0.227)
Arb.trygd varighet	0.00017	(0.000)
Sykefors. varighet	0.00014**	(0.000)
Sykefors. ventetid	-0.019**	(0.009)
Pensjon, erstatningsrate	-0.50*	(0.270)
Minstepensjon	0.71**	(0.299)
Konstant	3.35***	(1.005)
Observasjoner	223	

* $p < 0.15$, ** $p < 0.05$, *** $p < 0.01$ panelkorrigerede standardfeil i parantes. Avhengig variabel: Tilfredshet med livet, fra Eurobarometeret. Kilder: Eurobarometeret, Scruggs.

Tabell 29 PW-modell, alternativt ulikhetsmål.

	AR1		Faste effekter		FEVD	
Markedsfortrengende	0.010***	(0.004)	0.00095	(0.001)	-0.0057***	(0.001)
Arbeidsledighetsrate	0.0018	(0.003)	0.0016**	(0.001)	0.0016	(0.001)
BNP log	0.27***	(0.056)	0.083***	(0.011)	0.083***	(0.028)
Konstant	.	.	-0.57***	(0.103)	-0.42	(0.286)
Observasjoner	65		65		65	

* $p < 0.15$, ** $p < 0.05$, *** $p < 0.01$ Panelkorrigerede standardfeil i parentes. Avhengig variabel: Postgini-mål, Luxembourg Income Study. Kilder: Scruggs, LIS, Penn World Table, OECD. Hvert lands konstantledd er utelatt.

Tabell 30 PW- og FE-modell. Avh. variabel: Barnedødelighet

	AR1		Faste effekter	
Familiefortrengende	-0.028***	(0.010)	-0.028***	(0.007)
Arbeidsledighetsrate	-0.026***	(0.006)	-0.037***	(0.004)
BNP log	-1.06***	(0.179)	-1.62***	(0.100)
Konstant	13.0***	(1.815)	18.7***	(1.008)
Observasjoner	261		261	

* $p < 0.15$, ** $p < 0.05$, *** $p < 0.01$ Panelkorrigerede standardfeil i parentes. Avhengig variabel: Barnedødelighet, fra Huber m. fl.. Kilder: Penn World Table, OECD, Huber m. fl. Hvert lands konstantledd er utelatt.